

DE BONI

TATE DIVINA LI
BER PRIMVS.

Diuinam bonitatem contemplari in
sua essentia unitate. Caput. I.

ONitatem dei contemplari possumus
duplici modo, primo videndo eam in
sua essentia vel natura: atq; scdo, vidē
do eam, vt causam in suis effectib⁹. Pri
mo modo videre deum omni creaturę
est impossibile. Quamuis enim beati de
um videant facie ad faciem, eumq; cognoscant, sicuti
& cogniti sunt, hoc tamen solum intelligitur iux
ta eorum capacitatem: deum enim comprahendes
re perfecte non possunt, sed potius ipsi, & omnia crea
ta, a deo solo comprehenduntur: quemadmodum pis
cipuli pauci absorbentur simul a mari magno. Finis
tamenq; ad infinitum, nulla est comparatio. Deus autē
infinitus est, omnis creatura finita. Atq; ideo omnis
creatura deo comparata est quasi nihil, & inane qd.
Vnde Isaias: Ecce gentes quasi stilla situlae, & quasi
momentum staterae reputatae sunt. Ecce insulae
quasi puluis exiguus, &c. Omnes gentes quasi non
sunt, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane repu
tatae sunt ei. Et quamuis sic sit de omnibus creaturis
simul, propter hanc tamen nostram exiguitatem ces
sare nequaquam debemus ab ipsius excellentissimi
dei contemplatione, quae vehementer inflammat in
amorem ipsius contemplati. De hac contemplatione
clarissimi, doctissimi atq; sanctissimi viri excellenter
multa scripserunt, quibus nostra indocta doctrina nihil
addere praesumit, sed ad illorum scripta omnes in hoc
genere cōtemplari cupientes remittit. Vt tamen quo
rundam sublimium theologorum, & deuotorum me

1. Cor. 13

Isa. 40

orum filiorum petitiōi vel ex aliqua parte satisfiat, aliquid potius fabulemur & conferamus, quā doceremus, & de exiguis studeamus paulatim cogitare eximia. ¶ Igitur collecto spiritu contemplans videat, id est, intelligat & sentiat (si sentire valet) se a deo plene & perfecte intueri, suūq; intellectū, memoriā, voluntatem, affectum & omnia a deo clarissime conspici. Videat autem corde mundo, sine quo deus non videtur: & per quod, etiam in hac vita (teste beato Augustino) suo modo videri potest. Lique scat denique ad intuitum illum anima eius defluatq; ab omni alieno amabili, & sentiat de domino in bonitate, tanquam de summo amabili, eo quod sua essentia vel natura sit ipsa infinita bonitas. Sed prohdolor istud penē omnes negligunt attendere, & diuinæ præsentiae neque debitam reuentiam, neque amorem impendunt. Imo, quod magis est detestandum, homini etiam vitioso maiorem exhibent cultum ac reuerentiam, quā summo & amabili deo, qui per Hieremiā prophetam suum dicit: Nunquid non cælum & terram ego impleo? Cui rursus idem propheta loquitur Tu fecisti cælum & terram in fortitudine tua magna, &c. Attendat præterea contemplator naturam vel essentiam diuinam esse superintellectualem, hoc est, excedentem omnem naturam intellectualem in infinitum, est enim lumen immensum, quo se ipsum, & omnia simul vnico intuitu perfectissime & incommutabiliter intelligit cognoscitq;. Perspicit q;q; intimissima & occultissima rerum sine vlla sollicitudine labor e vel errore. Creaturas in esse producit, conseruat, cognoscit, intuetur, moderatur & ad certos fines producit: & tamen nihil plus eum grauāt aut sollicitant, quā si non essent. Diuina natura est etiam amor purissimus, & spiritualis dulcedo, immensa & incommutabilis, quem peccata nulla, siue dæmonum siue hominū in aliquo alterare possunt: quemadmo-

Augustin.

Sapient. 1

Hiere. 23.

Hiere. 31.

D. PETRI LEYDIS CARTHVSIA.

dum nec facta bona hominum & angelorum eum be-
atificanc. Incommutabilis enim est deus. Est quo-
que natura diuina independens, id est, aliunde
non recipit quicquam, sed seipsa est, & illimita-
ta, id est, indiffinita, manet. Insuper natura diuina
est sui ipsius perfectio & finis. Quapropter ad aliud
non refertur, sed omnia ad ipsam, tanquam ad finem,
referuntur. Est etiam ipsa plenitudo essendi, & nec-
essitas. Idcirco non esse in infinitum distat ab ea,
nec potest ei aliquid addi, quia est plenitudo essendi
in semetipsa. In tempore, & a creaturis nihil recipit
sed quicquid digne deo ascribi potest & spectat ad
essentiam diuinam, deo inest inseparabiliter, sine prin-
cipio, & sine fine. Et est totum simul quod est, & aeter-
naliter. Est enim sua perfectio in aeternitate incom-
mutabili. Vnde si quis aliquid dignum deo cogitaret
& diceret, vtinam deus haberet hoc: Respon-
dendum esset, iam hoc habuit in aeternitate in natura sua. Ni-
hil etiam potest deo auferri, quia incommutabi-
lis est. Nec est aliquid superfluum aut malum in deo
quod deberet auferri. Diuina bonitas, & omnia quae
digne deo possunt ascribi, sunt in eo infinita, & in-
commutabilia. Potentia dei est infinita, inde dicitur omni-
potens. Sapientia dei est infinita, ideo attingit a fine
vsque ad finem fortiter, quia propter infinitatem eius
non potest ab vilo impediri, quin aperissime sine vl-
lius resistentia omnia simul penetraret, & sciat. Si que-
ratur quomodo hoc fiat? respondet sanctus Bona-
uentura in breuiloquio: Deus cognoscit contingentia
infallibiliter, mutabilia immutabiliter, futura praes-
entialiter, temporalia aeternaliter, quia per seipsum
essentialiter. Haec ille. Ita sunt hominibus insueta,
& non intelligibilia, quia humano modo sciendi vtuntur
in cognitione diuinorum, sicut intelligunt creata,
& mutabilia, & finita: cum deus sit increatus, immuta-
bilis & infinitus, Talis cognitio humana est stupida

Sap. 8

Bonauen.

& suppletur per fidem. Cognitio vero dei, est ei con-
 naturalis, & ideo attingit omnia fortiter sine vlla res-
 sistentia. Per hoc aut quod disponit omnia suauiter
 innuitur quodd deus omnia moderatur, cœlestia, ter-
 restria, & infernalialia, & omnia contingentia, & incer-
 ta infallibiliter, & certitudinaliter, in tanta rerum
 multitudine & differentia tali facilitate, quasi non
 essent. In nullo impeditur, in nullo laborat, in nullo
 grauatur solitudine, in nullo errat. Et hæc sunt ex
 parte eius. Sed ex parte creaturarum disponit omnia
 suauiter, quia dedit illis formas, naturas, & inclinati-
 ones, per quas mouentur connaturaliter ad actus &
 fines suos, sed non sine deo assistente, & infallibiliter
 dirigente, & cooperante. Nec omittit minimam cre-
 aturam (vt festucam) quam non moderatur. Sa-
 pientia igitur dei est infinita. Similiter amor dei, mi-
 sericordia, iustitia, gratiositas, pietas, suauitas, gau-
 dium & similia quæ digne deo valent ascribi, sunt in
 eo infinita. Et sunt eius essentia, & substantia &
 non accidentia, nec mutabilia, sed semper idipm, sine
 principio, & sine fine subsistentia, cū ipse superbene-
 dictus, & supercolendus, & superamabilis deus, sit si-
 bipsi principium & finis. Iuxta illud: Ego princi- **Iohann. 8**
 pium, qui & loquor vobis. Sanctissima enim & in-
 separabilis trinitas, est sibi ipsi principium, non se-
 ipsam creando, sed essendo quod est, seipsa enim est
 nec ab alio accipit quicquam. Et est sibi ipsi finis,
 quia omnia ad seipsam refert, & omnia propter se-
 ipsam operatur. Vnde dicit Moses quod creauit **Deuter. 26**
 gentes, in laudem, & nomen, & gloriam suam. Et **Prouer. 10**
S A P I E N S: Vniuersa propter seipsum ope- **Apoc. 22.**
 ratus est dominus. Et in Apocalypsi dicitur: Ego
 sum alpha & o, primus & nouissimus: principium,
 & finis. Pater, & filius, & spiritus **S A N C T V S**
 sunt vnum principium vniuersæ creaturæ. Et
 tunc principium est terminus essentialis. Quando

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

vero principium est terminus personalis, tunc solus pater est principium filij, & pater & filius sunt vnum principium spiritus sancti. Sed spiritus sanctus non est principium neque patris, neque filij.

¶ Præterea deus est supernobilissimum intelligibile, & super desiderabilissimum amabile, & super iucundissimum coniungibile, id est, fruibile. Quando autem amatum, vel amabile, aut fruibile coniungitur amanti, tunc generatur delectatio & gaudium. Deus vero seipsum plenissime intelligit & diligit comprehensiuè, perfectissime quoque sibi ipsi coniungitur, quia secundum Ambrosium in hymno, in patre est totus filius, & totus in verbo pater, & vterque in spiritu sancto & spiritus sanctus in vtroque. Quia deus tantum seipsum intelligit & diligit, quantus est. Ergo sibi ipsi plenissime coniungitur (& si dici licet) sibi ipsi immergitur, vel æternaliter immersus seu vnitus est, vt semper incommutabiliter seipsum plenissime intelligat actu & amet, & de seipso in seipso delectetur & gaudeat, naturaliter, essentialiter, & substantialiter; & felicissime in seipso quiescat, quæ requies nec in minimo vnquam inquietari potest. Hæc requies est essentia diuina & incommutabilis, & perpetua felicitas. Hæc requies administrat, conseruat, & moderatur vniuersam creaturam incommutabiliter. Quæ creatura sic est coram deo, quasi non esset, ergo eum nec in minimo inquietat in præfata administratione, neque sollicitum rededit, ne deficiat vel erret in operando, vel modificando. Omnia enim apud deum creata & perpetua sunt & incommutabilia. Nec est ibi principium, nec finis, præter seipsum (de quo supra dictum est) nec vllum tempus, nec vlla vicissitudinis obumbratio. Quod difficulter homo concipere potest, quia intelligit perphantasmata, & de deo rebusque diuinis cogitat sicut de rebus creatis, quæ habent initium & finem naturalem & tempus, & a deo dependent, alias in nihilum

Ambrosi.

Isaia. 40

Iacob. 1

caderent, suntq; limitatae. Deus vero per suam essentiam, in aeternitate incommutabili, seipsum & omnia agnoscit. Porro intelligere diuinum, est essentia diuina. Et quia essentia diuina est infinita, incommutabilis & vna, ideo etiam diuina intelligentia seu ipsum Intelligere diuinum est infinitum, & incommutabile & vnus actus. Apud nos dicitur intellectus bonus, qui apprehendit veritatem sine errore. Et sunt multi gradus ascendendi per diuersas claritates intellectuum, sed laudabilior dicitur, qui fuerit vniuersalior. Intellectus vero diuinus est vniuersalissimus, & incommutabilis, ideo est optimus. Sic perscrutando singula quae dei sunt, vt sunt, potentia, sapientia, amor, misericordia, iustitia, gratiositas, &c. inuenitur deus esse bonum optimum, infinitum, incommutabile, in infinitum amabile, atq; laudabile. Eapropter, si omnis creatura multiplicaretur per modum numeri in infinitum, & vellent laudare & diligere deum sicut est laudabilis & diligibilis, non possent hoc efficere. Vincit enim deus omnem laudem, & omnem amorem. Sicut scriptum est: Maior est omni laude. scilicet creaturali, & omni amore. Itaq; nihil est in deo. vel qd deo digne potest ascribi, quod non est in infinitum laudabile atq; amabile. Ecce quam bonus est deus noster.

Ecclesi. 4)

**¶ Diuinam bonitatem contempla
ri in personarum trinitate.**

Cap. II.

Deus intelligendo seipsum producit verbum, vel mentis conceptum, sine quo actus intellectus esse non posset, Vis vero vel potentia intellectiua dei, in quantum generans, est veraciter pater, quia ab eo viuente vita intellectiua procedit, viuens in identitate naturae, id est, verbum secū dum similitudinem intellectus, Idcirco verbum dis

D. PETRI LEYDIS CARTHVSIA.

uinum est veraciter filius. Apud nos enim qui taliter
 producit dicitur & est pater, & qui taliter procedit di-
 citur & est filius. Et ab utroque secundum motum vo-
 luntatis procedit viuens à viuente, in identitate nas-
 turæ, & dicitur spiritus sanctus. Omnem enim intelles-
 tualem actum vel cognitionem, appetitiua operatio
 & amor sequitur, qui in processione diuina dicitur
 spiritus. Sic enim nos motum appellamus, quando
 ab occulto principio procedit, vt patet in vento &
 respiratione. Vnde conueniēter (secundum quod di-
 uina humanis verbis significari possunt) ipse diuinus
 amor procedens, spiritus nomen accipit. Et dicitur
 sanctus, quia in deo nulla est immunditia, Et quia id
 quod patri incommutabiliter competit, nō est filio,
 nec spiritui sancto communicabile, scilicet generare:
 & quod filio incommutabiliter competit, scilicet ge-
 nerari, nec patri, neque spiritui sancto est communica-
 bile: & quod spiritui sancto incommutabiliter compe-
 tit, scilicet secundum motum voluntatis à patre &
 filio procedere, nec patri, nec filio est communica-
 bile: Propterea pater, & filius, & spiritus sanctus sunt
 tres distinctę personę, quia esse incommunicabile, dis-
 tinctam personam facit in natura intellectuāli. Præ-
 terea aduertendum est, quod nomina præscripta, sci-
 licet, pater, & filius, & spiritus sanctus nobis in sacris
 scripturis tradita, perfecte exprimerre non valent
 tres personas in deo: Nomina quippe primo
 imposita sunt ad significandum res humanas, & trās-
 lata sunt ad significandum diuina, & ideo deficiunt.
 In deo enim est res vel ens per naturam: in creatu-
 ra vero per participationem: ideo deficit à perfectiōe
 diuina. Inde est quod nomina præfata, quibus vti-
 mur ad cognoscendum in vna substantia diuina tres
 personas, vel subsistentias diuinas, æternas & incō-
 mutabiles, nimis impediunt intellectuū humanum ab
 hac cognitione. Siquidem assueti sumus per hæc

nomina intelligere, non solum distantes homines in persona, sed etiam in substantia, ac individuo, ac numero, ut sunt pater in specie humana & filius. Vt mur vero his nominibus individuo, & numero non proprie, sicut faciunt Philosophi, sed sicut facit ecclesia generalis manifeste, sed improprie. Hæc enim nomina pater, & filius in usu nostro significant differentes in substantia, in persona, & in individuo. Spiritus sanctus in eo quod est spiritus, maiorem differentiam parit in usu nostro, quia ultra præfatam differentiam denotat aliam naturam, scilicet angelicam, vel animam separatam. Summo pere ergo agendum est, ut hæc nomina in sacra scriptura nobis tradita, à significatione (prout in nostro usu habentur) purificentur. Hoc videtur euangelista fecisse, quando filium appellavit verbum, & patrem deum, dicens: Et verbum erat apud deum, quatinus innueret alio modo in diuinis intelligendum esse patrem, & filium, quam in usu nostro habemus. Et ex hoc spiritum utriusque non alterius esse sciremus naturæ, quam diuinæ & intellectualis quem etiam paraclerum appellat. Apud nos pater est à quo viuente procedit viuens, secundum rationem similitudinis in identitate naturæ, sed non individuo aut numero, filius est qui tali modo procedit & generatur. Processio vero spūs sancti personalis apud nos omnino non est. Transferuntur aut hæc nomina nobis nota, ad significandum processiones in diuinis nobis ignotas & indemonstrabiles: sed nobis in scripturis sanctis notificatas & fide receptas, ubi ratio paternitatis & filiationis perfectius & verius habetur, quam in creaturis. Ideo Apostolus dicit: Ex quo omnis paternitas in cælis, & in terris nominatur. Etenim id quod est perfectissimū semper est exemplar eius quod est minus perfectū scdm suū modū, ut

Iohann. 1

Ephesi. 1

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

inquit sanctus Thomas. 3. parte q. 56. art. 1. Hæc tamen translata nomina valde differenter sunt in deo & in nobis: actus quippe noster intellectualis, & verbum, & amor sunt accidentia, & mutabilia. Actus vero intellectualis diuinus, & virtus eius, & verbum, & conceptus, & amor, sunt substantia diuina incommutabilis. Quia tres personæ, pater, & verbum, & spiritus sanctus sunt vnus deus, vt vna substantia. A patre tamen, vt supra dictum est, generatur filius, vel verbum, & ab utroque procedit spiritus sanctus. Manifestum est enim quod non possumus amare intelligibili & sancto amore, nisi quod actu per intellectum concipimus. Conceptio autem intellectus est verbū, vel filius, aut proles mētis. Quapropter necessarium est, quod amor ex verbo oriatur. Ex quibus colligitur, quod spiritus sanctus à patre & filio procedit. Hæc verò præfata nomina translata ex nostro vsu loquēdi, dicuntur apud latinos subsistentiæ vel personæ, quia nulla accidentia vel mutabilia sunt in deo. Essentia vero diuina dicitur substantia. Scdm̄ autem modum græcæ locutionis, dicuntur tres personæ, tres hypostasēs. ¶ Pro clariori intellectu premissorū est sciendum, quod in ipso actu intellectuali diuino, perpetuo & incommutabili, qui est ipsa essentia diuina, & esse diuinum, communicat vis intellectualis diuina generans, scilicet pater, omnem naturam, id est, essentiam & esse diuinum, verbo intellectuali, scilicet filio & pater & filius simul spiritui sancto. Testatur hoc diuinus Iohannes euangelista dicens: Sicut habet pater vitam in semetipso, sic dedit & filio vitam habere in semetipso. In eo quod dicit, pater habet vitam in semetipso, denotat naturam diuinam, quæ est vita superintellectualis: & quod hanc habet non aliunde, sed in semetipso, quia est ipsa vita. In eo autē quod dicit: dedit filio, denotat quod in actu intellectuali diuino naturali & substantiali, verbum intellectuale ac

Iohann. 5

cipit in ipsa sui generatione incommutabili atq; perpetua, à virtute intellectualem diuinam æternaliter naturaliterq; generante, hoc est à patre, vitam, scilicet diuinam intellectualem. Et hanc habet filius sicut pater in semetipso, & non aliunde quàm à patre: sed est filius ipsa vita, sicut pater, quia pater & filius sunt numero vna natura, & vna vita superintellectualis prout hæc sunt in deo, secundum modum loquendi vniuersalis Ecclesie. Nulla est ibi differentia, nisi quod in actu intellectualem conceptus vel verbum procedit per modum generationis à virtute intellectualem diuina. Vnde verbum dicitur filius, & virtus intellectualem generans dicitur pater. Qui non procedit secundum vllum modum, sed est principium aliarum personarum, secundum modum supra expressum. Vnde Augustinus: In semetipso, non aliunde, sed ipse est vita, sic & filius in semetipso est vita. Sed differunt: Quia pater est vita non nascendo, filius autem est vita ex patre nascendo. Vnde ait: Dedit, non quod aliquando filius fuerit sine vita, sed nascitur ex ea vita. Dedit ergo, id est, vita genuit vitam. Hæc beatus Augustinus: Item omnia quæcunq; habet pater (dicitur filius) mea sunt. De spiritu sancto dicit idem: De meo accipiet, quem dixerat à patre procedere. Nunc ad uertamus. Hoc utiq; spiritus sanctus accipit à filio, quod filius habuit, scilicet, naturam & essentiam diuinam, quam etiam à patre idem spiritus accepit, quãdo ab eo per filium processit. Accipere enim & procedere vnum sunt, licet aliter procedat filius, videlicet per generationem, & aliter spiritus sanctus, videlicet per spirationem. Filius secundum modum intellectus. Spiritus sanctus secundum modum voluntatis & amorosæ inclinationis. Et hic est necessitas naturalis in deo, sed non coactionis. Sine verbo enim non esset in deo actualis intelligentia. Et sine spiritu sancto non esset in deo actualis amor, neque fruitio. Et sicut

Iohan. 16.

Iohan. 15

D. PETRI LEYDIS CARTHVSIA:

ne patre omnino non esset deus. Vna enim persona sine alijs esse non potest, sed sunt æternaliter inseparabiles, super omnia quæ naturaliter sunt vnum, sicut sunt omnia existentia & creata (cum vnum scilicet indiuisibile sit de essentia omnis rei) hæ personæ sunt magis vnũ. Sũt em̄ vnũ & perpetuũ ens intelligẽs & amans ac fruens seipso, incõmutabile, suauissimũ, semper id ipsum manẽs. Ex his sequitur quoddam pater est deus, filius est deus, spũs sanctus est deus: & tamen non tres dii, sed vnus est deus. His enim tribus personis distinctis personaliter est vna essentia diuina communis, sine multiplicatione. Et quicquid deo diuine potest ascribi, est singulis personis commune saluis his quæ superius dicta sunt de earum personali proprietate. Vnde tres personæ sunt vnus deus, vnus dominus, vna virtus, vnus intellectus, vnum intelligere, vna sapientia, vna scientia, vna ars, vna voluntas, vnum velle, vnus amor, vna suũpsius fructio, vna delectatio, vnum gaudium, vna felicitas: & ne in longum eamus, omnia quæ digne de deo posse sunt sentiri, æqualiter tribus personis conueniunt incommutabiliter. Et sunt omnia vna incommutabilis deitas. Incommutabilitas vero exigit in natura intellectuali, trinitatem personarum subsistentium. Vnde si in creatura intellectuali esset incommutabilitas, vtique in ea esset trinitas. Talis vero nulla inuenitur creatura. Creator vero in sua natura est incõmutabilis, semper id ipsum quod est permanens. De necessitate est enim, quoddam deus semper & æternaliter seipsum perfectissime & incõmutabiliter (& in seipso omnia) intelligat, velit & diligat. Nisi enim seipsum agnitum, vt infinitum amabile & bonum diligeret, bonus non esset. In actu vero intelligendi, a patre procedit filius inuariabiliter: In actu autem dilectionis, ab vtroque procedit spiritus sanctus incommutabiliter. Impossibile est enim accidens, vel com-

DE BONITATE DIVINA LIB. I. Fol. 8

mutabilitatem esse in deo. Intelligere dei, est sua incom-
 mutabilis substantia. Diligere dei, est sua incom-
 mutabilis substantia. Ab isto deficit omnis intelles-
 tualis creatura. Qui non illuminata fide & fixe
 intelligit incommutabilitatem dei, statim labitur in
 errores circa personas diuinas, fantasiantur enim
 multi de natura diuina, quod sit quædam intelligētia
 ex qua egrediuntur tres potentia intellectiua, scili-
 cet, memoria, & intellectus, atque voluntas, quarum
 actus non sunt substantia naturæ, sed accidentia cōs-
 mutabilia, sicut in homine. Vel fantasiantur patrem
 præcellentem intelligentiā, & creasse verbum, & spi-
 ritum sanctum. Sobrie est hic scribendum, ne detur
 simplicibus occasio errandi. Prescripta omnia pro-
 pterea tradita sunt, vt daretur informatio breuis be-
 ne sentiendi de vnitatem diuina, & ad euitandum erro-
 res male sentiendi de tribus sanctissimis personis. &
 proprietatibus earum: vt purgato intellectu at-
 que affectu libere homo tendere possit in deum. Cōs-
 muniter homines nimis diuidunt & separant perso-
 nas diuinas, modo cogitandi ac loquendi vtentes
 humano, & non solum tres asserentes personas, sed
 etiam tres substantias, & tres deos, & tres dominos,
 fabricantes. Quia illud vnum incommutabile nō
 valent attingere, prout à deo traditum est Ecclēsię
 sanctę in hoc seculo attingendum. Propter quod
 periculum euitandum consultum est, vt qui contem-
 platur diuinas personas, statim reuertatur ad vnitatem
 essentię incommutabilis, se & omnia cognos-
 centis & amantis, & simpliciter intellectum suum ab
 omni multiplicitate, & intelligat vnū simplicissimū spm̄
 oia prospicientem, & oia moderatē, sine sollicitudine
 sine labore, & sine errore. Per oia intelligit oia creata
 etiam minima, & intentiones cordis & cogitationes,
 locutiones, silentium, nutus, signa, & omnia quæ sue
 sunt, & quæ sunt, & quæ ventura sunt, & quæ esse

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

Deutero. 6

possent, quanquam nunquam erunt, quæ omnia vno intuitu videt deus superbenedictus per seipsum essentialiter, & manet vnus. Dicitur in Deuteronomio Audi Israel: Dominus deus tuus, deus vnus est. O quam nobilis, simplex, diuina, aut dei præsentialis respectus fit in animam contēplātis, aut attente orāntis, aut de deo deuote cogitantis, aut (tanquam doctē te deo) scripturas legentis, aut diuinas laudes cum iubilo cantantis, vbi sentitur vnitas in trinitate, & felicissima trinitas in vnitate. Hic deficiunt nomina ad exprimendum mentis cōceptum. O vnitas, o vnitas, o vnitas supercolenda, & adoranda. A qua nulla vnquam recedere debet contēplantis christianæ mentis credulitas, orantis sedulitas, deuote cogitantis viuacitas, legentis intelligendi cupiditas, cantantis iubilantisq; iucunditas. Tu cuiuscumq; status es christiane, crede fidelissime subsistentium personarū trinitatem, & tene constantissime diuinitatis incommutabilem vnitatem, si gustare vis diuinæ bonitatis suauitatem. ¶ Et tantum de primo modo cognoscendi diuinam bonitatem, secundum suam essentiam in his duobus capitulis dixisse me sufficiat. Plura & maiora his requiratur in scriptis doctorum ecclesiasticorum. Tamen ex istis vtcumq; colligi potest, quid de bonitate diuina sit sentiendum.

¶ Diuinam bonitatem contemplari in suis creaturis. Cap. III.

DE secundo modo cognoscendi diuinam bonitatem, videlicet ex effectibus suis, nunc pauca dicenda sunt. Et ecce hoc inchoando occurrit & offert se liber omnium creaturarum, scriptus intus et foris, magnus nimis & præclarissimus, piū cor illuminans, demulcens, & igne diuini amoris vehementer accendens. Hicq; pio cordi occurrit dis

DE BONITATE DIVINA LIB. I Fol. 9

uina bonitas lumine & dilectione illud tangens, quod solum deum requirit in suis creaturis, non vanitatem, nec curiositatem. Huic ostiarius aperit, vt ingrediatur & videat mirabilia dei, videlicet eius potentiam, omnia ex nihilo producentem, eius sapientiam omnia moderantem & ordinantem vsq; ad minima, eius amoris bonitatem atq; dulcedinem, se creaturis per participationem communicantem. Quia enim, secundum sanctum Dionysium: Bonum est communis carituum sui ipsius, solo amore deus, qui est ipsa bonitas, omnia creauit vt participarent bonitatem eius mirabili varietate: & vt cuncta creata suo modo predicarent dei virtutem, & sapientiam, atq; charitatem. Faciunt ergo verbum eius, sed in infinitum deficiunt explicare eum: ostendunt tamen magnifice bonitatem eius. Propterea enim creauit deus omnia, vt suam bonitatem ostenderet. Vnde dicitur in Prouerbis: Vni

Prouer. 10

part. 1. q. 65. art. 1.

uersa propter semetipsum operatus est dominus. Sanctus Thomas dicit: Totum vniuersum cum singulis suis partibus ordinatur in deum, sicut in finem, in quantum in eis per quandam imitationem diuina bonitas representatur ad gloriam dei, quamuis creaturæ rationales speciali quodam modo supra hoc habent finem quem attingere possunt sua operatione, cognoscendo & amando. Hæc ille. Omnis creatura, maxime intellectualis, tenetur querere & amare gloriam sui creatoris, quia ab eo esse & omne bonum recipit, & ab eo dependet, ergo bonum & gloria creatoris est bonum suum. Creator vero tenetur querere gloriam propriam, quia non habet ad quem se maiorem referat, & sua gloria & bonum, est omnium creaturarum gloria & bonum. Beati in celo, optime ordinati, verissime deum agnoscunt, & syncerissime diligunt. Extra cælum. i. beatitudinem, nec deus vere agnoscitur neq; ordine debito diligitur. Imperfectum nostrum vident oculi eius, Opera tamen eius maxima & mi-

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

nima omnia clamant: Ipse fecit nos & non ipsi nos.
Illa sunt quæ vidit deus, & erant valde bona. Pro-
pterea monet Ecclesiasticus: Sic dicetis in confessiõẽ
opera domini vniuersa bona valde. Operator vero
eorum est bonus in infinitum. Hæc in generali dicta
sufficiant.

Pfalm. 138

Pfalm. 99

Genesi. 1

Ecclesi. 19

¶ Diuinam bonitatem contempla-
ri in verbi incarnatione.

Cap. III.

Greg.

Pfal. 144

Iob. 25

Pfalm. 9

Vnc ad quædam particularia descen-
damus. Inter omnia opera dei, excel-
lentius nobis manifestat diuinam bo-
nitatem incarnatio verbi dei. Opus
istud diuinum non est nobis cogno-
scibile nec penetrabile, præ excellen-
tia suæ bonitatis. Vnde dicit beatus Gregorius in ho-
milia: Incarnationis mysterium humanus oculus pe-
netrare non sufficit. Inuestigare etenim nullatenus
potest, quomodo incorporatur verbũ, quõ summus
& viuificator spiritus intra vterum matris animas
quomodo is qui initium non habet, existit & concis-
pitur. Hæc Greg. In hoc opere manifestauit deus
bonitatem suam vltra omnia opera sua, iuxta illud
Suauius dominus vniuersis, & miseratiões eius super
omnia opera eius. Sed in isto incomparabiliter sua-
uior est, & in misericordia profusior. Nullus intelle-
ctus capere potest hanc diuinam dignationem, ad ha-
mani generis salutem. Quid est homo putredo & fi-
lius hominis vermis, quod diuina maiestas tã excel-
lenter memor facta est eius. Quis digne cogitabit,
collaudabit. & amabit dulcedinem domini, amorem
eius, misericordiam eius, gratiositatem, pietatem, cle-
mentiam, & cæteras virtutes secundum proprias si-
gnificatiões sumptas, alia quoq; charitatis opera hu-

DE BONITA. DIVINA LIB. I. Fol. 10

mano generi in hoc opere incarnationis impensat
In hoc enim relucet maxime diuina iustitia, quæ
peccata hominum inulta dimittere non potuit. Ecce
quàm bonus deus, plenissime mali immunis. Non
potuit tolerare malitiam peccatorum, quin expiaret
eam, etiam per propriam passionem & mortem. Istud
requirit singularem attentionem & indagationem,
ad cognoscendum bonitatem diuinæ æquitatis & iu-
stitiæ. In infinitum deus optimus elongatus est ab
omni peccato. Vult etiam saluandos elongari ab
omni peccato, nec curat holocausta, etiam Christi.
Vnde dicitur in Psalmo: Si voluisses sacrificium de-
dissem utiq; holocaustis non delectaberis. Sacrifici-
um deo spiritus contribulatus, vbi innuitur dolor
pro peccatis (cor contritum) vbi innuitur plena auer-
sio à peccatis: quia puluis contritus non hæret, sed
vento tollitur (& humiliatum deus non despiciet) quæ
reputat se pœnitens omnibus viliorum coram deo.
Sine hac pœnitentia, passio Christi non saluabit pec-
catorem. Nunquid carnes sanctæ auferent à te malis-
tias tuas ait Ieremias. In hoc opere exhibuit deus
intellectuali creaturæ clenodium preciosissimum, sua-
uissimum, amabilissimum, omni laude & amore dis-
gnissimum, dulcissima memoria iugiter reuoluendū.
Opus stupendū, & admirabile nimis. Verus perfec-
tus deus, verus & perfectus homo, simul est vna per-
sona, idem ipse viator & comprehensor, plenus omni
gratia & veritate sapiētia quoq; & sciētia omnibusq;
virtutibus, ab instanti suæ conceptionis: totus desir-
derabilis & amabilis. Verissimus etiam amator, qui
in se recepit causam nostram malam, plenissi-
mo gaudio & charitate, qua maior esse non potest,
vt patri gloriam per Adam & nostra peccata ablatā
restitueret, & nobis errantibus & peccatoribus in-
gratis & desperatis, daret salutem amissam. Iedem do-
minus Christus opus nostræ salutis fidelissime

Psalm. 50

Ieremi. 12

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

executus est, vt patet ex eius vita, persecutionibus, tristitijs, iniurijs, pœnis, tormentis crucis, & amarissima morte. Cuius operis difficultatem, atq; amaritudinem, ipse plenissime præsciebat. Qualis autem fuerit, quod fuit conceptus de spiritu sancto deo, & natus ex Maria virgine, ex nobilissima stirpe totius generis humani orta, tota veteris ac noui testamenti series ac prophetarum oracula edocent euidenter. Quam autem fuerit bonus, amabilis, speciosus præ filijs hominum, facundus, splendidus, quam suauis in moribus & verbis, quis digne cogitabit? Vere flos est humanæ naturæ dominus Iesus. De quo dicitur in Isaia: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Hic est iustus noster, inquit Ieremias, id est, iustificans nos. Et Itaias: Propter Ston non tacebo, & propter Ierusalem non quiescā, donec egrediatur vt splendor iustus eius, & saluator eius, id est, dominus Iesus, vt lampas accendatur. Et videbunt gentes iustum tuum (id est dominum Iesum iustificantem nos) & cuncti reges inclytum tuū: & vocabitur tibi nomen nouum (id est, Iesus saluator) quod os domini nominauit. Et eris corona gloriæ in manu domini, & diadema regni in manu dei tui. Quid gloriosius his verbis dici posset, vel alii cui asseribi? In exhibitioe vero horū ducantur in medium ipsius domini Iesu stupenda, admiranda, glorificanda, quæ fecit multiplicia miracula, eius gloriosissima resurrectio & admiranda ascensio, & clarissimus eius cum omnibus angelis & sanctis aduentus ad generale iudicium, & regni eius imperpetuum firmata possessio. Ipse dominus Iesus instituit septem sacramenta, per quæ nobis profluūt ipsius merita, gratiæ & dona. De gratijs eius, donis atq; virtutibus tacemus: Pater enim diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Non enim ad mensuram dedit filio spiritum, sed misit eum plenum gratiæ & veritatis. De cu

Isai. 11

Ierem. 33
Isa. 62

Iohan. 3

ius plenitudine nos omnes accepimus. De hoc incarnationis opere, & vita sanctissima, passione quoque & amarissima morte dei incarnati, scripserunt doctores illuminatissimi, & homines vtriusque sexus deuoti ad quorum scripta contemplantes remitto, cum hic modicus tractatulus talia recitare non posset. In hoc ergo opere excellentissime incarnationis videre possumus quam bonus sit deus.

¶ Diuinam bonitatem contemplari in virgine beatissima Maria.
Cap. V.

POST excellentissimum opus diuine incarnationis, quod est ipse dominus Iesus, filius dei & virginis, maxime inuoluans nobis diuinam bonitatem, considerandum venit aliud etiam valde preclarum & mirabile opus diuinae bonitatis, videlicet ipsa gloriosa virgo Maria, mater dei & hominis. Hæc ex nihilo creata, tantam gratiam inuenit coram deo, quo eligeretur in matrem dei. Ut autem in tali officio, arduo nimis, viueret, & ageret omnia sine opprobrio, & non admitteret in cogitatione, in locutione, in verbo, in signis, in nutibus, in factis, neque operibus, neque in omissionibus aliquid, quod non deceret matrem dei, data est ei plenitudo gratiæ. Hic est quod nunquam offendit deum, nunquam displicuit, sed semper placuit, utpote ab omni peccato originali & actuali dignissime præseruata, & aptata per spiritum sanctum ut per omnem modum digna esset semper dici & esse mater dei, regina cæli, & domina vniuersæ creaturæ. Igitur ab angelo officiosissime salutata, concepit de spiritu sancto filium dei, quem virgineo utero gestauit, virgo permanens peperit, & patris diuini ac suum vnicum verum filium, & vnam

Lucæ. 1

D. PETRI LEYDIS CARTHVSIA.

in diuina ac humana natura personam adorauit, pan-
niculis inuoluit, osculata est, lacte aluit virgineo, &
vsque in virilem ætatem educauit, cum eo habitauit
& conuersata est sine querela, imitatione Christi per-
fectissima. O qualis erat vita talis matris, cum tali
filio, tanto tēpore. In passiōe Iesu filij sui, fuit Maria
afflictione ac cōpassione singularissima, vtputa talis
mater, tali filio, in tali necessitate compatiendo. In re-
surrectione & ascensione filij sui, fuit gaudiosissi-
ma. In persecutione ecclesiæ, & præsentis vitæ mise-
ria & dilatione gloriæ patientissima. In assumptione
vero & glorificatione eius in anima & corpore super
omnes choros angelorum, tunc, & nunc, & imperpe-
tuum est gloriosissima. Per omnia benedictus de-
us, qui tantæ excellentiæ opera compleuit, cum Ma-
ria virgine & matre sua dignissima nobisque miseri-
tam dulcem matrem, tam fidelem aduocatam, tam
tutum refugium in ea prouidit, ad declarationem
suar eximiæ bonitatis, vt quisquis fideli corde eam
honorauerit eiũve patrociniũ implorauerit, in æ-
ternum perire non possit.

¶ Diuinam bonitatem con- templari in natura an- gelica.

Caput VI.

Estat nunc videre breuiter quomodo
omnes creaturæ prædicent diuinam
bonitatem. Et occurrit primo natura
angelica, quæ plus quàm humana, ad
imaginem & similitudinem dei condita
diuinam bonitatem excellenter decla-
rat. De ea quippe sub metaphora dicitur in Eze-

chiele. Tu signaculum similitudinis dei, perfectus
 decore, & cæter. Quod beatus Gregorius in Homi
 lia exponit dicens: Dicitur signaculum similitudinis
 vt quo in eo subtilior est natura, eo in illo imago dei
 similior insinuetur expressa. Ista natura est nobis
 lissima, quia tota est spiritualis, intellectualis & dei
 formis. Et dicitur intelligentia, mens cœlestis, in-
 corruptibilis, intelligens per species concreatas & na-
 turales, non indigens discursu in suo actu intelli-
 gendi, nec compositione, nec diuisione. Hæc natura
 est multiplicata à deo in creatione sua valde. Nam
 dicitur in D A N I E L E: Milia militum ministra-
 bant ei, & decies millies centena milia assistebant ei.
 Secundum sententiam sanctorum doctorum, hic
 ponitur numerus determinatus pro indeterminato,
 iuxta consuetudinem scripturarum. Numerus
 enim angelorum est multus valde. Ideo dicitur in
 Tob: Nunquid est numerus militum eius: Huic con-
 cordat sententia beati Dionysij capitulo 14. cœlestis
 Hierarchiæ vbi dicit: Multæ sunt beatæ militiæ su-
 permundialium intellectuum, infirmam & coartatam
 superantes materialium secundum nos numero-
 rum commensurationem. Cuius ratio est secun-
 dum Sanctum T H O M A M: Quia cum per-
 fectio vniuersi sit illud quod præcipue deus intendit
 in creatione rerum, quanto aliqua sunt magis perfe-
 cta, tanto in maiori excessu sunt creata à deo.

Sicut autem in corporibus attenditur excessus se-
 cundum magnitudinem; ita in rebus incorporeis
 potest attendi excessus secundum multitudinem. Vi-
 demus autem quod corpora incorruptibilia (quæ sunt per-
 fectiora inter corpora) excedunt quasi incomparabili-
 ter, secundum magnitudinem, corpora corruptibilia. Nam
 tota sphaera actiuorum & passiuorum est exiguum quod
 respectu corporum cœlestium. Vnde rationale est

Ezechi. 28

Daniel. 7

Iob. 25

Dionysius

par. 1. q. 5. e
articul. 3.

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

Quod substantiæ immateriales excedunt secundum multitudinem substantias materiales, quasi incomparabiliter. Hæc beatus Thomas. Dionysius vero Carthusiensis, ad præfata verba sancti Dionysij sic inter cætera ait: Hoc mirandum & extollendum, glorificandum, ac diuulgandum est magis, quàm exponendum. Miremur ergo pro posse, & totis præcordijs extollamus, prædicemus, ac vndiq; diuulgemus infinitam potètiã, immensam sapientiã, incomprehensibilem magnificentiam, munificentiam, superexcellentiã, omnemq; felicitatem & gloriam superbenèdictissimi creatoris, qui aulam supermundani sui palatii, tot innumerabilibus nobilissimorum militum. imò & principum, & regum ac dominorum agminibus, gloriosis ordinibus, splendidissimis, iucundissimisq; phalangis ab exordio seculorum impleuit, distinxit ac decorauit: ita, quod multitudo illa vehementer excedit commensurationem, mèsuram, pluralitatem materialium numerorum ac rege apud nos existentiũ infirmã. Hæc Dionysius Carthusi. Et quid faceret dominus cum cælo empyrio amplissimo, si non impleret illud habitatoribus dignissimis? Vtiq; erit impletum perfectissime in consummatione seculi angelis & animabus gloriosis. De hac natura angelica, & quæ conueniunt ei, de stabilitate bonorum angelorum & casu malorum, admiranda scripta sunt à sanctis doctoribus, ad quæ contemplatiuos transmittito.

¶ Diuinam bonitatem contemplari in naturæ humanæ mirabilitate.

Caput VII.

Natura insuper humana sublimiter
 prædicat diuinam bonitatem. Ipsa
 creata est ad imaginem & similitu-
 dinem dei, & capax diuinitatis exis-
 tit per memoriam intellectualem,
 & intellectum ac voluntatem liberi
 arbitrij, in qua voluntate est dulcis
 amoris affectio. His viribus, simul ac interioribus &
 exterioribus est exornata sensibus, decoranda omnibus
 virtutibus, ditanda meritis, præmianda æterna felici-
 tate. Hæc ipsa natura media est inter purissimos spiri-
 tus, vt sunt angeli, & sensibiles insensibilesq; creatu-
 ras. Partimq; est spūalis, partim animalis. Pulcherris-
 ma mixtura, vnde resultat vna natura, quam dignas-
 sum est sibi cōditor in vnitatem personali sociare. Nul-
 lam naturam sic honorauit ac glorificauit deus. Cæ-
 terum homines virtutibus decoratos & gratia, tanq̃
 nobilissima quædam ac fulgida elenodia, inserere de-
 creuit inter omnes choros angelorum, pro ornatu
 cæli, vbi corpora iustorum fulgebunt, sicut sol in re-
 gno patris eorum. Hanc singularem fulgoris gloriã
 non habebunt angelici spiritus. Vide quã sublimis
 est hæc natura, quæ assumpta est super omnes cho-
 ros angelorum in matre domini. Vide etiam quã
 ineffabiliter gloriosa est humanitas Christi, quam
 omnes cælestes ciues, omnes chori cælestium spirituũ
 desiderant prospicere, & super se adorant hominem
 deum. De humanæ naturæ creatione, & omnibus quæ
 conueniunt ei, de lapsu eius & reparatione, de gestis p̃
 homines & prælijs ab initio mundi, scriptum est in
 sacris codicibus atque historijs. De varijs sciens-
 tijs hominum, requiratur libri philosophorum, mee-
 dicorum, iurisperitorum, & theologorum, & doce-
 bunt præclarissima ingenia naturæ humanæ. Sunt
 etiam deuotorum hominum scripta, quæ innuunt re-
 formatos secundum deum animos, & ad ipsum dul-

Genesi .11

Matt .11

D. PETRI LEYDIS CARTHVSI.

cem inclinationem, ardens desiderium, perfectam vñ
nionem, felicemq; inhætionem in eo. De remunera
tione bonorum angelorum & hominum, in qua re
lucet maxima dei misericordia non sine iustitia, de
pœnis vero reproborum, in quibus relucet laudabilis
dei iustitia, non sine dulciori misericordiam, extâr
doctorum præclara eloquia. Ex his omnibus decla
ratur bonitas dei excellentissima.

¶ Diuinam bonitatem contemplas
ri in omni creatura.

Caput VII.

aturæ animalium, & bestiarum, au
um quoq; & piscium, & omnium in
quibus est vita, siue in terra, siue su
per terram, siue in aquis, & vermiũ
reptarium, siue volantium; item ve
getabilium, terræ nascentium, her
barum, fructuum, & horum similiũ
innumerabilium (quorum crines, & paruissimi pedes
& continui motus non sunt in obliuione apud deum
sed nouit perfecte omnia, & numerum omnium &
moderatur ea, sine labore vel occupatione) hæc oĩa
prædicâr maiestatem & bonitatem dei. Vnde in Mat
thæo de passeribus dicitur, quod vnus eorum nõ cas
dit super terram sine patre cœlesti, qui etiam fœnum
agri pulchre vestit. Insensibilia etiam, vt sunt corpo
ra cœlestia amplissima, stellæ quoq; sol, luna, & influ
entiæ eorũ, quatuor elementa, corpora simplicia, &
mixta absconsa in terræ visceribus, virtutes actiuæ
& passiuæ oĩm creaturæ, quibus nulla earum caret,
etiã minima, diuinam declarant bonitatẽ. Suauis em̃
vniuersorum dñs, oĩbus creatis benignissime intẽ
dit, oĩbus opitulatur, oĩa bonitate ac suauitate sua
replet, nullam negligit, oĩa conseruat, omnia modes

Matth. 10.
Lucæ 12

ratur, sine sui vel modicissimo grauamine: tanta suauitate implet omnia, vt cupiant omnia in illo esse se, in quo cōdita sunt, & naturaliter in eo permanere. De his omnibus multa scripserunt viri scientia p̄diti & prophetæ ip̄s̄ sancto p̄ḡuētū. Ad quoz̄ scripta oēs contemplatiuos, & quoscunq; volentes bonitatē d̄i uam contemplari aut mirari remitto, ita tamen q̄d creaturaz̄ considerationibus non nimis immergātur, seu inhæreant, ne fiant creaturæ in municipalibus pedibus insipientium. Quia & si quædam sunt in creaturis iucunda & vtilia, non tamen (secundum sententiam sancti Leonis Papæ) sunt amplectēda nequiter, sed transeunda fortiter. A qua sententia innumera hoies defecerunt. Sapientes vero semper diuinam bonitatem, sapientiam atq; præsentiam considerantes, mirantur, qua cuncta lustratur & perspicitur in vniuersa creatura incommutabiliter etiam in tentiones cordis oīm angeloz̄ & hominum, imo & dæmonum & hominum damnatoz̄: & verba, & facta, & reliqua omnia, contemplant, quō ex nihilo oīa creauit, in esse conseruat, moderat̄ vniuersa, in tanta magnitudine & diuersitate, & contingentiaz̄ varietate, sine defectōne, sine fatigatione, sine errore & oīa disponit infallibiliter ad proprios fines, & ordinat sua uiter nullo impedire, quamuis nobis videant̄ multa esse impedimenta. Verissime oīa corā ip̄so sunt quasi non essent: ergo nullā moleitiā ei inferunt. Vnde si crearet innumeros mundos, oēs illos ita regeret sicut istum vnicum, & in quiete sua maneret idē quod est incommutabiliter. Deus enim est infinitus creatura vero omnis, quantumcunq; multiplicaretur, finita est. Finiti autem ad infinitum nulla est proportio aut comparatio.

Sapient. 14

Leo papa.

Genesi. 1

Isaiæ. 40

¶ Diuina bonitas quomodo
inquirenda. Cap. IX.

D. PETRI LEYDIS · CARTHVS.

Præscripta omnia quæ prædicant bonitatem diuinam, sunt quædam figuræ, & enigmata ad ipsum deum contemplandum, sed obscura & valde imperfecta. Igitur inuocato diuino auxilio, ab his figuris & ænigmatibus abstrahamus & elicimus speciem diuinam, intellectum nostrum amplius illuminantem, & affectum amore efficacius accendentem sicut intelligibiles species à fantasmatibus abstrahi solent. Primo igitur conuertendo nos ad deum contemplandum & agnoscendum ex præscriptis certifimus: & dicamus quod occurrentes etiam nobilissimæ ad videndum deum species, non sunt deus. Secundo, omnes tales species in contemplando à mente excludamus. Tertio, non terreamur excludere etiã terminos, noia & dictiones nobis à deo in sacra scriptura, & à sanctis doctoribus tradita. Sufficit quod firma fide tenemus illa, & affectu veneramur, & quãdo volumus ad ea possumus reuerti, illisq; uti, sed in conuersione ad deum, recedant. Ante omnia maxime cauendum est à terminis, qui multiplicitatẽ, & gradus secum ex natura significandi deferre videntur, circa simplicissimam diuinã essentiam. Simplificemus igitur mentem nostram, qui simplicem deum contemplari optamus. Ex superius descriptis ænigmata vnum sumamus. Deus per essentiam suam seipsum & omnia perfectissime & incommutabiliter intelligit & agnoscit. Ecce in hoc habemus patrem & filium. Et tantum se, quantum est, intelligit. Ergo verbum est æquale intelligenti generanti. Seipsum deus perfectissime & incommutabiliter diligit per essentiã: Et tantum quantum est diligit. Ecce habemus spiritum sanctum æqualem patri & filio, se diligentibus. Ecce vnitas essentis, & personarum incommutabiliter subsistentium trinitas. Pulchra figura diuinitatis, eam

nostro intellectui breui consideratione præsentans. Et tamen hæc quoque recedat à mente. Remaneat sola simpex figura amati contemplati, plene intuentis totam animam contemplantis. Non enim contentaretur anima cõtemplans, nisi consideret vel sentiret se perfecte ac plene ab amato videri atque cognosci. Huc nulla curiositas accedat videndi, qualis sit species amati, nisi quod sit totus desiderabilis & amabilis ac verissimus amator, & nunc præsens, præsentia contemplationis. Quando vero anima amore fructiuo coniungitur deo, tunc pereunt omnes termini, nec occurrit essentia unitas, nec personarum trinitas: sed dulcedo purissimi amoris spõsi cum sponsa. Qui huius sapientia ignorantiã habet, roget dominum & det ei calculum candidum, id est, intellectum à phantasmatibus, & affectum ab immundis amoribus purgatum: & in calculo nomen nouum scriptum, hoc est, notitiã diuinã, & affectionem insuetã hominibus, quod aliter nemo scit, nisi à deo acceperit. Id quod agitur inter deum & spiritum hominis, nemo cognoscit, potest tamen scire qui id ipsum acceperit. Sicut homo bibens vinum, potest scire quid sentiat alter bibens de eodem vino: Sed deus qui intimior est spiritui & omni creaturæ, quàm illæ sibiipsis, scit quid agitur in eis, & ipse est qui docet hanc mysticã theologiam omnes dociles dei. Ite ergo orandus est, ut dare dignetur: homo enim homini dare non potest. Manductiones tamen aliqua dari possunt, quales conscripserunt Dionysius Carthusiensis, & dominus Iohannes Ruysbroech, & V. pater Henricus Herp, & sanctæ feminae in suis reuelationibus. Ista mystica theologia excellenter ostendit bonitatem diuinã, in qua familiarissime dignatur suam dulcedinem, & amorem atque sua secreta suis amicis reuelare, etiam indoctis & rusticis. Sancto Francisco suorum vulnerrum stigmata dominus Iesus impressit, licet indo-

Apocal. 2.

D. Diony.
carthusi.

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

sto & simplici homini, quia fuit humilis, & dominum
Iesum toto corde diligens.

¶ Diuina bonitas quo pacto gu-
standa. Caput. X.

Nunc procedendum est ad gustandum
suauitatem bonitatis diuinæ, vt co-
gnoscamus quam bonus est dominus
deus. Bonus enim est dominus, &
suauis: quorum primum spectat ad
amorem, secundum ad gustum. Dicitur
in Psalmo: Laudate dñm quia bonus dominus,
psallite nomini eius, quoniam suaue. Debemus ergo
ex dono dei (qui nulli petenti negat) bene sentire
de domino, & diligere eum, & gustare iuuitatem
eius, ad quod inuitat spiritus sanctus dicens: Gustate
& videte, quoniam suauis est dominus. Et Petrus
Si tamen gustastis quoniam dulcis est dominus. Gus-
tare, & videre dominum. est in mensa eius sedere.
Ad quam nemo permittitur, nisi inuitatus. Est ergo
donum dei. Sed mirum videtur quod gustus prefer-
tur vilioni, cum ramen nihil ametur, nisi cognitum,
secundum Gregorium & ceteros doctores, & res in
se notissima est. Verum idem sanctus Gregorius di-
cit in Homilia: Amor ipse notitia est. Experitur enim
vim dilecti, per amorem, & gustum. Experitur
vero vim dilecti, cognoscit ipsum dilectum. Sic
cut qui nunquam bibit vinum, si ostensa sibi fuerit
aqua, & ficera, & vinum, iam potest veraciter dis-
cere nosco vinum, quia vidit vinum in differentia
ab omni potabili, tamen adhuc ignorat quæ sit vir-
tus vini, nisi gustauerit. Gustato vero vino, iucundus
datur, & dicit se iam primū scire quid sit vinum. Gus-
tate & videte, quoniam suauis est dominus. Con-

Psal. 124

Psal. 33
1. Petri. 2

Greg. Ho-
mil. 27

templans non scit suauitatem domini, & alia in eo, et circa eum latentia, vt sunt deo dignissime attributa nisi gustauerit. Postquam gustauerit, tunc reuertitur ad intellectum, & videt quæ nunquam nouit, nec nouisset etiam si mille annis scholas theologorum, 1. Reg. 14

Hoc figuratum est in Ionatha quando gustato melle, oculi eius aperti sunt. Sic gustata domini dulcedine, per amplius intellectus illuminatur à spiritu sancto donis sapientiæ, intellectus, & scientiæ. Hæc enim spectant ad theologiam mysticam, cuius magisterium sibi spiritus sanctus referuauit. Cuius misericordiam, & munificentiam, inuocare debet contemplatiuus. Videmus viros magni ingenij, memoria tenaces scholas visitare, de dei bonitate subtiliter disputare, & tamen gustum non habere: & tales quandoque contra gustum murmurare. Similes his sunt, qui in exercitijs externis, & in vocalibus orationibus cum bona conscientia confidunt & delectantur, sed occultos thesauros dei ignorant. Ignorata non vituperent, sed magis charismata spiritus sancti meliora desiderent. Verum est quod raro 1. Cor. 13

& pauci utramque à deo theologiam obtinent. Vere, vere, per omnia magni sunt, qui utramque acciperunt, vt fuerunt Augustinus, Bernardus, vterque Dionysius, Thomas Aquinas, Bonauentura, & alij plures: respectu tamen multitudinis pauci. Quod valde dolendum est atque descendendum, cum omnes Christiani seculares & clerici ac religiosi sub certa regula sanctorum viuētes (& illi maxime) merito gustare deberēt quoniam dulcis est dominus, sicut beatus Petrus pastor ecclesiæ vniuersalis, & Christi dei vicarius omnibus cuiuscumque conditionis christianis scripsit, vt in illa perpetua dulcedine qua electi dei perfruuntur in caelis, excellentiores esse possent. Gustus enim dulcedinis auget desiderium gustati, per quod aptior redditur gustans ad gustans

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

dum . Qui enim in hac vita magis amauerit deum , sublimius in æterna felicitate eum contem- plabitur , & eius dulcedine perfruetur . Quia amor red- dit contemplantem & fruentem ad illa capaciorem , hic excluditur omnis gustus falsus & deceptorius , & amor qui non est charitas pura ,

¶ Diuina bonitas quomodo per chari-
tatem ex totis viribus diligēda , & de
tempore & impedimentis charis-
tatis . Caput . XI

CHARITAS est quædam dilectio deo & san-
ctis electis communis . Quid vero de
hac materia sentiat vir deo plenus , &
omni veneratione dignus , & excellen-
tissime illuminatus sanctus Thomas ,
hic inserere volui , vt validius & efficiaci-
us omnes homines ad summum bonum , de quo
loquimur , tanto auctore iuuante , monere valeamus .
Dicit em̄ sic : Cum virtus naturalis intellectus
creati non sufficiat ad dei essentiam videndam , oportet
quod ex diuina gratia supercrescat ei virtus intelli-
gendi , & hoc augmentum virtutis intellectuæ
lumen gloriæ vocamus . Et rursus dicit : Facultas vis-
dendi deum , non competit intellectui creato , secundum
suam naturam , sed per lumen gloriæ , quod intel-
lectum in quadam deformitate constituit . Vnde
intellectus plus participans de lumine gloriæ perfec-
tius deum videbit , plus autem participabit de lumis-
ne gloriæ qui plus habet de charitate . Quia vbi est
maior charitas , ibi est maius desiderium , & desiris-
um quodammodo facit desideratē apertum & para-
tum ad susceptionem desiderati . Vnde qui plus habe-
bit de charitate , perfectius deum videbit , & beator

part . 1 . q .
12 . art . 5 .

erit. Hæc beatus Thomas, licet sint pauca verba mutata, propter congruentiam. Merito ergo deberent omnes homines ad æternam beatitudinem creati redempti & vocati, ad hoc die noſtræ totis viribus laborare vt per guſtum dulcedinis domini amor diuinus ſeu charitas in eis creſceret in hac vita, vt in futura beatiores redderentur. Ad iſtud vti deberent potentia intellectiua, diligentiffime inueſtigando quomodo poſſent deum diligere digna de eo ſentiendo, iugiter de eo meditando, & ex creaturis creatorem, eiusque magnitudinem, bonitatem, amabilitatem, potentiam & ſapientiam intelligendo, Iſtud enim eſt deum ex tota mente vel intellectu diligere. Ad idem vti debent potentia ſenſitiua, hoc eſt, ſenſibus ſuis viſu, auditu & alijs, quod eſt deum ex tota anima diligere. Ad idem quoque vti deberent potentijs moriuis & executiuis, ad operandum ex dilectione quæ deo placita ſunt. Iſtud eſt deum diligere ex omnibus viribus, & fortitudine. Et hæc omnia agere deberent ex motu voluntatis, cuius eſt mouere omnes potentias animæ ad actus ſuos. Et hoc eſt deum ex toto corde diligere. Et tales actus dicuntur actus voluntatis imperati. Proprius vero actus voluntatis in hac materia eſt diligere. Hic eſt actus voluntatis elicitus, quod vult dilectum, vnice placentem, vnice deſideratum, vnice ſibi regnantem, vnice ſe occupantem, vnice poſſidētē, dulciſſimo affectu amplecti, caſtiſſime reuereri honorare, glorificare, &c. Hic excitaſ vt moueat oēs potentias ad proprios ſuos actus, vt videlicet dominus deus (iuxta præceptum ſuum) diligatur ex toto vt habetur in Moſe & tribus euangelifſis. Iſtud præceptum datum eſt nobis ab eo, qui nos diligit, & intendit nos beatos facere, quod non poteſt fieri, niſi eum ex toto diligamus, nihil ſupra eum, nihil æqualiter ei, nihil contra eum diligendo, quia hoc non poteſt fieri cum eius dilectione. Si vero aliquid diligatur

Deut. 6
Matth. 22
Marc. 12
Lucæ 10

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

propter eum, sicut diligimus nosmetipsos, & proximum nostrum & alia, hoc non contrariatur dilectioni totali deo impensæ: Imò talis dilectio cadit sub præcepto.

Itaq; pro augmento diuinæ dilectionis seriose deberent omnes infatigabiliter laborare, ex consideratione diuinorum operum, ex immobili consideratione & gustu diuinæ præsentiae & similibus, vt cum nomē dei nominari audirent, statim spūs eorum in gaudiū & iubilationem excitaretur & laudem. Sicut excitatur homo noscens probitatem boni alicuius viri, si audierit eum à colloquentibus nominari, statim prorumpit sine dilberatione in laudem eius & amorem non prius reuoluēdo singula bona opera eius atq; beneficia, quem forte nunquam vidit, sed illa omnia in vna specie intelligibili occurrunt ei statim in momento. Tales erant fideles in primitiua ecclesia, diuino amori, & gustui eius atque augmento insistentes, vt etiam alacres ad martyrium occurrerent. Vnde legitur, quod quædam mulier paruulum exhortando & ad manum trahendo, ad martyrium perduxit. Nunc tantus tepor credentes depressit, vt sint quasi infideles toto corde immergentes se rebus temporalibus & pereuntibus & obscenis voluptatibus vanisque honoribus. Pro quibus acquirendis abutuntur ingenio suo & sensibus corporis, & animæ viribus contra præceptum de diligendo deum in his potentijs ex toto datum, in tantum quod etiam moniti ne deum offendant non curant omnino. Et deo inspectante audent turpitudinem atque nequitas suas exercere, vt ipsis dominus dicere queat: Proiecistis me post corpus vestrum, sicut dixerat ad Dauid. Stat enim deus post tergum fornicantium & omnium peccantium & videt omnia, & illi non curant. Audacter prouocāt deum. Etenim quia non profertur

Deut. 6

3. Reg. 14

Iob. 12

cito contra malos sententia, absque timore vlllo filij hominum perpetrant mala. Interim deus habet patientiam. Vnde dicit: Tacui, semper filii, patiens fui. Sed qui nunc est patiens, post erit redditor. Vnde dicitur: Altissimus est patiens redditor. Nam aliquando expectat per totam vitam, & tunc post hanc infert grauissimam gehennæ pœnam. Quapropter monet Apostolus Romanis scribens: ne diuitiæ bonitatis dei & patientiæ, & longanimitatis contemnantur, quia duritia & impœnitens cor thesaurizat iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei. Idem innuitur in ECCLESIASTICO: De propiciatu, inquit, peccatorum noli esse sine metu, neque adijcias peccatum super peccatum, subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperset te.

¶ Sed quid remedij dabimus his, qui proni sunt ad malum ab adolescentia sua, nec amore diuinæ bonitatis alliciuntur ad gustandum quam suavis & dulcis est dominus. Forte prodesse poterit illud Ecclesiastici: In omnibus, inquit, operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. In morte quippe hominis (quæ omni die imminet) relinquentur omnia temporalia simul, siue res, siue voluptates, siue honores & cætera omnia. Et tunc per sententiam irrevocabilem iusti iudicis, ibunt tantum amatores cum verne immortalis in ignem, in tenebras & in supplicium æternum. Hoc dominus Iesus amator noster nolens nos perire, annũtiavit nobis per prophetas & EVANGELISTAS suos. Sed amatores diuinæ bonitatis, ibunt in vitam æternam, in gaudium domini sui, ad videndum primam veritatem sicuti est, ad amandũ summam bonitatem, ad fruendũ suauissimo fruibili, ad

Ecclesi. 8

Isaia. 42

Ecclesi. 5

Roma. 2.

Ecclesi. 5

Generis. 8

Ecclesi. 7

Isaia. 66

Mat. 18. 27

Marc. 9

D. PETRI LEYDIS CARTHV.

cantādum gaudiosissimū Halleluia: quod est laus cō
furgens ex dei cognitione & amore atq; fruitione.
Hæc laus perfecta erit in cælo. In terra ecclesia dei
nititur hanc laudem impendere, sed imperfecta est
Imō plures ignorant quid in laudibus diuinis dicē
do halleluia, agant. Sonum paschalē faciunt sicut aui
culæ. Plurimi & ad præfatas monitiones habent aus
res clausas, quia non habent aures audiendi secun
dum mandatum Christi, & apertis oculis sicut Dathā
& Abyron: ac socij eorum vadūt versus infernum in
peccatis mortalibus viuentes.

Luc. 8

Numer. 16

CDiuina bonitas charitasq; in deum
quomodo disponere debeant
hominem ad bonam
mortem.

Cap. XII.

MNES mortales communiter deside
rant bene mori. Nec mirum, cum ex
bono fine pendeat tota salus nostra.
Ideoq; bene mori est magna ars inter
omnes artes. Sed pauci comparatione
applicant se ad discendum istam artem

Psal. 33

Eccle. 8

Iohann. 5

Pessime tamen habebunt qui hanc ignorauerint. Iux
ta illud: Mors peccatorum pessima. Et optime habe
bunt, qui nouerunt hanc artem. Quod innuitur, ubi
dicitur: Ego cognoui, quod erit bonum timentibus
deum, qui veretur faciem eius. Loquitur vero de vi
ta futura. Imō optime eis erit, quia transiunt de mor
te in vitā. Propter duas causas mors redditur nobis
terribilis ac formidabilis, sicut testatur Philosophus,
dicens eam esse terribilissimam. Prima est destructio

naturæ. Natura enim humana consistit in anima & corpore coniunctis. Quæ natura à deo creata est, ut perpetuo ita maneret. Sed propter peccatum homo mortalis factus est, ex sententia domini dicentis: De ligno scientiæ boni & mali non comedes. In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris. Quapropter natura abhorret animæ & corporis. Separationem sicut extremum malum eius: & maxime quâdo est adhuc fortis & bonarum conditionum virtutis præsentis. Tunc enim est violentia maior, quæ reddit eam amarior, ut dicitur in Ecclesi. O mors quam amara est memoria tua homini pacem habenti in subitantijs suis, viro quieto, & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum. Secunda causa reddens mortem terribilem, est incertitudo æternæ salutis. Iuxta illud: Nescit homo vtrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta. Et: Si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Quia quantumcunque aliquis sit malus usque ad extremum, adhuc potest per dei gratiam iustificari antequam spiritus egrediatur. Et bonus potest se à deo auertere propter mutabilitatem liberi arbitrii. Homines per seuerantes in malitia sunt certi, quia à diuina bonitate separabuntur, nisi subito per gratiam mutati fuerint. Sed hoc fit in extremis valde raro. Dicit enim Apostolus Petrus: Si iustus vix saluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Idcirco toto studio declinandum est à statu taliter morientium. Saluandi declinare debent peccata propter amorem dei, & non quia facultas peccandi deserit eos.

¶ Homines in bona vita perseverantes usque in finem, morali certitudine certi sunt de futura beatitudine. Magni sancti per reuelationem fuere certificati. Apostolis dixit dominus: Gaudete quod nomina vestra scripta sunt in cælis. De quibus segrega

Gen. 2. & 3

Ecclesi. 41

Ecclesi. 9

Iob. 9

1. Petri. 4

Luca. 10

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

- uit Iudam, dicens: Nonne ego vos duodecim elegi
& ex vobis vnus diabolus est. Dicebat autē de Iuda
Simonis scariothis. Itemq; Væ autem homini illi
per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei, si
natus non fuisset homo ille. De eadem certitudine
videtur loqui Apostolus Petrus singulariter de seip-
so: Certus sum, quod velox est depositio tabernacu-
culi mei, secundum quod & dominus noster Iesus
Christus significauit mihi. Quæ manifestatio non
fuisse vtique gratiosa, nisi fuisset de certificatione
salutis æternæ gloriosa. Idem potest intelligi san-
ctum Paulum significasse de seipso, vbi ait: Certus
sum enim, quia neque mors, neque vita (& post multa
concludit) neque creatura aliqua poterit nos se-
parare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu domi-
no nostro. Et ad Timotheum: Scio, inquit, cui credi-
di: & certus sum, quia potens est depositum meum
seruare in illum diem. Vel hoies boni sunt certi non
per diuinam reuelationem, sed per probabilem cons-
iecturam. Quæ certitudo est in moralibus, & in hu-
manis agilibus requirenda. Disciplinati enim
est in tantum certitudinem inquirere secundum v-
numquodque genus, in quantum natura rei recipit
secundum quod dicitur primo Ethicorum. Quapro-
pter maiorem certitudinem inquirere indisciplinati
cordis est. De hac certitudine videtur loqui beatus
Petrus: Fratres satagite, vt per bona opera certam
vocationem vestram & electionem faciatis. Quam
iucunda erit hæc certitudo atque securitas in mor-
tis hora occiso per amorem dei vermiculo, qui
non moritur in damnatis: vt supra probatum est.
Hanc certitudinem omni industria & conamine de-
berent sibi omnes mortales acquirere. Hæc enim
per maxime aufert formidinem mortis. Et præ-
cipue, quando ortum habet ex exercitio diuini as-
- Iohan. 6
Matth. 26
1. Petri. 1
- Roma. 3
2. Timo. 1
- Philosop.
1. Ethico.
2. Petri. 1
- Isaia. 66

moris & gustu dulcedinis domini. Et accepta fide
 tia adoptionis filiationis dei (quia tunc sentiunt se
 hæredes dei & cohæredes C H R I S T I & fili-
 os dei) timorem mortis abijciunt & secure moriun-
 tur. Filij enim boni non verentur carcerem, neque
 tortores, sed ipsi eos. Charitas enim, id est, amor
 filialis foras mittit timorem. Tales filij dei non co-
 gitant de inferno, nec purgatorio, neque iudicio, sed
 mors est illis in desiderio & vita in patientia. Hoc
 sancti martyres euentissime exhibuerunt. Ecce
 hæc certitudo quantæ sit virtutis, quæ tollere potest
 illa duo superius expressa quæ faciunt mortem terri-
 bilem & formidabilem, & efficit eam dulcem atque
 amabilem. Vnde totus accensus diuino amore be-
 atus F R A N C I S C V S ait: Bene veniat
 soror mea, mea mors. Tædiosum esset adducere
 exempla innumera sanctorum, qui gaudenter mori
 tui sunt. Qui igitur desiderat bene mori, discat ar-
 tem bene moriendi, & feliciter atque gaudenter mo-
 rietur. Ars ista sufficienter ex superioribus habet-
 tur. Ipsa est enim, diligere deum ex toto corde, ex
 toto intellectu, ex tota anima, & ex omnibus viribus
 Et gustus præstat fiduciam. Moriens enim debet
 occurrere deo suo voluntate conformi in omnibus
 diuinæ voluntati, plenissime ab omni deformitate
 emundata. In qua voluntate est affectio, quæ non
 debet diligere nisi deum solum vnice, & quæcunque
 amabilia in deo vel propter deum. Nec debet quis
 escere vel delectari nisi in eo, quod est per essentiam & na-
 turam solus bonus & delectabilis atque fruibilis. Hic
 solus erit desiderium, gaudium, pax, quies, beatitudo
 & omne bonum morientis.

¶ Moriens debet occurrere deo suo per suam intel-
 ligentiam mundatam ab omni perfidia, illustratam
 diuina agnitione in vera fide, sine qua impossibile est

Roma, 8
 Iohann. 1

1. Ioha. 4

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

placere deo, & vſitatam ad inueſtigandum, legens do, meditando, & contemplando, ea quæ conducere poſſunt ad diligendum deum. (Hoc enim requirit di uinum præceptum) & non ad curioſitatem vel exers cenda peccata, vt faciunt mali homines, de quibus dicit propheta: Sapientes ſunt vt faciant mala: bene autem facere neſcierunt. O quantum conducet tunc pro conſuetudine, ſtatim per ſpecies & ænigmata (de quibus ſuperius dictum eſt) poſſe libere tendere in de um, & bene ſentire de eo, vt ſubito totus affectus di uini dulcedine amoris rapiatur & accendatur deſide rio videndi eum.

¶ O religioſi tepidi, o canonici, ſacerdotes & cleri ci carnales, qui habetis prouiſionem neceſſariorum competẽtem, & tamen immergitis vos cupiditatibus rerum iam iamq; finiẽdarum, & negligitis extremã horam, quam vt felicem habere poſſitis, merito totã vitam veſtram impendere deberetis. Quid responde bitis deo qui habetis ſacros codices, & legem vobis viuendi præſcripiam, & ſpiritualem vitam, quam te nemini ducere. Et in hiſ vere portatis theſaurum precioſiſſimum quo tamen non vtimini. Vos defer tis panem angelorum & cibum precioſum: quem ta men non guitatis. De theſauro iſto dicitur per Sapis entem: Inſinitus enim theſaurus eſt hominibus, quo qui vſi ſunt, participes facti ſunt amicitia dei. De illo theſauro loquitur totus liber ille ſapientia: De pa ne prædicto dicitur in Eccleſiaſtico: Cibauit illum pane vitæ & intellectu. Quomodo excuſabitis in di ſtricto iudicio dei tantam negligentiam & ingrati tudinem veſtram? Theſaurizatis pereuntia cum ma gno diſpendio animarum veſtrarum, & neſcitis qui bus congregatis ea. Ego de omnibus non loquor. De us videt omnium ſtudia & corda. Sunt plures ſecula ri tunica teſti, & rebus temporalibus intenti, etiam mulieres (& ille per maxime) qui vtũtur præſato the

Heb. 11

Deutero. 6

Matth. 22

Ieremi. 4

Sapient. 7

Eccleſi. 15

Pſal. 38

sauro spūali & edunt cœlestem panem: licet plerūq;
sint literarum ignari. Plures etiam seculares nimis se
immergunt temporalibus curis, quod facere non de-
berent, cum sint christiani æterna & diuina bona
credentes & sperantes. Sed hos dimittamus, & reuer-
tamur ad morientem. Moriens debet occurrere deo
suo cum omnibus sensibus & viribus suis, quibus ve-
sus est ad amorem dei, scilicet visu, auditu, & ceteris.
Loquimur hic de gratuito amore, quæ est charitas,
non de naturali. Qui igitur occurrere potuerit deo
suo modo præscripto, utiq; illi est mors ianua vitæ
& non terribilis aut formidabilis.

¶ Diuinæ bonitatis contemplationi
quæ præcipue vel profint vel
obsint.

Caput XIII.

Hanc moriendi artem vtilissimam oēs
discamus. Nemo se excuset, nemo dis-
cat: Non possum. Quia talis similis
est inuitatis ad cœnam, qui se falso ex-
cusabant, q̄ non poterant venire. De: Lucæ . 14
us enim nemini præcepit impossibilia
cum suo adiutorio. Præceptum enim de diligendo de-
um ex toto, potest omnis homo implere dei adiutus
gratia. Sed dicunt plures: Non conquerimur de præ-
cepto, sed de tanta (vt prædictum est) puritate diuini
amoris, & gustu dulcedinis nobis in experto, per quē
amor crescit dispositiue, & ambo auferunt formidi-
nem mortis. Sentimus nos alienos, inualidos & penē
desperatos ad tãtam puritatem. Ad quod ego gemēs
dico: O desitutio virium animæ, O corruptio huma-
næ naturæ & pronitas ad malum, O grauis & ponde-
Deuter. 6
Matth. 23

D. PFTRI LEYDIS CARTHVS.

rosa & difficilis sursum actio in bonum. Hæc ex languoribus animæ descendere non nego. Non tamen debemus desperare, sed inuocato diuino auxilio (quod libens dat) semper niti ad animæ puritatem & gustum, donec quod petimus obtineamus. Labor improbus omnia vincit. Verum sicut in scholis clericorum & mechanicis artibus non omnes æqualiter artem apprehendunt: sic etiam in arte ista non omnes æqualiter proficiunt. Communiter tradentes se scholæ huius artis, tædio vincuntur propter difficultatem quæ sentiunt ex fomite, quæ naturæ propter peccatum immersa est. Etiam deest eis virtus perseuerantiæ. Ego à pueritia vsq; in senectutem frequenter in alijs vidi & in meipso sensi hanc tentationem, sed eam ex dono dei vici: quamuis ex culpa mea minus profeci. Dabo ergo consilium tanquam misericordiam confectus. ¶ Statuat is qui desiderat in hac arte proficere, quod vel it experiri quid patitur aut sentit ille qui possidet munditiam cordis, & studeat huius puritati vt placeat deo. Placere enim deo propter seipsum (quod solus super omnia debet placere) erit semper finis & desiderium eius in omnibus quæ agit vel dimittit. In tantum autem desiderium mundo corde placendi deo debet in eo conualescere, vt nihil aliud sibi videatur desiderare, adeo quod in omni tribulatione, & tristitia & necessitatibus semper consuetudinem habere debeat recurrendi ad deum pura mente dilectum, tanquam ad eum in quo posuit omnem suam consolationem, spem, amorem, requiem, pacem, gaudium, finem, & omne bonum suum. Et si in conscientia bona, inuenerit se deum non offendisse, & inuenerit se ex hoc maxime gaudere, non obstantibus quibuscunq; que contristabilibus, tunc experietur quid sentit misericors in diuinorum cognitione, amore, iubilatione, asseratione, & similibus. Qui huiusmodi est, non contristabitur, quisquid sibi acciderit, siue in tentatio

nibus temporalibus, siue spiritualibus, nec etiam in
 subtractione sensibilis amoris & gustus, sed solum
 peccatum vere & intime contristabit eum. Præsup-
 ponuntur hic multa quæ cor mundant, scilicet pœni-
 tentia vera, vt sunt humilis & vera recognitio pecca-
 torum propriorum, & confessio cum gemitu. Vera
 contritio, id est, perfecta auersio & detestatio pecca-
 torum, quæ contritio continet tantam auersionem
 à peccatis, quod nulla remaneat adhæsiō ex vlla par-
 te ad peccatum. Sicut puluerisato lapide ventus totū
 tollit. Si quid remanserit, illud non satis contritum
 est. Ideo ventus non tollit. Igitur quod remansit at-
 tritum est non contritum, hoc non iussit pro emun-
 datione cordis: sed requiritur vera contritio, quæ
 communiter in sacramento confessionis consistenti
 præstatur. Tercio requiritur humiliatio cordis, vt
 scilicet se credat viliores omnibus hominibus. Quod
 si nequiuert se credere omnibus hominibus viliorē
 (Quod verē magna superbia est) dicat saltem deo:
 Non scio aliquem me viliores. Et doleat coram deo
 se non posse (vt dignum esset & necessarium) humili-
 are. Item purificat cor vitare peccata & occasiones
 eorum. Declinare malam societatem & conuersatio-
 nem communium hominum. Amor virtutum, & pro-
 festus in eis. Sequi consilia superiorum expertorum
 (Interdum superiores aliqui tamen non satis intelli-
 gunt hanc viam) Abiectio scrupulositatis. Super oīa
 gratia dei, & quæ ex illa procedunt, fides, spes, & cha-
 ritas. Studeat insuper in omni loco & tempore & oc-
 cupationibus gestare cor conforme diuino benepla-
 cito, & eleuatum à creaturarum occupationibus con-
 siderationibus atq; amoribus, & continue studeat tē-
 dere in deū per fidem, qua intelligat infallibilē eius
 præsentiam, & per affectum & amorem. Et loquatur
 cum eo, quem habet præsentem, attendentem, viden-
 tem, audientem & amorose illi bona fauentem, Qui

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

enim hæc in consuetudinem duxerit, non impediæ ex curis & occupationibus licitis & necessarijs quæ propter deum fiunt. Imò auxiliabuntur tendenti in deum tanquam causæ & negotia dei, & melius expedientur, quando in eis quæritur deus vt decet ac oportet: quamuis puluerem proficiant in oculos mentis: sicut terrena facere solent. Huic negotio accessio da erunt exercitia & orationes iaculatoriæ, de quibus in alijs passibus scripsi, & infra super expositionem Psalmi: Nisi dominus ædificauerit domum, seribam. Quæ tamen præexigunt munditiam cordis in accessu ad deum, sine qua teste apostolo nemo videt deum in præsentî seculo in enigmate fructuose, ne que in futuro gaudiose, quia nihil inquinatum intra bit ad illum. Vnde Dauid propheta regius primo abluuit peccata sua dicens: Miserere mei deus. Amplius laua me. Asperges me, &c. Et tunc effectum ablutiõis scilicet cordis munditiã, postulat dicens: Cor mundũ crea in me deus. Et deinde gustum petiuit, quæ peccando amiserat dicens: Redde mihi lætitiã salutãris tui. Ex gustu oritur lætitiã. Gustus est perceptio gustati in sensu proprio prædisposito. Proprius vero sensus in gustu spiritali est affectus voluntatis. Prædispositio autem spiritalis est munditiã. Gustabile vel gustatum est amabile vel amatus deus, quem homo percipit ab intellectu affectus. Inde oritur gaudium in domino. Sicq; disponitur amor ad augmentum sui. Nam gustata bonitate ac dulcedine amati, excitat & renouatur amor & desiderium ad deum. Amor quoq; rursus petit amplexum, oculum, & gustum dilecti. Exinde amplius ignescit, crescit, atq; perficitur, deo amoris augmentum, tanquam formam animæ amanti, tanquam materiæ præparatæ, infundente. Sic ergo cordis munditiã desiderium & gustum amoris dat & amor vtrunque augmentat. Et hæc fiunt alternatim & continue. Sicut enim spi

Hebr. 12

Apo. 21

Psal. 50

ritus sanctus cor mundum inhabitando hoc amplius purgat: ita mundum cor purgatum ampliozem & firmiorem spiritu sancto locum præstat.

¶ Pro clariori intellectu præmissorum, notanda Aug. 2. lib. de trini. ca pit 17 sunt verba beati Augustini episcopi dicentis: In quantum dei sapientiam (per quam facta sunt omnia) spiritualiter intelligimus: in tantum carnalibus affectibus morimur: ut mortuum nobis hunc mundum deputantes, nos quoque ipsi huic mundo moriamur. Non ergo immerito nemo potest facere, id est, ipsam manifestationem dei videre & viuere. Ipsa enim est species, cui contemplandæ suspirat omnis qui affectat deum diligere ex toto corde ex tota anima & ex tota mente. Ipsa est species quæ rapit omnem animam rationalem desiderio sui tanto ardentiorè quanto inuidiosam, & tanto mundiorè quanto ad spiritualia resurgentem, & tanto ad spiritualia resurgentem, quanto à carnalibus morientem. Hæc Augustinus. Ex quibus colligitur, quod raptus animæ est ardentior ex prædispositione, id est, munditia cordis, & mundior ex resurrectione ad spiritualia. Quia gustata dulcedine domini in ardentiori raptu, iterum confurgit amor in deum: qui quanto frequentius confurgit & magis inardescit, tanto anima rapta amplius diuinis appropinquat & à carnalibus & creaturalibus amoribus magis elongatur & purificatur. Quæ quidem purificatio dum a deo præualuerit, ut anima ad carnalia & omnia quæ mundi sunt quasi mortua videatur, tunc per maxime valebit confurgere ad diuina intenda, amanda, & gustanda.

¶ Potest tamen amor stare sine gustu. Quia gustus est quoddam adminiculum & ornatus diuini amoris: non autem ipsa amoris essentia, quoniam posset haberi & haberi quandoque extra gratiam gratum facientem. Expedit tamen gustum expetere, ut amor dei per illum in nobis augeatur, Sed malum est

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

set gustum petere propter seipsum, vt anima in eo quiescat tanquam in fine. Hoc enim esset valde detestabile, quia præferret donum dei ipsi deo donatori. Et iam non deum sed seipsum diligeret inordinatissime, quærendo delicias spirituales (quæ vtiq; oēs carnales & seculares voluptates longe præcellunt) vt in eis possit quiescere & delitari. Et hoc esset abusus pessimus excellentis & nobilis doni dei laqueusq; diaboli omni deceptione plenus, per quem homo ad superbiam, vanam suispus complacentiam & alia vicia & errores perducitur. Qui talis est, adhuc mudo viuut & dei sapientiam, hoc est, sapidam scientiã, intelligere non potest: quia sibi māducat & sibi bibit, non deo, ad quem tanquam ad vltimum finem oīa referre deberet & non seipsum quære.

- Osce. 9 Homo enim seipsum aut alia quæ in mūdo sunt inordinatè amans immundus est, iuxta illud: Facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt. Illa autē quæ diliguntur ordinatè in deo & secundum deum, non sunt abominabilia neq; immunda: cum omnis creatura dei sit bona, & consequenter munda. Sed inordinatus amor ad ea est immundus & facit ea immūda & nihil, quia locat ea supra deum, quod est nihil. Ideo Apostolus dicit: Scimus quia nihil est idolum, quia colitur sicut deus, cum non sit deus. Ergo est falsum ens, id est, non ens quo ad hoc, licet sit ens in propria natura, puta aurum vel lapis, ex quo factū est idolum, quod nihil est. Illud vero nihil est maxima immunditia & abominatio, vt patet ex diuersis
3. Reg. 14 sacræ scripturæ locis, vbi dicitur: Fecerunt omnes ab
 4. Reg. 23 ominationes gentium. Et figuras idolorum & immū
 2. Para. 24 ditias & abominaciones quas fecerunt in terra Iuda
 Ezech. 5, 7 & Ierusalem, abstulit Iosias. Et in Ezechiele multa
 36. habentur de his immunditijs. Qui enim supra deum
 Isai. 64 vel æqualiter sicut deū vel cōtra deū diligit aliqd aut
 Philip. 3 colit: illud habet pro deo suo, id est, idolo, iuxta illud

Apostoli: Quorum deus venter est. Talis ergo anima abominabilis & immunda est. Nam omnis inordinatus amor veniale peccatum formans, inquinat cor. Eapropter vitandus est. Et si non possumus omnia venialia deuitare, possumus tamen eorum numerum minuere, vt scilicet rarius fiant, & ea non diligere, & ex proposito non admittere, deo cooperante. Igitur quicumque vult placere deo & habere mundum cor, necessarium est vt sicut amorem suum auertere debet ab omni immunditia peccatorum, etiam venialium: ita etiam amorem ad seipsum, & ad dona dei mundum seruare debet, vt non in eis hæreat nimium, vel tanquam in fine ultimo in eis quiescat, sed eis vtatur ad amplius deum amandum atque colendum. Hęc omnia præscripta vticumque instruunt hominem, quid agere debeat, vt ad puritatem diuini amoris, & eius gustum, peruenire queat. Cui etiam conueniens est exercitium mentale Effusionis cordis, quod subsequitur.

**¶ Epilogatio prædictorum, & de effusione cordis, in qua vel maxime dei bonitas contem-
platur laudaturque.
Cap. XIII.**

Ortatur nos regius propheta Dauid ad cordis effusionem, in qua dei bonitas Psalms. 67
iucundissime laudatur, dicens: Effundite coram illo corda vestra. Et propheta item Ieremias: Effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum domini dei Threno. 2
tui. Quamuis enim multa sunt exercitia, per quę deuoti in deo ascendunt, & vnusquisque in suo sensu abidet nec omnibus omnia conueniant: tamen inter omnia exercitia principatum obtinere videtur bonitatis dis-

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

uinæ contemplatio per cordis effusionem, tanquam finis omnium: atq; idcirco est compendiosior via in deum, quum per multa media non habeat discurrere sed tanquam finis exercitiorum omnium immediate vniat nos deo. Ipsa quippe adepta facile omnia, circa quæ alia exercitia occupantur, veniunt ad effectum. A corde enim vita procedit per totum corpus: & a voluntate quæ cordis nomine signatur, omnes animæ potentia mouentur ad actum meritorium in deum. Voluntate igitur reformata, & ex toto per amorem in deum effusa, facile diligitur deus etiam ex tota mente, ex tota anima, & ex omni virtute aut fortitudine, bonitasq; dei laudatur atq; amatur. Et in istis perfectio consistit, ad quam omnia exercitia ordinantur. Etsi in deuotorum libris alij nominentur exercitiorum fines, ad quos omnia exercitia ordinanda sint, sicut Cassianus & post eum alij ponunt puritatem cordis inter omnia exercitia tenere principatum, alij in charitatis perfectione, alij in vsu continuæ orationis, alij in adhærendo deo, hoc tamen prædictis non est contrarium, quia hæc in re idem sunt cum effusione cordis. De ista igitur effusione dicturus, necessarium puto aliqua præmittere, quæ rudem animum primo informet de his, quæ ad hanc ipsam effusionem scitu necessaria videntur.

Deuter. 6
Matth. 22
Marc. 12
Lucæ. 10

Hominiis
lapsus.
Genesi. 1

Genesi. 3
Rom. 5
x. Corin. 15

Deus, vt scriptura diuina testatur, hominem ad imaginem & similitudinem suam fecit, vt ipsum deum cognosceret, cognoscendo diligeret, & sic in præsentia vita per dei gratiam ipsi deo in amicitia iungeretur: sed post hanc vitam gratia & amicitia dei in æterna gloria completeretur per confirmationem, ex qua confirmatiōe homo in anima & corpore beatus æternaliter efficeretur. Ab isto felici statu omnes in Adam peccando cecidimus. Reparati vero per mediatorem dei & hominum Iesum Christum sumus, ita tamen, vt cooperari ipsi domino operanti nostram reparati

onem non pigeat, aut per defidiam turpissime & confusissime non negligamus. O qualis confusio est in oculis domini & omnium beatorum, quod dominum nostrum videmus vsque ad defectionem virium & ipsius vitæ laborare pro nobis vermibus, & quod nos tamen vacare quærimus & audemus, imò & deliciari.

¶ Debemus ergo studiosissime intendere vti cooperante domino imaginem eius in nobis reformemus: præsertim in intellectu, vt cognoscamus necessaria ad salutem, & quæ sit voluntas dei. Non enim possumus voluntatem nostram diuinæ voluntati conformare, nisi sciamus eam. Sine fide etiam impossibile est placere deo: nec potest cæcus ambulare vt non offendat. Oculus autem animæ intellectus est: Quæ propter vacare debemus sapientiæ, quisque secundum statum suum, legendo, meditando, interrogando & audiendo, vt reformetur intellectus in cognoscendo deum, propter quod creati sumus, & sic anima fiat videns, & discernere sciat verum à falso, bonum à malo, & dirigere noscat gressus suos versus paradisum quondam clausum, modo per Christum apertum omnibus tendentibus in eum.

¶ Verum est tamen non tantam esse deformationem in intellectu, sicut est in voluntate. Et citius reformatur intellectus circa ea quæ sunt de necessitate salutis, quàm voluntas. Voluntatem ergo reformando secundum ea quæ videre poterimus (deo animæ nostræ irradiante) ipsius dei dilectionem & amicitiam recuperabimus. Quibus adeptis & perseuerantibus in nobis nulla cura de futuris, hoc est, pro æterna gloria, nobis inesse debet (nec mercenaria seruitus subrepat) sed Christus dominus pro filiis suis, quos sanguine suo acquisiuit, sollicitudinem paternam habebit: cui nos totaliter committere debemus. Parentum quippe est thesaurizare pro filiis, vt ait Apostolus. Totaliter ergo applicare nos debemus ad refor-

Intellectus
quomodo
reparan-
dus.
Roma. 12
Hebr. 11

Voluntatis
reformatio

Apocal. 1
2. Cori. 12

mationem voluntatis, quatinus totaliter, id est, perfecte, subdatur deo: per quod veraciter libera fit ne dum a vicijis & dæmonibus, sed prorsus ab omni creatura (etiam à se ipsa) quibus omnibus male subacta seruiebat. Transcendit etenim supra omnia etiam vltra se per amorem in deum, qui est liberrimus, & cū eo fit liberrima & vnus spiritus, habendo cum eo vnum velle & vnum nolle: quod proprium est amicitia. Vnde quanto quis perfectius deo per vnitatem voluntatis coniungitur, tanto maior amicus efficit.

Liberum
arbitrium

Augustin.

¶ Idcirco vt amicitia perditā perfectius recuperare tur, debemus perfecte nostræ voluntati mori. Circa quod sciendum, quod voluntas sic creata est quod non potest velle nisi bonum. Est autem bonum aliud verum, aliud vero falsum & apparens. Liberum aut arbitrium in hoc consistit, quod sine coactione elegit hoc vel illud. Voluntas vero hominis debet semper verum bonum volendo & eligendo esse bona & diuina, ad hoc quippe est creata: sed quia homo abusus est libero arbitrio eligendo apparens bonum, ideo secundum Augustinum in Enchirid. se & liberū arbitrium perdidit, intantum vt differentia facta sit inter voluntatem propriam & voluntatem diuinam in ipso homine. Et dicitur diuina in homine quæ cōformatur legi diuinæ: propria quæ est scdm corruptionem & perditionem. Perditum autem dicitur liberum arbitrium, non quasi non possit libere aut incoacte eligere (quod tolleret rationem merendi & demerendi) sed quia non est liberum seu non habet libertatem à culpa & à miseria. Possesse enim peccare non est posse, sed deficere & nō posse. Liberi em̄ arbitrij esse dicimur, quia domini sumus nostrorum actuum, libere videlicet eligendo actus, non autem quia peccare possumus. Deus enim & angeli sunt liberi arbitrij, & tamen non possunt peccare.

¶ Declinando autem à culpa per liberum arbitriū

industria magna indigenus & labore (cooperante eti-
am gratia diuina) propter cecitatem intellectus, quia
sæpe fallimur circa bonum eligendum, & propter
passiones & concupiscentias quæ regnant in nobis,
atq; propter tentationes dæmonum & seculi, imple-
tes ad malum. Et hæc est magna miseria (vt ita lo-
quar) libertatis nostræ, quæ quasi captiua tenetur. Et
nisi se quis excusserit ex hac captiuitate præsentis
miseriæ, incidet in futuram æternam miseriam, in quæ
indurabitur in malo, nec reducetur ad verum bonum
propter quod ramen creatus est. Proinde veraciter
canit ecclesia: Deo seruire regnare est. Quia confor-
mando voluntatem nostram deo cum exhibitione
operis (quod est ipsi seruire) liberi efficimur ab omni
creatura, maxime à seruitute dæmonis & vitioꝝ atq;
concupiscentiarum, & in libertatem filiorum dei con-
stituimur regnaturi cū deo patre nostro in æternū.
De hac libertate dicit beatus Augustinus super Psal.
17. Dominus dabit suauitatem & terra nostra dabit
fructum suum, vt bonum opus fiat, non timore, sed
amore, non formidine pœnæ, sed delectatione iusti-
tiæ. Ipsa est enim vera & sana libertas. O beata anima
talis, cuius oculi aperiuntur vt videat felicitatem hu-
ius libertatis, & experiatur gaudium dulcissimum &
omni dulcedine dulcius huius regni, nedum in futu-
ro, sed etiam in præsentī.

Augustin.

**¶ De reformatione voluntatis, gustus
interioris renouatione, ac perse-
uerantia laboris, necessarijs
vt dei bonitas sen-
tiatur.**

Caput XV.

D. PETRI LEYDIS CARTHVSIA.

Gitur pro hac felicitate adipiscenda & dei amicitia recuperanda, propriae voluntati renunciemus: prout supra iam tactum est. Ad hoc enim instituta videtur omnis religio. In ea quippe propria voluntas in alterius arbitrio collocatur & quasi religa

tur: vt si velit male agere, ab alio teneatur & quodammodo cogatur bene agere. Sed quia non sufficit mala non agere, nisi quis studeat bonis operibus insudare: qui mala iam opera cum praua voluntate in se succidit, debet inquirere qualiter bonam & diuinam voluntatem in se possit acquirere cum operibus bonis. Voluntas vero bona & reformata est, quae se totaliter (id est perfecte) subdit & conformatur diuinis praecipis. De quo dominus: Qui habet mandata mea & seruat vel facit ea, ille est qui diligit me. Voluntas enim bona nihil aliud est, quam dilectio dei. Hoc enim dicimur velle quod diligimus, si proprie loquamur. Dominus autem praecipit se diligi ex toto (id est perfecte) vt scilicet nihil de mandatis suis relinquamus, nec velimus vnum seruare & alium negligere: sed ex toto & perfecte omnia seruare debemus, ne aliquid contrarium ipsis in corde, hoc est in voluntate, & in omni regno arbitrii eius, id est, in mente seu intelligentia, in anima, id est, in sensualitate, in fortitudine, id est, in actione permaneat.

¶ Ista reformatio voluntatis secundum praecipia diuina est omni homini necessaria de ratione salutis. Nihilominus stat cum multis imperfectionibus & etiam peccatis venialibus, quae charitatis feruorem impediunt & ad interitum militant reformatam voluntatis. Oportet ergo ascendere ad altiorem & perfectiorem reformationem, vt similitudo in nobis reparetur conditoris, videlicet vt omne peccatum prorsus quantumcunque paruū, a nobis repellamus. Et si viuere

Iohan. 14

Deuter. 6

Matth. 22

Marc. 12

Lucæ. 10

sine omni veniali nequimus propter conditionem
 labilis huius vitæ, saltē ex proposito & libero cōsen-
 su non admittamus etiam pro morte euadenda aliqd
 veniale peccatum, propter reuerentiam domini &
 patris nostri præsentis atq; omnia prospicientis: sed
 displiceat ipsum peccatum, quanquam paruum vide-
 atur & ipsi nobis. Per hoc mirabiliter liberabitur vo-
 luntas à culpa venialium & rarius fient. Sic ergo
 omne peccatum à voluntate repellere debemus, siue
 magnum siue paruum: si tamen paruum dici potest,
 quod, scienter nolente deo committitur: qui odit om-
 ne peccatum. ¶ Nullo itaq; modo admittamus
 quod vtcunq; displicere deo perpendimus. Et notan-
 dum quod non solum peccatum deo displicet, sed et-
 tiam quod minus bonum est: quanquam ad illud sim-
 pliciter non obligemur, & sine peccato possit omitti
 (peccatum enim omissionis est, quando id omittitur
 ad quod vtcunq; obligamur, & non alias) sicut ea que
 sunt supererogationis, ad que nō obligamur. Ex isto
 ascendere debemus, vt velimus omnia quæ deo pla-
 cent, & diuinum beneplacitum efficiatur nostrum be-
 neplacitū. Quod enim minus est à beneplacito, sub-
 est displicentiæ: quanquam impeccabiliter. Hæc em̄
 displicentia non est proprie sumpta, sed per compa-
 rationem minoris boni ad melius: sicut displicet ar-
 genteus denarius, & placet aureus. Beneplacito autē
 amor concomitatur. Bonum enim sicut obiectum
 est voluntatis, in quod scilicet voluntas dirigitur: sic
 etiam est obiectum amoris, in quod amor fert. Quia
 ergo aliquid tanto plus placet, quanto magis est bo-
 num: & etiam tanto amplius diligitur, quanto plus
 habet de ratione boni: idcirco diuinum bñplacitum
 cum sit optimum, debet nobis esse maxime dilectum
 magis autem dilectū summo studio inquirimus omni-
 bus alijs minus dilectis omissis. Sic ergo diuinum be-
 neplacitum præ omnibus debet placere, summe ama-

Venialia
fugienda.Dei bene
placitum.

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

ri, studiosissime inquiri, vt ad id peruenire valeamus. Debet etiam nos cordialius delectare. ¶ Nihil deliciosius diuino beneplacito quantum ex se est. Sed quia gustum habemus infectum propter naturæ corruptio-
nem, ideo amarum videtur esse: sicut & febricitanti-
bus omnia dulcia videntur amara propter linguæ per-
falsiuam infectionem. Idcirco dulcorare debemus gas-
trum mentis nostræ per medicinam cœlestem, imple-
rando infusionem gratiæ spiritalis à medico & repara-
tore naturæ lapsæ deo: per quam corruptio & vetus-
tatis viciorum curetur, & innouetur naturæ integri-
tas, ad discernendum verum à falso, bonum à malo,
& gustandum quàm suauis sit dominus. Ad istud ad-
iuuat, quod homo sit habituatus in actibus diuini be-
neplaciti, quia habituatus omnis delectabiliter ope-
ratur. Habitus autem acquiritur per actus frequenter
reiteratos. Nemo ergo perturbetur aut desperet, si in
initio suæ reformationis sentiat difficultatem, aut si
cibus cœlestis sibi sit insipidus. Insistat, cōtinuet mo-
dicum laborem, medici operam sustineat, sanabitur,
gustum recuperabit internum cum cæteris sensibus
animæ: & cōplacebit sibi vehementer in medico suo
atque laboribus suis. ¶ Hæc enim est præcipua causa
quod multi non proficiunt, quia vincuntur tædio la-
boris & difficultatis. Et ideo statim resiliunt ab incoe-
pto sancto proposito spiritalis profectus, & reuer-
tuntur ad consuetudinem suam quasi refugientes im-
portabile onus, gaudentque se euasisse: & ignorant mi-
seri, quod iugum Christi suaue est & onus eius leue,
& quod graue iugum ipsi portat, cum omnibus filiis
Ade. Verum deformatio nostra in culpa est & consue-
tudo longa viciorum. Vnde Hieronymus ad Celan-
tiam: A speram nobis & insuauem virtutum viam nis-
mia effecit consuetudo viciorum, quæ si in alteram
partem transferatur, inuenies sicut scriptura dicit, se-
mitam iustitiæ leuæ. Item Iohannes Climachus gra-

Psal. 33
Sapient. 12
Habitus.

Matth. 11
Eccl. 40
Hierony.

du primo. In ipsis principijs abrenunciationis, penitus cum labore violentia & amaritudine virtutes operamur, ac proficiētes deinceps sine tristitia sumus quando vero voluntas & nostrum mortale sapere conculcatur & absorbetur & potestatiue subijcitur à promptitudine existente in nobis: tunc de cetero cū omni gaudio & sollicitudine & desiderio & igne cordis & flamma diuina ipsas operamur. Corpus etiam quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimat terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Non ergo intelligimus verum, nec sentimus bonum, abstracti & illecti atque infecti secundum corruptionem naturæ lapsæ à statu primæ suæ conditionis. Insistere tamen debemus pro hac reparatione, quia ad hoc indulta sunt nobis tempora penitentiae, & recuperata sanitate anima non abominabitur escam suam. Verum est tamen, quod dicitur in prouerbio: Non ædificatur ciuitas vno die. Et illud Greg. 22. Moral. Nemo repente fit summus. Et illud: Qui quod suum est fuerit, raro totum recolliget. Nemo ergo putet, quod rotum deperditum in natura recuperare possit in hac vita, vel quod possit subito. Paulatim tamen procedendum est (ne nimietate quis obruatur) & nunquam à profectu quiescendum: quia in via dei non progredi retrogredi est.

Sapienti. 9

Gregori.

De difficultate discernendi diuinum beneplacitum, & alijs quibusdam volenti proficere scitu necessarijs.

Caput XVI.

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

VI ad hunc articulum peruenerit, vt promptum se inueniat vel cogat ad proficiendum in beneplacito diuino, inueniet difficultatem in discernendo quæ sit voluntas dei beneplacens. In hoc omnes laborant, propter actus vel actiones particulares, de quibus certa scientia tradita non potest vel regula. Mutantur enim regulæ generales per circumstantias infinitas particulares, vt quod bonum est efficiatur malum, & contra. Taceo de theologis cæterisque Christianorum doctoribus: qui quàm inter se dissentiant nedùm circa humana, sed & circa diuina præcepta, norunt qui legerunt: cum & ipse philosophus Aristotel. maximã difficultatem & interminabilem senserit circa moralia particularia. Quid ergo sentit (putamus) conscientia scrupulosa? Scrupulosam dico, nõ circa præcepta implenda, quorum ommissio peccatum est, sed circa beneplacitum dei (vt inueniat dilectum vbi placide & perfecte quiescat) cuius ommissio ex se peccatum non est. Hinc inueniuntur tot modi viuendi diuersi, etiam perfectorum. Patet oculariter inter religiosos, non enim omnia expe diunt omnibus. Et quanquam patrum exempla atque admonitiones expertorum profint plurimum: attamen spiritus sanctus solus sibi reseruauit hoc magisterium perfectionis atque mysticæ theologiæ: qui vocat & docet quos ipse dignatur. Caueat omnis homo ne huius vocationis aut doctrinæ metas quacumque præsumptione excedat. Inuenti sunt qui mensuram propriam ignorantes excellentium vestigia patrum calcare conabantur, & non habentes sumptus necessarios turris ædificandæ iuxta euangelistã, illusioni patuerunt. ¶ Igitur inuocandus est spiritus sanctus huius disciplinæ institutor, vt ipse dirigat gressus spirituales: ne dum proprio sensu ultra quã expedit ducimur, cadamus. Statuit ipse terminos, nec vult quod vl

Lucæ. 14

Gradus
meritorum.

tra tendamus. Secundū modum em̄ glorię est modus gratię. Quia ergo in gloria vnus sanctus erit altero maior: sic est etiam in præsentī mensura meritorum, vt vnus altero inueniatur sublimior. Sumus inuicem membra. Non sunt autem omnia mēbra oculi vel aures: ita nec omnes æquales sunt in gratia & gloria. Iohānes baptista in gradu suo est, Petrus in suo, Anthonius in suo, &c. Sed quia incerti sumus ad quid gratię vel glorię vocati simus, niti debemus quantum valemus, faciendo quod in nobis est, aperiendo affectum nostrum deo, vt amoris sui ignem immittat: & qui dat gratias communes, operetur si ipsi placuerit, etiam peculiare, & familiare: ne impedimentum ipsi præstemus ex nobis. Quod si noluerit, ipse dominus est: quod bonum est in oculis suis faciat, & de acceptis grāti simus, non inuidentes alijs qui postiora acceperunt. Probamur interdum, vtrum de alie no profectu gaudere valeamus tanquam de nostro: vt tandem similia capere mereamur. Qui autem accepit, alterum non cōtemnat: ne aut gratis dona dei habeat, aut certe habita amittat. Humilitas in vtroque seruanda est, quia non ex nobis sunt dona dei.

¶ Igitur inuocato spiritu sancto, secundum ea quę manifestum est deo esse accepta, viuēdum est. De alijs consulendi sunt non tam docti quam experti & viri qui in veritate coram deo viuunt & quasi throni dei sunt: non vani glorię, qui in talibus non profectū se consulentium sed suam gloriam expetunt, & ardua suadent non mensurando vires consulentium, sed vt ipsi putentur tales existere. Nonnulli vt pij existimētur, remissiori vię assentiūt. Alij carnales nihilque de vita spirituali gustantes derident mortificationem omnium citra deum, & carnalia atque secularia sub specie necessitatis suadent ac tuentur. Inuentisque talibus consiliarijs animus adhuc carnalis noui tyronis hilarescit: sed si vere a spiritu dei motus est con-

Rom. 12

2. Reg. 15

Roma. 9

A quolibet
consilium
petendum

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

fulere non acquiescet. O quàm difficulter morimur
Oportet ergo, vt in hoc casu vnusquisque sibi max-
me consulat, vtpote qui proprias vires experitur.
Qui fictus non est, nec seipsum vult palpare aut fal-
lere, facile implet quod se viderit posse. Quia qui de-
um timet, nihil negligit.

Eccle. 7

Discretio
necessaria

1. Timo. 4

1. Timo. 4

Amētiam
inducen-
tia.

¶ De his vero ad quæ se sentit impotentē non fa-
cile alteri suadenti acquiescat, maxime pertinaciter
inhærendo: sed consulte agat paulatim experiendo
vires & assuescendo. Non enim potest beneplacitum
esse deo quod ad destructiōem tendit seruientis sine
necessitate. Corporalis insuper exercitatio & exteri-
ores ceremoniæ sunt ad modicum vtilēs, præcipue
quæ sunt supererogationis: sed pietas (dei videlicet
cultus per fidem spem & charitatem, per actus patriæ
& cæterarum virtutum) ad omnia valet: & in his be-
neplacitum dei manifestum est. Non placet deo, quod
abstrahamus nos à creaturis, quas in sui laudem
(non per eas sed per nos sibi ex ipsis exhibendam)
creauit, nisi in quantum impediūt nos ab amore eius
quod sit cum inordinate ipsis inhæremus. Inordinatus er-
go affectus siue magnus siue paruus amputandus est
& tunc creaturæ ducent in deum. Quoniam autem in-
firmi sumus, facillime irretimur, vel curiositate co-
gnoscendi, vel voluptate creaturarum. Nouit vnus-
quisque vnde tentetur & suus sollicitetur animus.
Quando ergo sentit se in profectu spirituali retarda-
ri, statim relinquat creaturas, & deo adhæreat. Etiã
(nisi certo de opposito certus sit, spiritus sancto reue-
lante: non autem per propriam æstimatiōem falsam
vel deceptoriam somnia) necessaria cibi & potus atque
somnia accipiat. Et melius est vt aliquid amplius su-
mat quàm minus, quia istorum indiscreta subtractio
sub specie spiritualis profectus ad amentiam certissi-
me perducit. Similiter post labores spirituales, licitas
consolationes admittat, vti ad spiritualia & cæteros

necessarios labores validior reddatur secundum discernitionem: quam vnusquisq; non fictus in semetipso (vnctione docente) experitur. Sunt enim qui ita sibi in singularitatibus suis complacent & se grauant quod postmodum ad necessaria opera redduntur inuvalidi. Veruntamen verus spiritalis in tali sobrietate capere debet de consolatione & recreatione creaturarum, sicut sumitur sal in cibo corporali vel sinapium, quæ vtique moderata cibos condiunt, immoderata destruunt: ita & immoderata vel inordinata animi relaxatio seu remissio nocet. Nimia etiã inuestigatio propriæ conscientiæ vel alterius per scrupulos inordinatos & nimia percrutatio circa intelligibilia ad amentiam inducunt. Hæc omnia propterea posita sunt, ne homo bonæ voluntatis circa diuinum beneplacitum erret & seipsum à gustu spiritali præpediat propter rem parua vtilitatis, vel ne periclitetur. Sæpe enim dum ad deum per affectum transire cupit occurrunt quædam quæ difficulter potest vel facere vel omittere, ac si essent talia quæ exigerent à deo: cum tamen deus ea non exigat. Et sic irrationabiliter libertas animi impeditur, ne in amplexum dei ruat.

¶ Diuini beneplaciti agnitio,
quid in anima efficiat.
Cap. XVII.

Ognito ergo diuino beneplacito, assuescere debemus acquiescere ei atque perspicere: donec animus noster ita promptus efficiatur reddere quod deus exigit sine retractione, sicut umbra corporis cedit ad motum ipsius corporis, de quo umbra procedit. Sæpe enim acquiescimus alicui sed in animo inuoluntarium quiddam refidet, retra-

D. PETRI LEYDIS CARTHVSI.

1. Reg. 16

1. Corin. 6

Thren. 1

Iohan. 4

Cor deo
effundens
dñi semel
in die.

hens & nitens in oppositum. Quod oportet funditus extirpari coram domino, qui cor intuetur & illud principaliter exigit possidere: quia vnus spiritus cum deo per plenam reformationem debemus fieri, & nihil de vetustate peccati remanere debet, vt liberi simus cum deo. Et sic perficietur in nobis illud: Effundit sicut aquam cor tuum ante conspectum domini dei tui. Quia sicut aqua cæteris liquoribus perfectius effunditur, late quoq; in terra diffunditur & illabitur: sic totus homo plene & perfecte debet effundi & expandi libere diuino beneplacito, & de suo nihil remanebit coram domino, sed humiliter & perfecte debet cedere subito sine resistentia, atq; tali modo in nihilum redigi: vt iã non caro sibi sapiat sed cibus eius sit facere volũtatem patris, qui in cœlis est. Iam esuriat & sitiatur iustitiam, vt impleatur bonis. Dignum enim est vt qui regnum in quo relucet pulchritudo iustitiæ & iniquum nihil est, desiderat, iam iustitia adornetur & signum militiæ suæ & regni prætendat. O quàm bonum signum est, qd homo ex intimis cordis sentit se odire iniquitatem & dolere de ea & diligere iustitiam & gustare suaves fructus eius.

Hanc autem promptitudinem voluntatis scdm omne diuinum beneplacitum (quæ est vera deuotio) quãquam omni tempore dño patri nostro offerre debeamus, & hoc solum gaudium nostrum esse debeat ipsi conformari & charitate adhærere: expedit tamẽ valde, vt ad minus semel in die (nisi multum præpediti) per speciale exercitium, licet breue, reiectis omnibus occupationibus attentissime eidem cor nostrum, id est, voluntatem effundamus. Per hoc quippe proutudo beneplaciti diuini nobis innascetur & radicabitur, & habituabimur in odium vitiorum atq; omnium defectuum, & in amorem virtutum & totius perfectiõnis (maxime autem ipsius summi amabilis, scilicet, dei) inflammabimur, Et reddetur animus exercitatus

vt ingruente subito tentatione graui non moueatur à deo suo. In omni quoq; tristitia statim in quod gaudium se suscipiat, inueniet. Ex hoc etiam ignis amoris quasi per totum diem exardescet. Breuius dico: Experti huius exercitij fructum norunt. ¶ Veri amātes atq; amicitiam exercentes, cupiunt vt inuicem cordium secreta videant, quātum possunt: quia amicitia consistit in velle & nolle vnum. Et in hoc gaudium eorum impletur, q̄ intelligunt veraciter inter se cordium vnitatem, & q̄ sentiunt quantum inuicem diligāt. Quāuis autē deo perfecte simus cognitū secundum omnem modum & respectum vel comparationem, nos tñ non ita cognoscimus deū. In quantum tñ nos (veri amatores existētes) cognoscere poterimus deū & mutuā sentire dilectionem, intantum etiam implebitur gaudium amicitiae nostrae. Sed qm̄ in hac vita cognitio modica est, in futura vero vita videbimus facie ad faciem: tunc gaudium nostrum implebitur, quod modo vtcūq; potest sentiri ab vno 1. Cor. 13 multū, ab alio minus, secundum mensuram amoris & luminis, imo & gratiae actualiter affluentis, quia potest gaudium suspendi, sicut quotidie experientia docet. Quia ergo amicus sentiens amicum praesentē cordialius se eidem effundit: congruum est pro maiori & alacriori effusione cordis obtinenda, vt aliquid sobrie de dei amati praesentia hic inferamus.

¶ Quenam hominem ducant in cognitionem diuinæ bonitatis, & quomodo deus omnibus sit praesens.

Caput XVIII.

D. PETRI LEYDIS CARTHVSIA.

Exod. 33
2. Cor. 12
Lucæ. 2

Sciendum est autem, quod naturali lumine intellectus videri deus omnino in sua essentia non potest. Quod autem videtur à beatis in patria in lumine gratiæ, hoc viatoribus non contingit nisi forte paucissimis, quibus ad horã concessum est, vtz Mosis in antiqua lege, Paulo in noua: maxime autem matri Christi. Nos autem videre eum non valemus, nisi in ænigmate illustrante lumine fidei & velut causam creaturarum, eo modo quod causa cognosci solet ex effectu. Diuersi autem effectus diuersimode ducunt in cognitionem suę causę secundum perfectum & imperfectum. Vestigium quippe pedis imperfectius manifestat hominem quam ædificium domus ab eo constructũ, vel filius ab eo genitus: quia ultra cognitionem hois in confuso (quod fit ex vestigio) manifestatur naturæ perfectio in filio, & mentis industria in domo ædificata. Sic ad propositum nostrum, anima rationalis intellectualis nature existens creata ad imaginem dei perfectius nos in cognitionem deducit creatoris, quam ceteræ creaturæ quæ sunt quasi vestigiũ dei, ducentes tñ nos multũ in cognitionẽ creatoris. Sicut vestigium expressum in terra agnoscere facit, an homo ibidem fuerit magnus vel paruus, an bestia talis vel talis, &c. & vestigium ignis magnitudinem eius repræsentat. Aedificium quoque vel pictura industriam indicat authoris & sic de alijs: Ira etiam creatura sensibilis virtutem & sapientiam ac bonitatem indicat sui conditoris, si intime consideretur. Quanam & quanta est virtus aut potentia, ex nihilo hanc molem maximam cœli & terræ omnium quoque in eis existẽtium procreare sine labore, & infinita adhuc creare posse maiora ac potiora si vellet, atque sine fatigatione in esse omnia conseruare. ¶ Nisi enim actualiter conseruaret deus omnia, statim in nihilum deficerent: quia ex se ni

Creatura
ducit in
deum.

hil sunt, & ex causa sua, q̄ deus est, dependent, Oportet enim causam & causatum esse simul coniuncta. Unde sequitur, q̄ oportet deum omni enti esse per essentiam suam coniunctum in causando, hoc est, in conseruando quod condidit. Quanq̄ ergo in seipso æternaliter subsistat deus, quia tamen in omni creatura operat: idcirco necessario ubiq; & semper omni creaturæ per suam essentiam adest, dando & conseruando omnibus esse ex sua liberalitate & bonitate. Non enim est alia causa cur creaturas condiderit nisi mera sua bonitas, quatinus esset aliquid quod suæ bonitatis posset esse particeps. Bonum quippe cõmunicatiuum est sui ipsius: quod summe deo conuenit. Ad ornatum autem & decorem fecit creaturas diuersimode se participare, dando quibusdam ultra cõmune esse viuere, quibusdam etiam sentire, quibusdam in super intelligere, &cæ. Multitudo & varietas creaturarum in multis nobis manifesta sunt. Quamquam autem deum præsentem ubiq; existere per potentiam & præsentiam, sufficienter innuatur per hoc quod est ubiq; per essentiam, cum potentia sua non sit aliud quam sua essentia, similiter & præsentia: tñ propter errores quorundam corrigendos inuentus est hic modus loquendi à doctoribus: q̄ dicitur esse ubiq; per essentiam præsentiam & potentiam: eo q̄ quidam errantes putabant eum non ubiq; habere potentiam, nec rursus sibi omnia esse præsentia, per cognitionem. Sicut itaq; nulla creatura esse habet sine essentiæ diuinæ præsentia: sic nec quicq̄ operari potest sine diuina virtute cooperâte: quia nec cogitare quidem quid valemus sine deo. Omnia etiam nuda & aperta sunt oculis eius, nec vlla eum latet cogitatio nec vlla creatura: qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. ¶ Hæc autem quanquam communiter omnibus nota sint: tamen diligenter considerata & masticata valde miranda apparent, & co-

Deus omni-
bus præ-
sens.

Hebræ. 4

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

gnitio stupenda nascitur in anima fideli: sentit quod
que quod nequit exprimere. Quod non sentiunt, qui
ex consuetudine leuiter hæc loquuntur & cogitant.
Nec hoc mirum aut incredibile cuiquam videri de-
bet, quod deus est ubique per essentiam, quod nulli con-
petit creaturæ. Est quippe ipse solus causa omnium
tam in esse quam in conseruari: idcirco (vt prædis-
ctum est) oportet eum omnibus præsentialiter adesse:
se: alias in nihilum redigerentur omnia, eius præsen-
tia carentia. Est tamen infinitus à nulla creatura ter-
minabilis, nisi quod inclusus nec ab ullo contentus, sed
contingens omnia, operans tamen in diuersis diuersis
mode (eo quod secundum liberæ arbitrium operetur
& non ex necessitate) ad ornatum vniuersi. Angeli
& spiritus quamuis non sint circumscriptiue in
loco: sunt tamen in certo loco diffinitiuè: Anima vero
est tota in toto corpore & in qualibet parte corporis
eo quod coniungitur corpori vt forma substantialis: licet
et diuersimode operetur in singulis membris. Et sic
aliquam similitudinem habet cum deo. De isto vide
sanctum Thomam in prima parte Summæ suæ,
quomodo scilicet deus sit ubique, & quomodo anima
sit tota in toto corpore & in qualibet eius parte to-
ta. Ex his breuissime tactis potest ea latius ruminans
& diligentius tractans colligere, quod admirabilis
deus sit in seipso, qui talis in suis creaturis apparet.
Qualis est illa substantia, quæ condidit omnem ex
nihilò substantiam? Quæ est illa vita, quæ omnibus
viuentibus dat vitam? Quæ illa intelligentia, quæ
omnibus intelligentibus dat intelligentiam? Quam
magnus virtute, qui ubique operatur & semper est
præsens, qui nouit omnes differentias & respectus
creaturarum: qui respectus omni penè momento
quasi in infinitum variantur: scit cogitationes homi-
num, & omnia contingentia, præterita, præsentia
& futura certissime. Et quæ nobis tam variabilia

Angeli.

sunt ad opposita sibi præfixa sunt inuariabiliter. Quæ intelligendi sensum habuerit, in his & multo maioribus inuenit, quod digne de deo ex creaturis admiretur. Et recolliget phantasma nobile à quo abstrahendo valebit intellectus suus (qui nihil sine phantasma te potest intelligere) sublimiter in deum consurgere.

¶ Modo autem continuandum est, qualiter anima rationalis nos in deum cogoscendum deducat. Hæc enim nedum deum esse, viuere, gubernare & cetera huiusmodi declarat: sed & vnum & trinum esse ceteris creaturis nobis cognitis clarius ostendit. Ipsa etiam lumen & amor mirabilis existens & vita viuificans corpus grossum, per quod mirabilia etiã operatur nobilior insuper & præstantior toto vniuerso, valde superadmirabilem ostendit eum cuius solum similitudinem gerit, distans ab eo per infinitam dissimilitudinem. Quanta nobis incomprehensibilia operetur ipsa vna anima (spiritualis totaliter existens & vita simplicisq; naturæ) in corpus, quod de se nihil est (væ ita dixerim) perspicuum est: si tamen considerentur diligenter singula membra corporis eorumq; officia & singuli sensus, &c. Et si esset corpus adeo magnū sicut cælum & terra, nihil minus ageret anima in tali quàm modo in paruo. Repræsentat ergo ipsa (licet dissimilitudine magna distans) vnum substantialem deum simplicissimæ naturæ existentem, & vitam & omne bonum: cuius modica participatione omnia sunt bona, & quicquid sunt. Modica dico, quia deus omnia in infinitum excedit. Participata quippe dei sue bonitas siue vita vel quodcūq; aliud, quocunque nomine nominetur, non est nisi punctus ad deum. Aliqualiter ergo innuit anima in microcosmo, id est, minore mūdo, qualis sit deus in macrocosmo, id est, in maiore modo, scilicet vniuerso. ¶ Deinde attendendum est, quod ipsa anima vna & simplex etiam quodammodo trina est, repræsentans sanctissimam

Animæ corpore
pus visui
cans.

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

trinitatem (cuius imago est) in essentia vnitate: a qua tamen deficit per dissimilitudinem in infinitum Ipsa quippe anima lux quaedam intellectualis existens necessario verum intelligit, quando est in actu quod verum intellectum diligit vt bonum appetibile, quo adepto fruiritur delectabiliter & beate viuunt. Hæc est enim natura animæ secundum potentias superiores. Et quamuis perfecte & simpliciter anima solum beatificetur in summo bono viso & adepto: tamen in alijs sit beata secundum quid, & secundum suum modum, & quantum est de ratione sui: licet anima alijs miseris sit permixta, eo quod nullum bonum ipsam satiare valeat & a miseria plene liberare, nisi summum bonum deus. De anima prout corpus animat, iam in præcedentibus satis dictum est. Secundum vero propriam hanc actionem, scilicet intelligere, ipsa lux existens intellectualis naturæ per species intelligibiles a phantasmatibus abstractas, deducit intellectum suum in actum, ita, quod actualiter intelligat, generando quasi filium cordis sui, scilicet conceptum mentis vel verbum, sic appellatum, eo quod per verbum oris exprimitur. Et ex his duobus, scilicet intelligente & verbo mentis, quod procedit ab intelligente per actum intelligendi, procedit amor boni intellecti. Non enim anima sine actu ali intelligentia aliquid vult aut diligit. Quia voluntas in aliud tendit, scilicet in amatum & volitum, quod sibi per actuale intelligentiam ostenditur. Potentia enim non operatur, nisi circa proprium obiectum, quo ablato vacat operatio potentia. Sicut enim ablato colore & formali eius scilicet lumine, non fit visio in actu: sic etiam ablato amato a corde, non fit amor. Quicquid autem habet verbum mentis aut conceptus mentis, hoc habet ab ipso intelligente, qui per species intelligibiles deducit intellectum suum in actum, & sic generatur verbum: aliter verbum non esset. Et tamen gloria & splendor intelligentis est verbum eius

Animæ potentia.

quod mente concepit. Verbum vero habet ab intellectu, quod amor ab eo procedit, quia ab ipso intelligente habet id quod est. A verbo tamen amor procedit, quia nisi si actualiter intelligeremus, nihil diligeremus. Tres sunt in anima potentiae, quae appellantur intellectus possibilis, quia omnia potest intelligere: intellectus agens, cuius lumine fit intellectus possibilis in actu, scilicet quod praesentialiter intelligat: & voluntas siue amor. De quibus vide tractatum magister Iohann. Gerson super Magnificat, super versu: Quia respexit humilitatem, &c. Vbi ponit opiniones diuersas, an sint accidentia animae, vel res vna & nomina diuersa, &c. Vna tamen est anima, quae intelligens fertur in amatum. Intellectus possibilis dicitur memoria intellectiva, in qua reponuntur species intelligibiles & referuntur: non tamen intelligit nisi per lumen intellectus agentis, imprimantis similitudinem rei intellectae in intellectu. Quo facto fit quaedam inclinatio mentis et impulsio voluntatis in rem intellectam, in quantum bona est. Haec est quaedam spiratio animae, mouentis se in amatum, & dicitur amor. Similitudo vero rei intellectae in intellectu dicitur proprie verbum. Duae ergo sunt processiones in anima, prima in intellectu, secunda in voluntate.

De trinitate personarum & processionibus in diuinis.

Caput XIX.

In his succinctim dictis de vnitatem & trinitatem animae, concipere valemus pulcherrimam similitudinem vnius dei in personis tribus distinctis: qui vtrique a patrum intelligente facillime conceditur non esse naturae corporeae, sed summe intellectualis. Cum ergo sit deus summa intelligentia, oportet quod summe & perfectissime intelligat: ali-

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

oquī si in aliq̄ deficeret, nō esset summus & perfectus
Cum ergo sit perfectus in intellectu suo: idcirco est
semper in actu, habens verbum & amorem consem-
piternum in eadem natura & in eodem esse. Ex eo is
p̄so enim quo deus est æternus, æternaliter se intelli-
git & omnia. Non enim potest impediri à suo actu,
scilicet intelligere, quod est perfectio intellectus: q̄a
nō habet necesse abstrahere sp̄s intelligibiles à phan-
tasiañibus: sicut homo, qui est in vltimo gradu natu-
ræ intellectualis conditus, & sæpe impeditur a suo a-
ctu (quod est intelligere) per corpus, &c. Nec etiam
deus aliunde species habet recipere: sicut angelis sunt
à deo species cōcreat e, &c. (de qua materia alibi lati-
us vide) sed diuina essētia est sibi species intelligibilis
Et ipse deus est purissimus actus, nec est possibile q̄d
intellectus eius sit in potentia: alias non esset deus, si
perfectio & actualitas & bonum eius ab alio depen-
deret. Verbum etiam mentis diuinæ vnicum est, in
quo omnia simul cognoscit. Alias si egeret adhuc a-
lio verbo mentis, primum non esset perfectum. Imp-
fectio autem nullo modo habere potest locū in deo.
Quia ergo deus æternaliter intelligit, oportet quod
vnicum verbum mentis eius sit sibi cōæternum & im-
permutabile. Rursum, quia accidens in deo esse non
potest, necesse est verbū illud esse de substātia & natu-
ra diuina & subsistere & viuere & prorsus esse quicq̄
deus est: sed tamen quicquid est à deo intelligēte est.
Sed quoniam viuūt & suum viuere habet a viuente,
quia ab intelligente qui viuūt vita diuina: ideo ipsum
verbū procedit. Et demum cum verbum sit perfecta
similitudo eius cuius est verbū, sequitur quod verbū
diuinum sit vere filius dei intelligētis: qui appellatur
pater propter relationem ad filium suum, scilicet ver-
bum. Quia de ratione filiationis est, quod viuens
procedat à viuente secundum rationem similitudin-
is in identitate naturę: sic est verbum mentis diuinę

quod non est aliud quā deus & vita substācialis. Tria
 um quippe personarum est vna natura vel essentia &
 substantia. Cōsequenter hic filius, scilicet verbū mē-
 tis diuinæ, quia incommunicabilis est & naturæ intel-
 lectualis: idcirco persona distincta est. Esse enim in cō-
 municabilem, personam distinctam efficit in natura
 intellectuali. Hæc est ratio, quare etiā pater & spiritus
 sanctus duæ personæ distinctæ sint. Oportet ergo in
 deo, quod personæ sint diuersæ: licet substantia & na-
 tura sit vna. Ratio enim quare aliquid est persona dis-
 tincta, potissime in deo est, & participatiue & imper-
 fecte (respectu dei) deriuatur ad creaturas. Nomina
 enim primo sunt in creaturis, quibus vtimur ad ex-
 primendū aliquid de deo: sed res primo sunt in deo.
 Sic à patre omnis paternitas nominatur, &c. sic est
 & de generatione. Generatio ergo filio, scilicet ver-
 bo à patre, id est, à deo intelligente ab æterno & ex ne-
 cessitate, quia impossibile est deum esse sine verbo &
 conceptu suæ mentis: ab eisdem, patre scilicet & filio
 ab æterno & ex necessitate procedit amor vtrorūq;
 qui appellatur spiritus sanctus. Necessario enim dili-
 git deus seipsum, quia summū bonū est: sed vtiq;
 se non diligeret nisi cognosceret: & quia æternaliter
 cognouit, ergo & amauit. Quod si non amaret bonū,
 non esset bonus. Si non esset bonus, non esset deus.
 &c. Sed vtiq; accidens non est in deo: ergo non ali-
 ud est amor hic, quā deus. Dicit enim Gregorius
 in homilia: qui non accidentalī dono sed essentialiter
 bonus est. Nota quod necessitas hic capitur pro neces-
 sitate naturali, nō pro necessitate coactionis extrin-
 secæ, quæ non est in deo. Amor appellatur spiritus,
 quia in aliud tendit & inclinatur. Sicut enim in deo
 est processio secundum modum intellectus, ex qua
 similitudo rei intellectæ imprimitur in intellectu &
 dicitur verbum vel filius: sic est etiam in deo pro-
 cessio secundum modum voluntatis, ex qua impi-

Ephē. 3

Processio.

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

mitur quædam inclinatio ad amatum impellens (per similitudinem venti vel spiritus) in amatum: & vocatur in deo spiritus sanctus. Non enim habemus nomen exprimendi personam amoris, sicut verbi, eo quod in nulla natura inuenitur similitudo processus personalis amoris, sicut inuenitur similitudo processus verbi: qui ratione intellectus in quo est processus per modum similitudinis similis est processioni generationis carnalis: ubi filius procedit à patre ei similis in natura. In processione vero spiritus sancti, propter similitudinem inclinationis amorosæ innuitur perpetua & infinita ac immutabilis suauitas & gaudiosa iucunditas diuina. Gaudiosam enim iucunditatem sentit in se, qui sibi aut alteri amorosè afficitur & inclinatur. Iucundissime igitur sibi & omni bono deus afficitur, non tamen accidentaliter, sed essentialiter.

Relatio.

Hic ergo ex præmissis aliquantulum habetur, quomodo anima rationalis notificat nobis deum, tamquam imago eius: à quo tamen deficit per infinitum. Sicut enim ipsa est vna in essentia dans omne bonum corpori, & trina in potentijs sibi coæuis, qui respectum ordinatum ad se inuicem habent: sic deus est vnus implens vniuersa bonis, & trinus in personis cōsempiternis & consubstantialibus & æqualibus relationem habentibus ad inuicem. Ordo enim & prioritas originis in deo est, sed non dignitatis aut temporis. Quæ personæ vt nobis innotescant, appellantur per similitudinem nominibus nobis cognitis. Verbum enim per similitudinem carnalis generationis dicitur filius, quia magis in verbo inuenitur ratio filiationis, quam in filio carnis ad patrem suum. Quia ergo est filius in diuinis, necessario est etiam pater in diuinis, à quo est filius. Hæc enim relatiue referuntur ad inuicem. Et quoniam ratio mouentis seipsum est spiritus suus, amor in diuinis proces-

dens dicitur spiritus, quia amor mouet in amatum: sicut spiritus spirat. Quia ergo spiritus sanctus est in diuisis, necessario refertur relatiue ad eos, quorum amor est. Esse ergo à nullo, patri conuenit: Esse à patre solo, soli filio conuenit: esse uero ab utroque, soli spiritui sancto conuenit. Et hæc distinctio personarum est realis, quia refertur res personalis ad rem personalem. Nec potest vnum alteri conuenire, scilicet quod vel esse à nullo conueniret filio, aut spiritui sancto, vel esse ab alio conueniret patri, vel esse ab utroque patri vel filio, vel esse à patre solo conueniret spiritui sancto. Hæc tamen distinctio personarum nullo modo simplicitati diuinæ essentiae repugnat, quia in ea vna persona ab alia non discrepat, vnaquæque enim persona id ipsum est quod est alia. Quia tres personæ sunt, vna essentia seu natura, & vna substantia & vnum esse, & vnus super intellectu alis spiritus semper in actu. De hac materia inuenies in primo Sententiarum, & in primo scripto doctorum late, & in prima parte Summæ sancti Thomæ, & in postilla Nicolai de Lyra super principium Euangelij secundum Iohannem, scilicet de processu uerbi quod erat in principio. Ideo hic nolui clarius & longius declarare, sed ad eos transmittere.

¶ Humilitatis studijque inquirendi diuina cōmendatio.

Caput XX.

VI non habet ingenium, simpliciōri cibo sit contentus: ne altiora quærendo incidat in errorem. Qui tamen ingenio utcunq; pollet, non negligat humiliter & sobrie inuestigare quæ de diuinis supra tetigimus. Quia teste philosopho melius est modicum, cum parua etiam certitudine,

Ecclesi. 3

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

Augustin.

de rebus nobilissimis scire, quod multum & cum magna certitudine de rebus vilibus. Et licet Augustinus dicat, quod nusquam periculosius erratur, nihil laboriosius queritur: tamen subdit, quod nihil vtilius inuenitur. Dicit etiam sanctus Thomas in primo scripto: Cognitio trinitatis in vnitatem, est fructus & finis totius vite nostre, quippe cum in hoc beatitudo nostra consistat. Certe tamen a curiositate, ne opprimaris a gloria: sed pie aggredere, ut tanto ardentius amare valeas. Amor ergo & reuerentia te moueant ad querendum, hoc est, ea intentione queras cognoscere, ut amplius amare & reuereri possis. Nec spernas alios obtusioris ingenij, ne & tibi gratia subtrahatur, & erroribus permittente deo iuste pateas. Parua sunt etiam reputanda quae hic habemus respectu eorum quae consequi poterunt obtusi ex gratia gratum faciente, cum post suam humiliationem & despectionem peruenerint ad patriam, de qua tumidi subtiles excludentur. Alios ergo nobis semper praeferamus in corde ubi intuetur deus, quia forte alij magis accepti sunt deo in gratia. Et saepe fallit propria aestimatio, putans se habere quod non habet, vel saltem maius esse quod habet quod est. Hic latet superbiae laqueus magnus. Hanc etiam pestem abscondere non valent quidam, quin ostentent & verbis innuat quae se habere praesumunt. Et fructus quem circa alios facere poterant, amittuntur: quia dum suspecti habentur de elatione, eorum labor & doctrina non suscipitur. Ambulandum ergo est semper in plano & pavimento. In alto casus imminet scandenti. Recole propriam nihilitatem, conditionem originalis propaginis, iniquitates proprias, corporis vilitatem. Sicut alterius corporis abominabilis immunditas: sic crede quia tuae quoque abominabiles sunt. Quid sumus putamus in oculis angelorum & dei, quando nos conditionis tam vilissime existentes videt intumescere? Quinimo inuenimur

& sordes diligere. Humiliemus ergo animas nostras (breuiter dixerim, quæ latius alibi scribuntur) quia hæc scilicet humilitas sedem parat sapientiæ, cuius fermocinatio cum simplicibus esse perhibetur, nullo superbiæ duplicitate complicatis. Hæc exaltat ad gloriam, illa vicz superbia demergit ad ignominiam. Quanta gloria est & cordis gaudium, dum quisquam ad hospitium aliquod vel certe ad magnum aliquem dominum diuertens aut violenter tractus timet se male, pænose, & ignominiose tractandum: & subito ex insperato experitur se cum summa gloria & alacritate suscipi & deliciose reficere. Ita econtrario quanta infelicitas & cordis mœstitia est, dum se putat recipiendum cum gloria, & experitur contra spem iuste se confundi & puniri. Itaque mente iugiter seruandum est, & secundum id quod dominus dicit viuendum: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Et hæc circa humilitatem (quæ reformato cordi & se domino effundenti necessaria est) dicta sufficiant.

Prouer. 3

Luc. 14. 18

Quia autem superius dictum est, quod amicus sentiens amicum præsentem cordialius se eidem effundit: consideratis nunc utcumque quæ dei amati essentiam & præsentiam innunt, ex his ænigma colligendum est, per quod deum alloquuturi eius cordis amorem atque secreta effusuri, eius præsentiam sentiamus. Oportet enim per speculum in ænigmate contèplari in hac vita teste Apost. Itaque omnis de deo creatura negatur, quia non est lapis, non est arbutum, non est animal irrationale, non est animal rationale, non est angelus, &c. Sed bona omnia in creaturis existentia ab vna infinita bonitate diuina per participationem deriuantur. Mala vero earum non à deo, sed ex nihilitate earum proueniunt. Est igitur breue ænigma dei: Intelligentia summa est infinitæ virtutis, dans omnibus esse & singulis differenter secundum

Ænigma dei.

1. Cor. 13.

D. PETRI LEYDIS CARTHVSIA.

Sapient. xi

Canti. 5

exigentiam pulchritudinis vniuersi, vita ipsa præstans omnibus viuentibus vitam, alijs vegetatiuam, alijs sensitiuam, alijs intellectiuam, penetrans conferuando vniuersa, vbiq; & semper totus præsens per essentiam præsentiam & potentiam, nullius egens, replens omnia bonis, nihil odiens eorum quæ fecit, sed amans cuncta quæ creauit. Itaq; semper menti occurrat deus, vt intelligentia viuens & videns, penetrans abscondita intellectus & voluntatis & omnia, existens præ affectus teneritudine pater dulcissimus amans in infinitum. Omnis vero timor, terror, terribilitas, & amaritudo recedant à corde effundente se deo. Quia infinita dulcedo non est amara & terribilis: qualem esse deum timidi phantasiantur, cum sit totus amabilis & desiderabilis. Tamen qd deus terribilis dicitur, non est propter se aut amantem se: sed propter peccata, quæ tanquam vera mala illa infinita bonitas, & tanquam vera amara illa infinita dulcedo propellit & destruit ac punit. Inde tamen apparet vere amabilis & amplius reuerendus, quâto omnia prorsus ab eo mala elongantur.

¶ Præparatio animi ad effusionem cordis & diuinæ bonitatis gustum. Cap. XXI.

Capite. 17

gitur veniendo modo ad conclusionem & finem, propter quem omnia præcedentia posita sunt: licet semper nobis deus præsens esse debeat per considerationem, quâto humana fragilitas permittit, & maxime tempore diuinorum: tamen (prout supra dictum est) expedit semel in die attentius ipsi cœlesti patri nostro pro reformatione imaginis eius obtinenda cor effundere. ¶ Collecto ergo spiritu & occu

pationibus omnibus omissis, hoc vel simili modo (cor
 de non ore) effundat se deo, quem pro consuetudine
 presentem in ænigmate videt & in affectu sentit.
 Hæc enim ex dono dei per crebras exercitationes
 experietur, & in tali iubilo perfectius cor solet effu-
 di. Primo ergo quasi fasciculo beneficiorum dei col-
 lecto gratias agat. Secundo pro peccatis veniam de-
 precetur, non inhærendo singulis sed in communi se-
 reum offerat. Tertio gratiam postulet. Et hæc ad
 deum patrem fiant. ¶ Ad deum filium vero primo
 admirando & quasi interrogando dicat, quid sibi gra-
 tiarum actionis referre possit, pro incarnatione, passi-
 one, & charitate eius. Secundo illuminationem pos-
 tulet. Tertio conformitatē vitæ eius desideret. ¶ A
 deo spiritu sancto primo viuificationem petat, secū-
 reuerentiam & amorem, tertio extirpationem omni-
 um malorum. Deinde sine retractione cordis cor suū
 in omne diuinum beneplacitū effundat, deum quoq;
 suum totaliter veraciter per patriam adoret. Tandē
 pro omnibus viuis oret & defunctis. ¶ Circa hæc
 possent plura declarando dici: sed necesse nō est om-
 nia perscrutari. Hoc breuiter dicendum puto, q̄ quā-
 uis tota trinitas sit vnus deus vnus spiritus, &c. &
 quod vni sit, alteri personæ impenditur: tamen ec-
 clesiæ mos est, q̄ secundum proprietates personales
 distinctæ personæ adorentur atq; rogentur. Hinc est
 q̄ primo hic distincte personis singulis supplicatur,
 (licet non omnia secundum proprietates præcise po-
 nantur) postea simul toti trinitati cor effunditur per
 plenam resignationem. Ad quam resignationem dis-
 ponitur cor per præcedentes supplicationes, in qui-
 bus culpa non sicut recognoscitur, beneficia non a
 se sed à deo habere se veraciter profitetur, emendati-
 onem per extirpationem vitiorum omnium atque
 per verarum virtutum adeptionem concupiscit, &
 à deo dilecto nunquam separari desiderat. Et

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

Oratio me
ralis.

hæc ipsa dispositio cordis etiam effusio est, eo quod diuino beneplacito in his veraciter hæc concupiscendo & faciendo se conformat, vtz detestando vitia & concupiscendo virtutes & gratiam. Hæc aut quia coram deo corde intuendo deum, quem scit nihil latere, non potest orans fictè orare. In oratione autem vocali potest quis fictè orare, quia non ita efficaciter & clare intuetur eum quem orat. Etiam sæpe falsè orat propter distractionem, ignorans quod dicat. Hic autem attentio est quodammodo vita ipsius orationis, nec potest fieri, nisi attendat: alias susteret eo quod non ducitur consuetudine sicut vocalis oratio sed ducitur per attentionem hæc mentalis oratio, vel istud exercitium effusionis cordis. Hinc Beatus Thomas dicit: melius esse orare mentaliter, quam vocaliter. Quæ autem hic petuntur, sunt illa quæ à nobis deus præcipit fieri, & quæ sunt sibi placita. Et hæc conformatio voluntatis nostræ cum voluntate diuina appellatur effusio cordis, eo quod nihil nobis reseruamus, instar aquæ effusæ, quæ non manet in vase & insuper late se spargit & terræ illabatur: sic & nostrum late se expandit diuino beneplacito sine vlla eleuatione resistentiæ aut duritiæ, cedens liberalissimè summo bono, cupiensque vti ad nihilum reducat in conspectu domini, id est, non reseruans sibi quicquam de veteri homine, sed nec de his quæ deo operante percipit, attribuit sibi, sed deo rependit in laudem & gloriam: hoc solum esse computans bonum suum, quod sapit deo omnia fieri. Sicque homo se totaliter priuando ditissimus fit, quia in deo plene requiescit à nullo impeditus, eo quod nihil sibi reseruauit: & tali modo omnia quæ dei sunt, efficiuntur sua. O beata requies ex tali certamine mortificationis inuenta, & beatæ diuitiæ tali resignationis & effusionis commercio conquisitæ. Experiatur huius requiei hæc quoque diuitiarum gustum deuota anima, quando secundis

ferijs legitur in lectione nocturnali ab octauis Pentecostes vsq; ad festum exaltationis sanctę crucis diebus duntaxat ferialibus more Carthusianorum, efunde sicut aquam cor tuum ante conspectum domini dei tui, &c. Et dum canitur quotidie in Venite, venite adoremus & procidamus & ploremus, &c.

¶ Vbi notandum, qđ spiritus sanctus hunc Psalmũ: Venite exultemus, dictauit: & ad præparationẽ cordium nostrorum instituit cantandum in initio horarum, scilicet ante matutinas: vt per eius excitationẽ corda nostra aperiuntur ad requiem & diuitias præfatas suscipiendas. Vnde dicitur: Venite exultemus per deuotionem externam in cantando & ceremoni-

Psalm. 94.

fando: iubilemus, scilicet ineffabili gaudio per deuotionem internam: deo, non nobis, vt fidelis sit deuotio, non quærens quæ sua sunt. Præoccupemus faciem eius, ne præoccupemur ab alijs phantasiis, &c. Imò præ omnibus occupemus nos circa faciem dñi licet in ænigmate, eius præsentiam sempiternam atque dulcissimam contemplando sentiendo & fruendo. Och quid est sentiendo? Libera te anima mea ab omnibus, nihil reserua: vt à stupore liberentur interni sensus, & ad liberum arbitrium ingressum domini dei tui sanis sensibus occurras ei: vt sentias qđ delictus sit in omnibus sensibus dominus. Quia in manu eius sunt omnes fines terræ, imò omnes creature, etiam tu, minus enim dicit, & plus innuit. Hoc potentia dictum sit, qua regnat vbiquē. Et altitudines montium ipse conspicit, imò omnem creaturam: te quoq;. Hoc pro præsentia domini dictum sit, quem nil latet. Quoniam ipse est mare & ipse fecit illud &c. ex nihilo: ergo necessario conseruat per præsentiam essentialẽ. Ergo hunc existentẽ infinitũ bonum & omnia hæc bona effundentem & intimissime videntẽ & dulcissimum dulcissime nobis beneficientẽ fidelissime & veracissime adoremus, i, reuerẽtiam ho-

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

norem, & gloriam exhibeamus, tanquam creatori gratificatori, & glorificatori nostro. Hac est adoratio latriæ, quæ soli vero deo debetur, & potius in corde consistit. Et prociadamus, hoc est, totaliter subdamus nos domino secundum omne suum beneplacitum. Et pro isto verbo prociadamus, oia ista de hoc Psalmo Venite posui, quia in isto quotidianus gultus erit aîæ deuote, quando potest veraciter procidere, id est, resignare se deo à seipsa cadendo & deficiendo. Ploremus (si non possumus adhuc procidere) & continue lachrymis & orationibus instemus: donec duritia nostra per dei gratiã emolliat, & nihil in nobis resideat deo resistens aut displicens: tunc em vel nostra vel certe aliena peccata plorabimus, aut potius præ desiderio aternæ vitæ gememus & plorabimus. Cætera transeant pro nunc, quia nõ intendo Psalmũ exponere. ¶ Circa hunc modum effundendi corde deo superius positum vnusquisq; in suo sensu abundet, apponendo & demendo pro libitu & deuotione vel necessitate sua: quia non est vnus modus omnibus vel deuotionis vel viuendi, nec æqualis necessitas propter defectus naturæ vel gratiæ vel propter tentationes: imò non est vnus homo inter omnes homines sicut alius per omnem modum. Diuersifficantur enim in hac vita ad iudicium supermirandæ sapientiæ dei pro ornatu vniuersi: sicut cæteræ creaturæ. Quia etiam in futura vita vnus erit altero pulchrior in gloria, vel miserabilior in pœna. Ponam tamen hic magis specificè quàm superius posui vnũ modum, secundum quem possit quis componere sibi modum & ordinem magis conuenientem. Non verba ponderentur, sed vis verborum, quia os nõ orat nec aperitur, sed affectus in lumine intellectus & fidei. Affectus enim sæpe ordinem ignorat, maxime quando feruet præ amore vel dolore, modo istud modo illud proferendo: sicut experientia probat.

Attamen expedit pro consuetudine aliquem ordinem componere in corde, ne quis obliuiscatur quid perere debeat, & ne interrumpatur feruor vel perdatur si quærere cogatur quid proferat. Idcirco sunt conceptus verborum quasi signa iuuantia affectum, vt habeat quorsum se vertat ne erret. Collecto ergo spiritu (quod assuefacto facillimum erit) & deo tibi præsentem per actualem attentionem meditetur, aut corde oret sub hac vel simili forma: prout cuique magis congruere videtur.

Effusio cordis ad diuinam bonitatem. Caput XXII.

MNI potens sempiterne deus conditor cæli & terræ, vniuersorum dominus & conseruator moderatorq; omnium infallibilis, quem nulla latet cogitatio, q me ad imaginem & similitudinem tuam creasti, & ad præsens tempus in esse tam nobili conseruas, per vnigenitum filium tuum laboriosissime ex mera charitate liberaſti, ad agnitionem benedicti nominis tui, & ad tam sanctam religionem & dignitatem, scilicet sacerdotij, peruenire fecisti, a multis animæ & corporis malis & periculis atq; tribulationibus, ab innumeris quoq; peccatis peccatorum que voraginibus & a damnatione perpetua sæpissime liberaſti, & ad æternam beatitudinem elegisti, pro vt me considerare de tua misericordia fecisti. Pro his & innumeris alijs bonis quæ operatus & operatus es in me & in omni creatura, tibi sit honor & gloria, gratiarum actio, cordiale seruitium, castus timor, & sincera dilectio in oia secula, Amen. Optime dñe fac me tandem esse gratum, & pessimis ingritudinibus & peccatis meis infinitis tibi (non mihi) perfecte

Ad patrē.

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

Cognitis clementer ignosce. Vince malitiam meam clementiatua. Dona mihi humilem & discretam recognitionem, veram pœnitentiam & emendationē Fac me amplius te nunquam offendere, sed amicitia tuam prædulcissimam & gratiam tuam preciosissimam affectuosissime diligere, studiosissime requirere statim inuenire, cum perseuerantia per tuam infinitam dignationem & misericordiam. Fortifica me in anima & corpore ad seruiendum tibi. Fac me debite vti creaturis & sobrie tantummodo pro tui nominis gloria. ¶ Pijssime Iesu tibi & sancto spiritui gratiarum actiones refero æqualiter, sicut æterno patri, Qui voluisti de eodem spiritu concipi, nasci de purissima virgine Maria & homo fieri. Quid tantę charitati & misericordię rependam? Quid mortali vitę & pœnitentię, quam pro nobis exhibuisti, & quod te totum nobis impendiisti, scilicet te ipsum tam gratiosum & virtuosum ac gloriosum exhibendo in familiari conuersatione cum hominibus, maxime pauperibus atque simplicibus, in exemplari vita omnis perfectionis, in dulcissima prædicatione regni dei, & gloriosissimorum miraculorum ostensione. Quid obscuro benignissime Iesu & verissime amator, reddam persecutionibus, insidijs, tristitijs, sanguineo sudore, derelictione, captione, iniurijs totius noctis, nudatione, flagellatione, coronatione, crucifixione, tormentis crucis, crudeli morte, & tanta charitate atque dulcissima affectione, necnon & pro tam suauis spirituali corporis & sanguinis tui refectione? Gratias ago quantum valeo optime domine, & rogo fac me participem omnium meritorum & honorum tuorum, & fac me gratum existere & redamare ac vicem rependere. Et rogo vt circa hoc reuerendissimum eucharistię sacramentum indignitati meę, vilitati, irreuerentijs, & negligentijs meis clementer ignoscas. Et pijssime Iesu, tu qui es æterna patris sapientia, do

Ad filium.

ce me sapientiam: vt tu solus mihi sapias & alia omnia despiciant, prudentiã, recta consilia, discretionẽ in consciẽtia mea & sancto seruitio tuo. Fac me strenuum, adiuua me contra pusillanimitatem, errores, phantasias, scrupulositates, aperi mihi intellectu in sacra scriptura, non pro curiositate sed pro vera sapientia & charitate tua conquirẽdis. Fac me intelligere bñplacitũ tuũ & gaudiose adimplere. Fac me reuerẽter stare in oculis tuis, & sicut oportet. Libera me à cura & sollicitudine aliorũ, vt valeã tibi magis placere & ad te securius & citius peruenire. Cõforma me tibi in moribus, dona modestiã, hũilitatẽ, obediẽtiã, paciẽtiã, sobrietatẽ, castitatẽ, paupratẽ, & quicquid sunt ad statũ meũ necessaria. ¶ Benignissime dñe, viuifica me, vt odio habeam quã odis, & diligam quã diligis. Fac me fortiter in virtutibus proficere. Cõfirma me in sancta fide catholica debite intellecta, in certa spe vt innitar super te: & ergo fac me bene de te sentire, & dona mihi tui fidutiam. Dona mihi semper te colere pura mente & secura cõscientia, te caste reuereri at que diligere, ardenti affectu ad te anhelare, à te nunquam separari sed citius ad te peruenire. Occide omnes carnales & seculares ac creaturales affectiones in me. Et fac me filium gratiã & gloriã tuã pro tua dignatione & maxima liberalitate. ¶ Te vnice domine deus trinum in personis cõsistebãt patrem, & filium, & spiritum sanctum, & vnum in essentia. Et tibi domino deo meo, ex cuius bonitate & in cuius potestate omnia subsistunt, quẽ nihil latet, qui præsens es & cor meum nunc & semper intueris, me totum commendo, & te secundum quod in teipso es suppliciter veneror & adoro, subdendo me oprabilissimo beneplacito tuo iugiter. Hic debet voluntas plene manere deo subiecta sine vlla cõstatione aut retractatione. Paratur tamen hic laqueus indiscretionis, scilicet quod quandoq; quis putat necessarium sibi vt in

Ad spiritum sanctum.

Ad sanctissimam trinitatem.

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

Cap. 16

aliquo resignet se, in quo tamen non oportet vel nõ expedit: & istud frustra seu irrationabiliter impedit animi libertatē & gustum diuinū, prout etiam supra tactum fuit. Quia si repugnauerit animus, quando merito se deberet resignare, scz tenendo in se qđ nõ valet ita prompte & gaudiose propter deum dimittere, hoc vtiq; tollet omne gaudium spirituale in ista cordis effusione. Debet ergo se homo ponere contra se, auxilium domini implorare, nec desistere donec vincat semetipsum. Ad hanc victoriam obtinē dā multū valet assumere vigorē animi & etiā ppositū firmum, scz velle nedū omnia peccata siue mortalia siue venialia relinquere, & domini pcepta seruare sed etiā omne beneplacitū eius adimplere pro posse. Considerare etiam debet dominum deum suum esse præsentem & considerātem expectantemq; victoriam, quam coronet. Aduersarium etiam suum aduertere debet qualiter conetur vt eum deicere possit à sancto proposito & digne deridere. Confundi etiam debet animus in se propter teporem suum & vires assumere. Impacabilis sit sibi hæc pugna nec tēdio vincatur, si statim victoriam nõ obtinuerit, vel cælestis consolatio non ariserit: sed cogitet & omnino confidat, quia non erit inanis labor eius. Purget interim animus, vt cælestis dulcedinis capax fiat: & exercitatur, vt firmiter teneat, quod per laborē postea receperit. ¶ In ista effusione exhibita sanctissimę trinitati & in hac adoratione patrię dicif cor potissime effundi & relinqui potius, quàm in pcedētib; effusionibus exhibitis singulis personis: quia ille fiūt p modū petitionū qbus quis gratiā vel donū ali quod impetrare nitif, p hđ se diuini valeat volūtatē cōformare: ista vero fit per modū plenarię iam oblationis sui ipsius & perfectę resignationis & quasi iam adeptę reformationis & conformationis quo ad omnia, Quia tamē omēs iustitię nostrę sunt quasi

pannus menstruata, & omnia bona nostra permixta sunt multis imperfectionibus (nobis etiam saepe incognitis) ideo facta praedicta effusione etiam quantumcumque deuote, humiliato corde veniam deprecetur, his vel similibus verbis, corde & non ore: Ignosce optime domine imperfectionibus meis, &c. & dignare mihi donare veram effusionem cordis & reformationem, & doce me colere & diligere te in veritate. Tunc in seruire spiritus aliorum etiam memor sit mentaliter loquendo deo. Miserere optime domine omnibus quos infinitae tuae bonitati specialiter consueui committere, & pro quibus teneor specialiter orare & quos bonorum meorum spiritus alium participes feci. Et viuis & defunctis vniuersis, qui possunt esse participes gratiae tuae. Miserere hereditati tuae preciosissimo sanguine redemptae, orationi nostro, domui nostrae, illi causae atque afflictis.

¶ De fructibus huius effusionis. CAP. XXIII

X his potest quis formare modum sibi conuenientior est. Haec effusio vel istud exercitium competenter potest expleri ab eleuatione usque ad finem missae seruendo in priuato: quauis pro dilatatione cordis in loco secreto temporis spacium non exigat determinatum. Potest etiam in spacio vniuersi miserere vel breuius compleri: & hoc quandoque fructuosius, dum ex bona vel necessaria causa animus ad alia festinat. Quia ex quo in corde, & corde hoc exercitium gerit, citissime per singula animo discurret, maxime assuefactus, quia ex consuetudine facilius totius negotij virtute comprehendit. Et tunc ea quae superius per modum petitionum digesta sunt, dimittit, cum nec debeant recenseris omnia, sed ea dumtaxat quae deuotio vel necessitas suggerit, ut omnia libertas animi non impediat & ne

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

multitudo petendorum & eorum in quibus debet se animus resignare & diuinæ voluntati se conformare, tædium generent. Antequam fructus huius exercitiij gustetur, tædium animo sæpissime ingeritur: cõtra quod oportet diligẽtissime vigilare: sicut & in omni bono studio recẽter inchoato. Perseuerantia enĩ boni operis meretur coronari. Incidet animo sæpius q̃ potiora his possit agere & ob hoc istud exercitiũ dimittat (hoste antiquo fallente) & etiam illa quę potiora sibi videbantur. Attamen hoc sciat quicunq; hæsitat, q̃ nihil vtilius est amoris exercitio, quale est istud, cum amor sit tota causa istius exercitiij. Nihil est etiam dulcius exercitio amoris, & ideo ob nullã est persuasionem omittendum. Sed tamen verum est, q̃ diuersorum diuersi sunt modi exercendi. **¶** Nõ est etiam putandum, q̃ hæc effusio sistat aut quiescat animæ fructificãre expleto exercitio: sed exinde multiplices gratiæ & consolationes instar effusæ aque in riuos deductæ locum deliciarum dei (cuius delitiæ sunt esse cum filijs hominum) id est, ipsam deuotam animam ingrediuntur & irrigant. Inde oritur sapor psalmodiarum, lectionum prophetiarum, atq; totius sacre pagine cum expositionibus suis, & attẽtio deuotissima in soluendis horis canonicis, suauitas quoq; canticorum ecclesiæ, abundantia amararum & dulcium lachrymarum, deniq; occurfus præsentie diuinæ omni loco & tempore cum sensibus moralibus allegoricis & anagogicis, nedum circa sensum historicum sacrarum scripturarum, sed etiam circa omnes creaturas: quæ omnes adducunt deuotam deo effusam & resignatam animam in ipsam dominum omnium creatorem. Sed vae infirmitati carnis & inconstantiæ cordis nostri: quod statim refluit à tã excelsa in fluentiã fore cõtinuã vel plixã, Sentit se interdũ aia

Prouer. 8

Cordis in cõstantia.

quasi grauiſſimo pondere oneratam, quod habet ex corruptione: & ideo cito relabatur ad miſerias ſuas.

¶ Habet etiam dominus Ieſus ſterilitatis limam, quam animæ interdum immittit & diem vertit in tenebras. Sed modicum ſuſtine, ſerua fidem amato pariter & amanti, quia triſtitia tua vertetur tibi in gaudium. Huius rei, hoc eſt, ſterilitatis vel ſubtractionis gratiæ diuerſæ ſunt cauſæ: vnâ eſt miſeria noſtra, ſcilicet vt prædixi, eo q̄ ad alia ſolatia ſe vertit animus, p̄pter quod merito ſe ſponſus oſtendit iratum & denegat pacis oſculum, eo q̄ alterius ſerui vel ribaldi repererit ſignū. Et vere mirū eſt valde, q̄ talis ſponſus, ſcilicet dominus Ieſus, vnquam reuertitur. Et tamen ſua dignatione ſæpe reuertitur, imo innumeris vicibus. Væ nobis ingratis. Alia eſt cauſa, ſcilicet probatio veri amoris. Sunt etiam aliæ multæ cauſæ. Generat inſuper prædicta reſignatio ſtabilitatem animi in odium vitiorum amorems que virtutum, intantum, quod propter præſentiam domini (quàm pro conſuetudine prompte animus ſentit) erubereſceret vehementer, ſi non ſeruaret propoſitum & fœdus cum domino ſuo inicum, dando ſe viliffime victum vitij. Hic iterum laqueus paratur indiſcretionis, quia dum quis cunſta vult eua dere nimius efficitur, incipit enim omnia habere ſuſpecta, tanquam quæ diſpliceant dilecto. Diſcretio itaq̄ ſumme neceſſaria eſt volenti ſe deo effundere. Igitur (vt proſequar quod ſtatim tetigi) dum ſentit ſe animus inter vitium & virtutem poſitum atq̄ vrgeri vt vnum eligat, cõfunditur vitio deliberare ſuccũbere: ſicq̄ opitulante deo, q̄n veraciter aduertere cõperit, q̄d illud deo diſplicet, iſtud vero placet, igne vehemētiffimæ indignationis accēdit cõtra vitium illud, execrãdo & pſequendo ortiterq̄ virtutē amplext̄do. Sicq̄ fit, vt iã nō timeat ne vicat̄ apto vel maniſeſto pctō, ſed de occultis iſidijs ſolũmodo ne

Diſcretio.

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

decipiatur animus, sollicitus sit. Hinc oriuntur serua
puli conscientia, dum incidentes cogitationes vitio
rum pati cogitur inuitus: timet enim sentiendo huius
modi incidetias, ne forte passus sit, hoc est, receperit
seu admiserit cogitationes, vel delectatus sit, vel con
senserit. Itaque defacili animus sibi suspectus sit, ne
forte errauerit circa iudicium rationis, dicendo bon
num malum vel e contra, quia incertae sunt prouiden
tia nostrae & cogitationes mortalium timidae. Et quae
saepe quod secundum verum iudicium rationis & con
sensum agi putatur vel sentiri, pro sola passionum in
clinatione fieri contingit, fit, ut homo timoratus
semper sit pauidus & omnia sua opera vereatur. Et
quamuis huiusmodi homo secundum scripturas bea
tus appelletur: summo tamen studio agendum est
ut timor talis maneat discretus, quia nimieras es
ius periculosa est valde & effusionem cordis confun
dit vehementer. Sicut autem supra, Capi. 17. tactum
est & modo in hoc capitulo latius expositum, praes
libata effusio & resignatio cordis fructum gignit sa
luberrimum, qui facit hominem sanum, in prospere
ris humilem & cautum, in aduersis patientem & secu
rum. Sic renouatur interior noster homo de die in
diem, donec transfiguratus in eadem imaginem qua
conditus est & similitudinem occurrat illi qui imago
dei patris est, in amplexus eius ruens tanquam
sponsa sponso: cuius felici vnione iam in perpetuum
non auelletur. Quod nobis praestare dignetur ipse
sponsus Iesus Christus dominus noster, qui cum patre
& spiritu sancto viuunt & regnant per infinita secula
a seculorum, Amen.

¶ Quanta dignatio sit quae diuina boni
tas dignatur animam suscipere in
spolam, & de Christi passione.

Cap. XXIII.

Sapient. 9

Prouer. 28

Euera cum omnes iustitiæ nostræ sint
quasi pannus menstruæ mulieris, & Iſaiæ. 64.
permixtæ sint multis malis & imperfe
& tionibus: valde mirandum est, si per
Ezechie. 7
fectæ cõsideretur, quomodo audeamus
ad trî honorem aspirare, vt aia nostra

sponsa dei dici debeat & fieri. Pauper & immundus
mendicus, cæcutiens, claudus & oblitus vulneribus
fœtentibus, nulla insuper mox honestate ornatus, si
amicitijs quæreret facere cû regis vnica & nobilissi
ma filia: nunqd non tota indignabunda efficeretur
talis regina, q̄ à tali tam turpi impeteret, imò q̄ saltē
de ea cogitare talis præsumeret, maxime si in sponsa
fam peteret, Vel si paupercula quælibet & corrupta
regis filium in suum hospitium fœtulentû & ad con
trahendû secum inuitaret: nunqd non à sapiente &
castissimo iuvene tanq̄ meretrix & fatua & præsum
ptuosa cû indignatione repelleretur? Et quid sumus
nos aut quid est aia nostra ad filium dei? Et tñ quam
uis sit pauper, corrupta, & immunda, sit sponsa Chri
sti. Nouit sapientissimus sponsus filius dei & castissi
mus iuuenis virginis filius sine detrimento suæ glo
riæ, imò in augmentum gloriæ suæ, per suam artem
aia ignobilē vitijs (quanq̄ origine nobilem) reno
bilitate, pauperē ditare, turpem pulchrâ facere & ta
lem reddere q̄ ad memoriam tantæ artis nulli digni
us quàm sibi copuletur. Quæ quanto fuit miserabilis
or, tanto beneficio rum memor & summæ gloriæ q̄
adepta est in coniunctione filij dei, ardentius atq; syn
cerius diligit diligentem se sponsum etiam de seipso
summe amabilem, atq; in semetipsam reuertens prio
risq; infelicitatis non immemor humilima & gratis
sima perseueret. Quia ergo ex sua infinita digna
tione placuit deo (qui errare non potest, sed ad sus
am gloriã omnia operatur) vt sibi anima intantû
coniungatur, sicut felicissima est aia quæ hanc gratiã

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

gratis oblatā percipere potuit: ita infelicissima & ingrati-
tissima est atq; (quatū in se est) priuatrix gloria dei
inuenitur, quæ talem gratiā neglexerit. De dñi dei no-
stri itaq; dignatione exultemus cum reuerentia & iu-
bilemus de tanta gratia, atq; eidem pro qualicunq;
vicissitudine ad bonum utiq; nostrum liberalissime
cor effundamus. De nobis ipsi vero semper humiliter
mur summe, nec vnquam proprię vilitatis & nihilei-
tatis obliuiscamur: hoc enim generat syncerā dile-
ctionem ad deum, & prouocat cum vt gratiam suā
nobis largiatur vberiore.

¶ **Q**uamtu gauderet mendicus, si à diuite aliq;
vestem acciperet & centum florenos. Quātu lauda-
ret benefactorem suum, quantum diligeret, quātu
gratus esset. Vix se contineret. Et quid aut quantum
est quod mortalis accipere valet à mortali? Ecce quā-
tum ex mera dilectione quotidie præstat nobis deus
esse, viuere, intelligere, & cætera naturalia. In spiritu
alibus præstat diuersa gratuita dona & gratiam gra-
tum facientem, præstantiorem cunctis naturalibus.
Insuper infinita bona in æterna beatitudine repro-
mittit. Et reuera si is qui benefacit diligit, & qui me-
lius amplius diligit, & qui summe benefacit summe
diligit, maxime nos deus diligere comprobatur: vt
pote, qui maxime imò solus nobis benefacit: & tamē
manemus ingrati & negligimus talem gratiam &
tantam eius charitatem, inuoluti amoribus immun-
dis. O nostra cæcitas, o tarditas, & ingratitude pes-
sima. Resipiscamus tandem & lætemur in deo libera-
lissimo, iugiter laudemus eum & redamemus atque
nosmet ipsos cordialissime eidem effundamus. Nihil
ex hoc amittemus, sed meliora obtinebimus in meli-
us commutari.

¶ **P**ro obtinenda perfectius effusione & resignati-
one cordis (quæ est reparatio similitudinis & imagi-
nis dei in nobis) plurimum confert deuota recordas

tio dominicæ passionis: ex qua omnibus reparatio
 nis gratia venit, præcipue his qui eius deuote re-
 cordantur. Quia ipsa est perfecta forma, cui nos de
 formati & indurati phabita mollificatione p ignem
 charitatis de nouo imprimi debemus, vt imago dei
 patris in nobis valeat resplendere. Hoc exercitium
 fieri quotidie conuenit in missa conuenuali. **T**ria
 vero circa vitam & passionem domini consideranda
 sunt. Primo opus, vt habeas compassionem cum
 domino tuo in sua paupertate, miseria, frigore, æ-
 stu, persecutione, tistitia, iniuria, flagellatione, co-
 ratione, illusione, condemnatione, crucifixio-
 ne & morte atq; similibus. Secundo modus viuendi
 atq; patiendi videndus est pro exemplo imitatio-
 nis, scilicet quã humilis fuerit, quã obediens, quã
 patiens, quã peuper, quã castus, quã charitati
 uus, &c. Tertio causa pensanda est, quare scilicet
 venerit, sic egerit, & talia passus sit: quæ non inue-
 nitur alia, nisi charitas qua nos dilexit, & vt tei-
 psium redamare non pigeret. Vnde Augustinus li-
 bro de catechizandis rudibus. Quæ autem maior
 causa est aduentus domini, nisi vt ostenderet Deus
 dilectionem suam in nobis, cõmendans eã vehemen-
 ter: quia cū inimici essemus, Christus pro nobis mor-
 tuus est. Hoc autem ideo, quia finis præcepti & pleni-
 tudo legis charitas est, vt & nos inuicem diligamus,
 & ipsum deum, qm̄ prior dilexit nos, & filio suo vni-
 co nõ pepcit, sed, p nobis omnib⁹ tradidit eũ: si amare
 pigebat, saltẽ redamare nõ pigeat. Nulla est enim ma-
 ior ad amorẽ inuitatio, quã puenire amãdo. Et nimis
 durus est anim⁹, qui dilectionẽ si nolebat impendere
 nolit & rependere. Igitur colligẽdus est ex euangelio
 fasciculus vitæ Iesu & corde (non ore) orandum
 circa singulas virtutes, vt istam virtutem assequi va-
 leas vel gratiam, aut vt te Iesus illius meriti participi-
 pem efficiat. Verbi gratia; Pauper erat Iesus natus,

Christi
passioi. Timo 1.
i. Iohan 4

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

2. Cor. 8

Matt 2

Luc. 7. 8

Mar. 5

& de elemofynis postmodū vixit, qui tamen omnē
 creraturā bonis replet. Ora corde eū q̄ntuet cor tuū
 & eū sentis te intueri: nō indiget verbis oris, sed ve
 rū effusum cor exigit, dic ergo: Pīssime Iesu dona mi
 hi tuo exemplo paupertatem diligere & habere. Cō
 dole etiam ipsi, qui propter te cum diues esset, inopi
 am sustinuit. Item, tres Reges munera obtulerunt.
 Ora, vt & tu merearis gratia duce dominum inueni
 re & mystica munera offerre. Iesus mortuos suscitauit.
 Ora, vt & te in anima resuscitet. Orat Iesus pro ini
 micis & moritur Ora, vt particeps efficiaris orati
 onis suæ mortis & meritorum suorum existentū
 infīnitæ efficacīæ. Sic p̄ singulos articulos fieri potest
 In his duobus, scilicet consideratione operis & imi
 tatione exempli, sit discreta imaginatio, ne caput
 lædatur. Sit etiam labor perseuerans, donec ad terti
 um scilicet charitatis lumen peruenire merearis, in
 quo inuenies requiem: & tunc priores modos oportet
 leuiter pertransire, ne hunc tertium impediunt,
 quia in isto latet totus fructus finalis, qui tamen si
 ne primis possidetur. Tunc libere volat anima de vs
 no articulo passionis ad alium: nec circa vitia vin
 cenda vel virtutes amandas diu occupatur, sed amo
 ri inhæret quem inuenit. Et per illum facilius omnia
 transgreditur & seipsam relinquit, quā per vl
 lum aliud exercitium. In omnibus enim & ad omnia
 efficacior est amor. Tunc oportet consideratio
 nem passionis & virtutum relinquere, in quantum
 scilicet amoris exercitium impedit. Quod contin
 git, quando actualiter feruet amor, cuius libertas
 tollitur, si alia considerare cogatur. Igitur libere
 quo voluerit discurrere amor permittatur, quia ipse
 talia recipit quæ suo exercitio congruunt: ad alia
 cogi non vult, sed vult ea libere relinquere: quā
 uis sæpe cum labore vix possint relinqui. Habitua
 tus quippe animus nō sine dolore assueta reliquit & quas

si scrupulum habet si consueta non fecerit. Obiectū
 autem huius exercitiū est deus & homo in vna perso-
 na, & hic crucifixus. De diuinitate Christi dictum Christi di-
 est supra. De humilitate eius hoc hic breuiter tetigif gnitas.
 se sufficiat, quod omnes puras creaturas excedit, in
 gratia, in sapientia, in virtutibus, & in omnibus per-
 fectionibus, ab instanti suæ conceptionis insepara-
 biliter deo in vnitate psonali coniunctus nullis præ-
 cedentibus meritis, filius nobilissimę & perpetuæ vir-
 ginis ex regali profapia, formatus a spiritu sancto
 (& prorsus quicquid laudis aut amoris esse poterit,
 totum in eo plenissime ac perfectissime reperitur)
 existens totus laudabilis & gloriosus & desiderabi-
 lis. Ex his & alijs multis quæ possent adduci, dili-
 gentissime perspectis consurgit admiratio & augetur
 compassio. Piger animus excitatur ad imitandum
 talem ducem, dominum suum, deum suum, & redem-
 ptorem suum. Confunditur si ipse pœnitere, luge-
 re, virtutibus studere, vsq; ad mortem charitati in-
 hærere omnibus spretis non satagat: cum dominū su-
 um his seriosissime videat ex puro amore vacare nos-
 tram salutem querendo. Et hæc est vtiq; effusio cor-
 dis. O dignatio diuini amoris, qd laudis, quid ad-
 mirationis, habes, quid amoris & famulatus iustissis-
 me a nobis exigis? Singulas horas canonicas con-
 grua & breuis per modum iaculationis debet præce-
 dere meditatio passionis dominicæ. Vt ad tertiam
 Recordare domine Iesu nudationis, flagellationis,
 coronationis, piissimæ matris tuæ, & illius san-
 cti, & cæte.

¶ Præscriptorum exercitio
 rum sparsim positorum
 continuus textus.
 Cap. XXV.

D. PETRI LEYDIS CARTHVS:

DOMine deus meus, qui es ipsa bonitas infinita, secundum oēs perfectiones quas de te cogitare possum, incommutabilis & incontaminabilis, semper id ipsum quod es perseverans. Tu condidisti vniuersam creaturam in laudem & gloriam tuam, cōseruas & moderaris in tanta multitudine magnitudine & varietate, nec aliqd subtrahit se regimini tuo, neq; erras, neq; laboras, sed semp manet tua felicissima quies. [semper intellectus & amor suæ actioni insistant] Tu me creasti ad imaginem & similitudinem tuam, & in esse conseruas.

[considera quā magna sunt hæc beneficia & quā nobilia: sicq; ad singula fac]

Per dilectum filium tuum me redemisti ex purissima charitate, & hoc p̄nosissime & laboriosissime, vt ostenderes diuitias gr̄æ, misericordiæ, & amoris tui mihi.

[Poterat leuius redemisse, sed magnitudo amoris præelegit p̄nosiosorem viam, vt ad redamandum efficacius nos attraheret]

Ad agnitionem sanctissimi nominis tui me peruenire fecisti, etiam nobiliter.

[Hic agnoscat se illa nobilitate indignum, comparādo donum nobile sibi indigno: & non seipsum alteri: quasi illū ex dono p̄celleret cuius donā ignorat.]

**Ad tam sanctam religionem & dignitatē
me peruenire fecisti.**

[Indignum se agnoscat. Per dignitatem significatur
sacerdotium & officium, si habuerit.]

**Direxisti me in præsentia tua, & specialē
ad me respectum habuisti, & gratiam in
oculis seruorum tuorum inuenire me fe-
cisti, vt sollicitudinem mei gererent, pro
mea salute.**

[Intelligit parentes & omnes qui sollicitudinem eius
ius gesserunt, & seruiunt ei vsq; adhuc & in futuro.]

**A multis animæ & corporis periculis &
tribulatiōibus me eripuisti, ab infirmita-
tibus & ægritudinibus, à mendicitate, à
præcipitijs, à casibus, à malis hominibus,
à submersiōibus, & alijs innumeris ma-
lis, quæ mihi accidere potuissent, sicut alijs
quibus hominibus, nisi pietas tua me libe-
rasset. Etiam à tentationibus, à peccatis, à
voraginibus peccatorum, à dominatio-
ne perpetua sæpissime me liberaisti.**

[Exceptio ab his malis, est magnum donum dei.]

**Insuper fidutiam præstas quod ad æternam
beatitudinem me elegisti, in qua te
ipsum mihi manifestabis. Vt tunc cogno-
scam clare te dominum deum meū, perfe-
cte atq; purissime diligam, fruendo in te**

D. PETRI LEYDIS CARTHVS

solo requiescam, & perpetuo cum omnibus sanctis syncerissime te laudem & glorificem. Opjssime deus, hoc confirma & citius perface.

¶ Pro omnibus bonis tuis quæ operatus es & operaberis in me, & in omni creatura tua, tibi sit dñe deus meus honor, gloria, gratiarum actio, cordiale seruitiũ, castus timor, & sincera dilectio, per omnia secula seculorum, Amen.

¶ Pie deus, fac me gratum: pessimis vero ingratitude inibus & peccatis meis innumerabilibus (si communicauit) per virtutem sumpti sacarmēti, & propter te metipsum clementer ignosce. Vince malitiam meam: da mihi humilem, discretam necessariam peccatorum meorum recognitionem, gemitum, auersionem, detestationem, pœnitentiam in hac vita, emēdationem perfectam: concede vt te amplius non offendam.

[Quamuis sine peccatis venialibus viuere nequeamus, debet tamen esse in nobis desiderium nunquam peccandi venialiter. Velle peccare venialiter, valde impedit profectũ vitæ contēplatiuæ & perfectiōis.]
sed suauissimam amicitiam tuã, & precio

fissimam gratiam fac me summo affectu diligere, studiosissime requirere, & statim inuenire cum perseuerantia, pro tua infinita dignatione & misericordia. O pie deus, fac vt hanc dignationem tuam non negligam.

[Maxima dignatio est, quod deus optimus maximus nos viles homines & ingratos peccatores dignatur in sui amicitiam & gratiam recipere.]

Fortifica me in anima & corpore ad seruitium tuum, & dona mihi vt sobrie vtar creaturis tuis, in gloriam & laudem nominis tui.

[Vtimur creaturis pro sustentatione corporis, in victu, & amictu, & recreationibus. Temperantia est necessaria in hoc negotio.]

¶ Gratias ago tibi domine Iesu, & spiritui sancto æqualibus æterno patri, qui pro salute mea voluisti de eodem spiritu concipi, & nasci ex purissima virgine Maria, & quod homo factus sis. Quid & quantum debeo domine Iesu, deus homo, homo deus, Messia, Christe domini, Emanuel, nobiscum deus, domine maiestatis, maxime & fortissime amator, quod factus es mortalis, mortali vitæ effusionibus.
[quia totaliter in nostram salutem se effudit]

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

persequutionibus, tristitijs, pœnis, præcipue tormētis crucis, quando factus es miser & miserabilis atq; vilissimus in oculis hominum.

[Hic occurrat quantis pœnis afficiebatur dominus Iesus illis horis, quando pependit in cruce, satisfaciens pro peccatis oīibus oīm hoīm, ab omnibus de relictus, quod vere fuit miserabile in tali persona. Hic condoleat intantum dolenti.]

Quid reddam amatori tanto pro amarissima morte, & ineffabili exhibita charitate? ¶ Obsecro te domine Iesu per incarnationem tuam, per habitationem in virgineo utero, per gaudium animæ ad gratiam vnionis, per natiuitatem hyemis tēpore, per dolorem circuncisionis, per venerationem magorum, oblationem in tēplo, fugam, exilium, per formidolosum reditum, per subiectionem, obedientiam, per pœnitētiā pro nobis, per baptismū ieiunium, tentationem in deserto, per penuriam, paupertatem, necessitatem, huius mortalis vitę, per effusiōes, gratiosissimā, virtuosissimā & gloriosissimā vitam, per ingratitude[m] Iudæorum, quam sustinuisti, quum vellent te præcipitare, in inferno capere in verbis & in factis, violen

ta manu intentantes lapidare, per modestiam, humilitatem, paciētiam, mansuetudinem & cæteras virtutes tuas. Per lassitudinem in discurrendo, prædicando, vigilias, famem, sitim, dulcedinem ad peccatores, miraculorū operationem, lachrymationem, gemitus & suspiria ad patrem. Per venditionem à proprio discipulo, quem nouisti & sustinuisti, per cœnam tuā ultimam ac dignissimam, per humiliatiōem ad pedes discipulorum, per sacramenti suauissimi institutionem, per suauitatis eius gustationem, per tristitiam, agoniam, sudorem sanguineum, derelictionem, traditionem, ligationem, contumelias, iniurias colaphas, alapas, sputa, blasphemias per falsam accusationem, iniustam damnationē, per dolorem super Petrum, Iudam, & alios discipulos, per deductionem ad diuersos iudices pro sententia mortis, per illusionem, nudationem, flagellationem, coronationem, anxietatem innocentis animæ tuę: per reiectionem præ Barabba, per iniquam sententiā iudicis, per ductionem cum latronibus, per crucis baiu

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

lationem, gesticulationem aduersarioꝝ,
& ignominiam crucis, per pioꝝ gemitus
& maxime matris, per fatigationē, ama
ram porationem, vestium extractionē,
extensionem in cruce, conclauationem
tormenta crucis, per lachrymationem, in
iuriarū illationem, pñssimam orationem
latronis miserationem (iam in regno tuo
memor esto me) matris compassionem,
per derelictionem aceti & fellis porationē
consummationem, amarissimam mor
tem, per tātā charitatem, per lateris per
fossionem inspectante matre, per sepultu
ram, mcestitiam amicoꝝ, per resurrectio
nem, apparitiōem, ascensionē, spiritus san
cti missionem, per institutionem ecclesiæ
assumptionem matris, beatificationē san
ctorum, per extremū iuditiū, æternam
saluationē animarū & corpoꝝ. Resurrexi
sti gloriosus à mortuis, apparuisti tuis, læ
tificasti eos, ascendisti coram eis in cœlos,
misisti spiritū sanctū, ædificas ecclesiam,
colligis tuos, assumpsisti piā matrē, ven
turus es iudicare viuos & mortuos, regna
turus cū omibꝰ tuis in ppetuū, & ego tecū

pie Iesu. Quid reddam amatori pro ama-
 rissima morte & ineffabili exhibita cha-
 ritate? Bone Iesu, fac me obsecro partici-
 pē omnium meritorum & honorum tuorum
 [cogita q̄ hoc libentissime facit]
 fac me gratum reddentem vicem, redaman-
 tem, & etiam pro amore tuo morientem.
 Ignosce indignitati, vilitati, irreueren-
 tijs, & negligentijs meis, doce me sapi-
 entiam, vt tu mihi solus sapias, & omnia
 desipiant. Dona vt nunquam vrar ali-
 qua concupiscentia. Dona prudentiam
 recta consilia, discretionem in consciens-
 tia mea, & in sancto seruitio tuo. Fac
 me strenuum, & in oculis summæ ma-
 iestatis tuæ me talem exhibere sicut des-
 cet. Anima me contra pusillanimitatē
 errores, scrupolositates, phantasias & simi-
 lia. Aperi mihi intellectum in scripturis, &
 in beneplacito tuo, vt sciam quid acceptum
 sit coram te, & dona vt illud diligam & agam
 A cura & solitudine aliorum hominum
 libera me, vt possim tibi amplius place-
 ere, & ad te perfectior, & securior, & citius
 puenire. Quod si placuerit tuę excellētis-
 mę maiestati, vt aliqd fiat in me, fiat volū

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

Ad spiritū
sanctum.

tas tua, & adiuua me vt possim esse vtilis
in officijs & nihil negligere. Conformam
me tibi in vita & in moribus, dona mihi
modestiam, humilitatem, obedientiam,
patientiam, & quæcunq; ad statum meū
mihi sunt necessaria. ¶ Benevolentissi
me domine, viuifica me per gratiam tuā.
Auerte me totaliter ab omni malo, con
uerte me totaliter ad teipsum, & dona vt
odio habeam quæ odis, & diligam quæ
diligis. Fac me fortiter in virtutibus pro
ficere. In fide catholica sane intellecta,
perseuerare. Adauge in me fidem. Corro
bora me in spem certam, concede mihi
bene de te sentire, & super te inniti: dona
mihi tui fidutiam, & præsta mihi, semper
mundo ac simplici corde, quieta & secura
conscientia te colere, castissime te reuere
ri & diligere. Tu vnice placeas, tu vnice sis
desideratus & dilectus, vnice occupās, vni
ce possidens, & ego tibi soli placere deside
rem. Fac me à te nunquam separari, ad te
anhelare, in te solo quiescere, & ad te citi
us peruenire. Pereat omnis inordinatus
amor, & quicquid impedimento mihi es

se potest perueniendi ad te vnicum & totum desiderabilem & amabilem.

[Nihil aliud petat contemplatiuus : nec sensibilem deuotionē, animi dulcedinem, vel intellectus illuminationem: sed hæc & omnia necessaria committat dilecto, qui vtiq̄ curam eius geret, neque negliget eum. Caueat ne in vlla creatura quantūcūq; nobili, vt est gratia & dona dei, quiescat: sed in solo & vniuerso dilecto deo. Propter q̄d obtinendum aptet intellectum, vt illuminet: & affectum, vt incendatur: quia finis contēplationis est amor contēplati in contēplante: ergo in solo dilecto deo quiescendum est: & hoc est vnice querendum, & alia omnia propter hoc. Istud innuit præceptum domini: Diliges dominum deum tuum ex toto, &c. Finaliter illuminato intellectu, & incenso affectu, quantum dominus dederit, dicat dilecto:]

CTe domine deus trinum in personis confiteor patrem & filium & spiritū sanctum, & vnum verum deum sicut in te metipso es, veneror & adoro, inclinando & subdendo me totum & irreuocabiliter sanctissimę tuę maiestati, prout vniuersa creatura secundum omnem modū promptissime, perfectissime & verissime debet subesse.

Ignosce pie deus, amor meus, quod minus egi, doce me colere reuereri & diligere te in veritate. Amen.

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

¶ Pro intellectu clariori præscri-
ptorum additio. Ca. XXVI.

STensa est hic effusio cordis, qua si
quotidie contemplatiua anima perfusa
fuerit, germinare eam faciet, & produ-
cet fructum spiritus in tempore suo
videlicet quando in lectulo contem-
platiuus expergiscitur (qui fructus cõ-
suevit esse suauissimus, vtpura nulla tunc occurren-
te aliena forma vel ænigmate nisi dilecti & prælea-
cti.) Item tempore psallendi & legendi horas Cano-
nicas: etiam tempore orationis cuiusuis: ac tempore
lectionis diuinorum voluminum: necnon tempo-
re prosperitatis & aduersitatis: item tempore
tractandi consilia & respectus in vniuersas creaturas
item omni tempore. Quia cor semel incensum di-
uino amore, semper inquit id vnde gaudere solet,
in quo solo quiescere prælegit, & sine quo, & ex-
tra quod omnino quiescere non potest. Ad quod vt
facilius perueniatur, tradam hic atque describam
ænigmata, & specula & media quædam per quæ de-
us (teste Apostolo) videtur in hac vita: sed non po-
tèst tradi, quid sit illud videre scilicet & affici. Dabo
ei, inquit dominus in Apocalypsi, calculum candi-
dum (id est intellectum purificatum à phantasmatis-
bus, & affectum ab immundis amoribus) & in calcu-
lo nomen nouum scriptum (hoc est notitiam diuinã
& affectionem insuetam hominibus) quod nemo scit
nisi qui accipit. Et Paulus: Quis enim scit hominum
quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso
est? Ergo id quod agitur inter deum & spiritum hos-
minis, nemo cognoscit: potest tamen scire si id ipsum
acceperit. Sicut homo habens sanum gustum bibès
bonum vinum, potest cognoscere quid alius sentit,
qui bibit idem vinum: si tamen habuerit similem sa-

1. Cor. 13

Apoal. 2

1. Cor. 2

num gustum. Similem dico, quia sani gustus inter se differunt, ita quod vnus laudat quod alius vituperat. Et quis est hominum, qui verbis potest exprimeret quid gustando sentit? Potest laudare, potest vituperare, potest signis ostendere quod alterationē accepit in sensu, magnam v̄ paruam, potest idip̄m fallaciter agere: alius vero non potest quid ille in gustu patitur, agnoscere (si nunquā gustauerit) nisi is p̄ semet gustet. Nec cæcus potest scire quid est videre, vel quid sit dolor (etiam si multum de coloribus nouerit docte differere aut disputare) nisi uiderit. Sed deus qui intimior est spiritui & omni creaturæ quā illæ sibi ipsis, scit quid agatur in eis, & ipse est qui docet mysticam Theologiam omnes dociles dei. Ille ergo orandus est, ut dare dignetur quod petitur qui dat omnibus affluenter: & inuenire concedat quod propter ipsum quæritur. Manuuctiones vero aliæ quæ ab hominibus dari possunt, quales conscripserunt D. Iohannes Ruysbroch, & venerabilis pater Henricus Herp. cuius mortificationes sunt utilissimæ Dionysius noster Carthusiensis, & alij plures. Non enim quod hic traditur, proprie est oratio (ut quidam opinari possunt) sed ascensus mentis in deum, per ænigma, & fasciculum beneficiorum, & oblationem sui ipsius in diuinum beneplacitum, ut illuminationem in intellectu, & amorem diuinum recipere mereatur contemplatiuus in affectu. Ad quod tamen diuino indiget auxilio. Et pro tanto etiam oratio dici non absurde potest, cum & ipsa oratio spectet ad habilitatem contemplatiui, ut effectum contemplationis percipere valeat, hoc est, amorem contemplati in contemplante. Qui hæc non intelligit, totum contemnet & fructum non recipiet. Hinc est, quod talia in particulari tradi non solent. Ego multis annis, modum, ordinem, & uerba in-

1. Cor. 2

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

prescripta seruari, addendo ac minuendo, et vsum
contraxi mihi conuenientem. Alius potest melio-
rem modum & ordinem sibi statuere, prout experien-
tia docebit, quid eum magis iuuat in hoc sancto
negotio. Libertas tamen spiritus conseruari debet,
vt propter varia occurrentia, quaedam relinquere
vel immutare, sine animi perturbatione valeat: vel
in affluentia diuinæ gratiæ tractum spiritus sequi in
dilate possit. Perseuerantia in incepto opere necessa-
ria est. Pauci perseuerant tædio victi, eo quod non
statim percipiunt sensibilem deuotionem. Pro ænig-
mate itaq; habeat contemplans, deum præsentem,
tanquam interiora spiritus, intellectum, voluntatē
& affectū amorose visu intellectu intuentem. Amo-
rose dico, quia deus semper diligit, cum ipse sit cha-
ritas. Et talis consideratio fiduciam præstat acceden-
di ad deum. Felix qui hūc dei intuitum sentit. Quod
non percipitur, spectat ad miseriam nostram, cū ipse
dominus continuo communicat omnibus creaturis
bonitatem suam, præstando & conseruādo: nihil em̄
odit eorum quæ fecit. Sed species creaturarum (quis
interiora nostra plena sunt, tam in intellectu, q̄
in voluntate, & plerunq; etiam in affectu) impediūt
huius intuitus perceptionem. Ipse tamen deus non
desinit nos intueri, quia intelligere dei, est essentia
diuina: non enim potest non intueri. In quo intuitu
seu visu, manifestat trinitas vnitatem, & vnitatis tri-
nitatem. Quia à vi intellectiua diuina procedit ver-
bum in actu intelligendi, & ab vtroq; amor in amo-
roso intuitu, & hic est vnicus actus diuinæ essentia
qui nunq̄ alteratur, nec commutatur, nec renouatur
ideoq; nō multiplicatur, sed est simplicissimus & vni-
cus semper manens id ipsum incommutabiliter, eter-
naliter in trinitate persistēs personar; prædictar; vis
verbi & amoris, quæ alijs nominibus in sacris codi-
cibus patris & filij & spiritus sancti exprimuntur. Et

sicut est actus incommutabilis deus, ita est etiam incontaminabilis. Quia propter peccata hominum vel defectus creaturarum, non afficitur aliter & aliter, neque in minimo alteratur, quod præstat magnam fiduciam tendenti post peccata in deum, tantummodo sit pœnitens. Et est vis ipsa intellectualis diuina simpliciter infinita, & verbum æque infinitum, & amor infinitus. Et sunt tres istæ subsistentiæ sine cõpositione vna infinita substantia, & vnum infinitum bonum substantiale. Accidens enim non potest esse in deo, nec aliquid imperfectum, vel gradus perfectiorum, vel differentia dignitatis, vel multiplicitas, vel numerus, præter nobilissimas & perfectissimas singularum personarum prædictarum proprietates: quæ vnitatem substantiæ atque essentiæ indiuiduæ non dissoluunt, sed stabiliunt: hoc facit incommutabilitas substantialis. Idcirco q̄ in sp̄i loquitur vni personæ, omnibus tribus inseparabilibus loquitur: quamuis humano modo propter attributa videatur vni plus loqui personæ, quàm alteri, Exempli gratia. Qui petit veniam patri, qui sapientiam filio, qui misericordiam spiritu sancto videtur proprie loqui. Omnia tamen impetrare conamur per mediatorem dei & hominum Christum Iesum, deum & hominem, humano generi in fiduciam datum. Sancti nihilominus etiam suffragantur, quos tali honore diuina pietas dignos fecit, in solatium imperfectorum in spiritu, q̄ interdum sentiunt maiorem deuotionem ad sanctum aliquem, quem amicum dei esse non dubitant, quàm ad ipsum deum, propter parilitatem nature & vsum humanum in conuersando, dei vero cum hominibus non est conuersatio. Homines etiam adhuc mortales proinuicem orant, quia sunt inuicem membra, in vno corpore spirituali cum omnibus sanctis, sub vno capite Christo Iesu. Idcirco communicant inuicem ex largitate & bonitate diuina, quæ dedit hominibus

1. Timo. 2
Heb. 8. 9. 12

Roma. 12

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

potestatem impetrandi alijs bona. Nunc prosequamur quod supra inchoauimus de ænigmate. Quia contemplatio fit propter amorē contēplati, nec aliquid amatur nisi speciē habeat boni, idcirco ænigma dei contēplati debet exprimere & præsentare bonitatē eius. Expeditergo quod contēplatiuus inquirat perfectiones diuinas, pura potentiam diuinam, & confideret quantæ sit potestatis cui nulla impotentia sit permixta, sed est omnipotēs. Sic sapiētia dei nō habet admixtam vllam ignorantiam, sed est ipsa cognitio. Amor non habet admixtam inuidentiam, sed est ipsa charitas. Sic cætera omnia quæ possunt digne de deo cogitari, non habent admixtam vllam malitiam vt sunt iustitia, misericordia, benignitas, largitas, pietas & similia, quæ in omnibus creaturis relucet. Infirmetas nostra adiuuatur, si bonitatem dei in creaturis consideremus: & augetur admiratio, si magnitudinem, multitudinem, diuersitatem, & numerum attendamus. Ecce cælum & terra & omnis ornatus eorum, nobilitas & multitudo angelorum & hoim. multitudo conceptuū, & cogitationum, verborū operum, & certum iudicium dei super ea, multitudo omnium viuentium, multitudo guttarum omnium pluuiarū, multitudo graminum, foliorū, arenarū, &c. Numerus vero in infinitum crescit. Omnia vero nuda & aperta sunt deo, nec est vlla creatura inuisibilis ei, & omnia numerata manent ei: qui moderatur omnia iustissime & misericordissime in gloriam suam, sine errore, sine labore, sine fastidio, nec impeditur intuitus amorosus eius in vno hominis spiritu se totum eidē dulciter exhibendo, per vniuersalem creaturarum omnium gubernationem. Quia sic sufficit omnibus sicut singulis. Et ita intendit plenissime singulis sicut omnibus, etiam si in infinitum multiplicarentur. Non oportet tamen singulis diebus omnia diuinam bonitatem præsentantia reuoluere (ad quod neque tempus

Heb. 4

sufficeret) sed ex consideratione talium, diuersis tem-
 poribus inuentarum conficit ænigma nobile, quo in
 accessu ad deum considerato, mens ad dei reueren-
 tiam & amorem incitatur. Sicut in recordatione alicuius
 cuius sancti vel amici benefactoris, vel probi alicuius
 viri vel personæ, statim audito nomine eius, incitatur
 in gaudium & amorem & laudem ipsius, ex
 ænigmate collecto ex gestis eius, quod mente de eodem
 gestamus. Notum est hoc omni homini. Pari-
 formiter ex ænigmate digno deo considerato, amoris
 ignis accenditur, vt perficiatur actus contempla-
 tionis dulcissimus: hoc est amor contemplati in con-
 templante. Ad id ipsum adipiscendum multum valet
 beneficiorum dei recordatio. Recolligendus est igitur
 fasciculus beneficiorum dei, tam in naturalibus
 quam in gratuitis, & specialiter amoris, quem Chris-
 tus dominus secundum humanitatem vel diuinitatem
 nobis ostendit, ad inflammandum scilicet cordis
 igniculum, id est, amorem, & præcipue recolendo do-
 minicam passionem, considerando ipsam diuinitatem
 tanquam internum motorem, illam passionem pro
 amore generis humani perficientem. Videmus enim
 in ædificiis arcuatis prius supponi ligna, vt sic muri
 firmitas superædificentur. Cumq; fuerit superædifi-
 cata, tunc subtrahuntur ligna supposita. Sic etiam
 postq; ex consideratione ænigmatis & beneficiorum
 dei ignis amoris fuerit accensus, tunc tãdem sine præ-
 missa, præmeditatione, quotiescunq; voluerit contem-
 platiuus, in ipso primo reflexu mentis & affectus in
 deum, immediate inflammabitur, nisi influxum gratiæ
 talis deus subtraxerit, propter probationem vel
 profectum contemplatiui & amantis, vel propter
 peccatum & indispositionem eius, ita q; talis gratiæ
 capax iam non est. Quapropter aliud quasi arcu-
 atum ædificium erigendū est ad habitandum contem-
 platiuum, sc; desiderium purgationis oim peccatoris

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

Sapi. 2

& imperfectionum, & desiderium omnium gratiarum, virtutum & perfectionum: vt assimilari possit domino Iesu & sanctis eius. Quibus in veritate adeptis, red detur contemplatiuus dispositus ad opus contemplationis, quod fit propter amorem contemplati. Hęc est vera sapientia, quę non habitat in corpore subdito peccato. Vocantur vero ista prædicta instrumenta arcus, vel pontes. Arcus, quia super ea ædificatur opus contemplationis: quo vigente, iam non consideratur ænigma, nec vllum beneficium, nec desiderium assimilationis vel conformitatis: sed solus amatus in iubilo deus. Pontes dicuntur, quia per ea a regione dissimilitudinis transitus fit ad regionem similitudinis dei, in quatum intellectu, voluntas, & affectus similitudines creaturarum reliquunt, quę ea abalienant ab actuali occupatione cum deo, & se occupant cum solo deo, eidem se conformando, per actuale studium, & diligentiam obtinendi actum contemplationis. Transitus etiam fit per pontes hos, in quantum fluuius prætereuntis vite calcatur, & ad æternam vitam festinatur. Sic tamen discens festinet ne offendat: per partes experiatur & modeste procedat. Nemo repente fit summus. Iam ponamus arcus in hoc opere arcuato. Exclusis formis omnium rerum (quod consuetudo & habitus efficeret facilliter possunt) quod si inciderint, non turbetur, sed quasi lente & quieto animo abigat (nec fit nimis sollicitus nec timidus, quia ex hoc multiplacentur & violentiores redderentur) oculos mentis dirigat contemplatiuus ad deum, ipsum amorem intuentem, & in intimis animę (vbi sedes dei est) loquatur ei verbis intellectualibus, non oris, & in singulis intellectum applicet, vt illustretur: & affectum, vt inflammetur. Quando sic fit, non fit mentis distractio: quando aliter fit, nihil fit. Dicatq; ad patrem, Domine deus meus, qui es ipsa bonitas infinita, &c.

vt supra. psequēdo in ipso feruore totam orationem

¶ Diuina bonitas in gratia diuinæ
eucharistiæ quomodo digne
degustetur. Cap. XXVII.

Vauissimum erga nos dilectionis beneficioꝝq; exhibitorum memoriale Christus deus noster nobis reliquit, semetipsum scilicet in sacramento sub specie panis & vini. Neque enim satis illi erat quod alia nobis dedisset omnia, nisi daret etiam nobis seipsum in cibum & potum, vt illa recipientes, nō tam ea habeamus, quā in nos illa trāciendo conuertamus. Ipsum quoque in sacramento dum contemplamur, dū tractamus, dū offerimus, dum sumimus quoq; omnia hæc voluit in sui faceremur memoriam. Quod ipse quoq; Canonis misisæ verba illa: Hæc quotienscunq; feceritis, in mei memoriam facietis, manifestant. **Recolamus** itaq; quanta nos dilectione dignat⁹ sit, quanta misericordia peccatis nostris pepercerit, damnationem æternam millies, commeritam quanta clementia suspendit, quā longanimiter nos diuq; portauerit qua charitate vigilauerit super nos, atq; rebelles sapientissima sua benignitate cæperit, nobis semper benefecerit (licet ingratis) propter nos deniq; incarnatus, cōtemptus, afflictus, fatigatus, persequutus, passus, vulneratus totus, atq; cunctis viribus & sanguine exhaustus, tandem pro nobis mortuus sit.

Luca. 22

¶ Quicumque igitur deuotē ac fructuose corpus domini tractare vel sumere voluerit, & dño deo suo gratus existere, imprimis seruet memoriam vite passionis, & glorificationis, domini nostri Iesu Christi, sicut ipse dominus iussit. Præterea exerceat se in diuina præsentia, luminosa fide, certissime credens quod deus non tantum omnia exteriora sua, veruēti

D. PETRI LEYDIS CARTHVSIA.

Hebræ. 4

am interiora clarissime prospiciat, vsque ad minimum cogitatum, nec vnquam obliuiscitur. Et in hac exercitatione perseueret, quousque sentiat se à deo videri. Cauet quoque omni studio, ne aliqua cogitationes, aut imagines vanæ, turpes, aut peruersæ hæreant memoria, quæ deo cuncta videnti displicere possent: & ne intellectus occupetur ad scrutandū discendū, sentiendum, aut intelligendum quicquam quod deo displiceat, aut ad eius amorem non cōducatur, & in voluntate, nihil velit, desideret aut affectet extra, vel contra deum, sed voluntatem suam tenet at vnitam & conformem diuinę voluntati, affectūque mundum & ab omni amore creaturæ, quæ non sunt cū deo, vel in deo amandæ, repurgatum. Quod si ex humana fragilitate circa præmissa se deliquisse deprehenderit, purget & lauet se coram deo in sanguine eius, amara dolorosaque contritione, & pura confessione, firmissimoque emendandi proposito. Mundicia enim cordis summe necessaria est cōmunicaturo. Quia ita debemus accedere ad sancta sanctorum, quasi ibi dem mox morituri. Et quamuis omnia venialia peccata fugere nequeamus, ea tamen non debemus diligere, sed odio habere, & semper desistere, vt deus delectetur in anima nostra quiescere, & habitare.

¶ Porro cum in sequenti exercitio ponantur alii qui termini vehementer inflammatiui, necessarium putauimus eorum vim & sensum paucis exponere, quæ feruidus amator non debet in illis hæreere, sed velociter pertransire. Sufficit enim illorum vim mente tangere, sicut homo loquens cum amico suo pertransit verba nec moratur in eis, nisi illorum ignorantia eum remoretur. Ignorantia vero talis inter deum & hominem exercitantem esse non debet, nisi à deo notitiam alicuius rei ignotæ vel scripturæ postularet ad suam salutem, sed hoc requireret aliam exercitationem, & alium modum loquendi cum deo. Non vti

mur autem terminis istis propter deum imbuendum
 cui nota sunt omnia, sed vt in accessu ad deum in
 hac exercitaone actualiter humiliemus nosipfos co-
 ram eo, in veritate cognoscentes propriam vilitatē
 & indigentiam diuini auxiliij. Benignitas est vir-
 tus quæ opitulatur & succurrit ac benefacit. Miseri-
 cordia vero ex compassione succurrit miseris. Deus
 autem metaphorice dicitur compassiuus. In eo em̄
 nulla est passio: sed proprium est ei releuare miseros.
 Pietas est virtus qua creatura suo creatori, filij parē
 tibus, serui dominis, discipuli magistris seruiunt. Est
 vero maxima pietas quando conuertitur seruitus,
 ita vt deus homini in sua necessitate seruiat, pater
 filio, dominus seruo, & magister discipulo. Clemens
 etiā pœnas debitas minuit. Et hæc maxime deo con-
 uenit, qui non solum minuit, sed etiam plenarie res-
 mittit interdum pœnas. Caritas fundatur super cō-
 municatione æternæ beatitudinis. Et est communis
 deo & omnibus angelis & hominibus saluandis. Ob
 quā charitatem & beatitudinem hominibus consu-
 dam dominus Iesus mortuus est. His terminis amo-
 rosos possent plures addi, vel etiam omnes omitti, iu-
 xta exercentis affectum. Itaq; memoratæ virtutes
 secundum vim suam in mente existentes, debent
 exercitantem leuare in dominum Iesum, eique ad
 illum præstare fiduciam. Item cum dicitur hic (per ef-
 fusiones tuas) intelligere debemus omnia in quibus
 dominus Iesus seipsum effudit & dedit, vt nos saluos
 faceret. Quæ autem sint illa: deuota mens cogitet, v̄
 delicit: Assumpsit humanam naturam, quam plene
 effudit, nil sibi retinuit, sed se totum in nostram salu-
 tem expendit, animam, carnem, aquam, & omnem
 sanguinem suum effudit pro nobis. **C**Ex consue-
 tudine venit assistente diuina gratia, q̄d exercens sta-
 tim quando se ad dominum Iesum humiliter & amo-
 rose cōuertit, eius præsentiam in anima sua sentit, in

Hebræ, 4

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

intellectu & affectu. Quo facto exercens loquatur
domino Iesu corde ad cor, sicut humilis seruus confi-
dens de misericordissimo & amorosissimo domino
suo. Loquatur autem ei tota mente, mentem inspi-
cienti, & ipse ibidem eundem inspiciat, dicatq; cor-
de non ore, spiritu volans, nec aliud cogitans quam
id qd loquitur & cui loquitur: quod gratia & vsus dabit

Domine Iesu pfectus deus &
homo, qui venisti pereūtes &
peccatores saluos facere, quo-
rū primus ego sum. Domine
Iesu quæris tales? Ecce habes hic vnum in
signem. O benignissime saluator, habes
hic cui opituleris. O misericordissime do-
mine, habes hic vere miserum. O piissi-
me, habes impium. O clementissime, ha-
bes multipliciter reum. O charitatiuissi-
me habes periclitantem circa æternā bea-
titudinem, pro qua mortuus es. O domi-
ne Iesu saluator mundi fili Dei, fili Marię
in tanta necessitate succurre, & artem tuā
saluandi erga istum miserabilem ostēde
& exerce peccatorem. O desiderabilissi-
me amabilissime & verissime amator Ie-
su, obsecro te per viscera misericordiæ tuę
per virtutes tuas & merita, per gratias &
dona, per illam excellentissimam gratiā

vnionis, qua humanitas tua vnita est sans
 ctissimæ deitati, per gaudium & dulcedi-
 nē ex eadē in cor tuū amorosissimū fluē-
 tem, p̄ charitatē tuā ad patrē, ad humanū
 genus, & ad me miserū, q̄ voluisti in te sus-
 scipe causam nostrā nimis malā, & annu-
 ente piñssimo patre suscepisti eā cū maxi-
 mo gaudio, & executus es fidelissime, vt
 patri gloriam, & nobis dares salutem. Ita
 dilexisti patrem & nos. (Hic anima lique-
 fieri debet ex amore) Per hanc charitatē,
 per opus nostrę redemptionis, per mortale
 vitam tuam, per effusiones tuas, per p̄-
 secutiones, tristitias, iniurias, p̄cnas, tor-
 menta crucis, & amarissimam mortem,
 (O quid in his sensisti domine Iesu) obse-
 cro te, da mihi gratiam consecrandi ac
 sumendi venerabilissimum corporis tui
 sacramentum, sine tui offensa, in memo-
 riam omnium prædictorum mirabili-
 um. Ad laudem & gloriam tuam sub
 honore intemeratę matris tuę Marię, &
 illius vel illorum sanctorum, & omni-
 um patronorum & patronarum mearum
 & omnium sanctorum, quorum hodie

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

festiuitas est, & omnium electorum tuorum pro salute animæ meæ & totius ecclesiæ profectu, pro redemptione animarū in purgatorio detentarū, & specialiter illorum. N. Adiuua ergo me, & defende ab offensa tua, à periculis, & ab omni confusione, & fac me participem huius sanctissimi mysterij. Amen.

¶ Eiaculationes exercitij præmissi, præter id quod animum efficaciter ad celebrandum & communicandum præparant, gratiam facile quoque præstabitur ex usu compunctionis & lachrymarum, si attente fiant. In exercitio iusuper præmissis uti debemus (ut dictum est) verbis spiritalibus & amorosis.

Iaculi partes duæ. ¶ O mi dilectissime dñe, vel pater, vel saluator, vel amator, vel sponse & similibus. Iaculum habet duas partes. Anterior vulnerat penetrat & obtinet vulneratum. Et posterior habet pennas dirigentes iaculum. Ita etiam iaculatoria oratio habet duas partes. Anterior est amor penetrans vulnerans & obtinens amatum. Posterior est intellectus pennatus & volans per contemplationem veritatis rei amabilis, & dirigens affectum ne erret. Oportet quoque hoc exercitium, ut prædictum est, fieri mentaliter & iaculatorie, alias esset sterile, sicut aliæ vocales orationes communiter sunt, nisi iaculatio & spiritus viuacitas accesserit, quæ contemplatiuis inter cantandum & legendum psalmos & orationes frequentissime contingere solet.

¶ Circa præmissa expedit aliqua notificare de ascensu mentis ad deum per media, de aspiratione prout hic sumitur, de oratione iaculatoria, & quid deuotæ personæ sentiant in lectulo expergefactæ & plene vigilantes. Sciendum ergo quod in quotidianis & assuetis exercitijs, qui habitum habet & vsu sine medijs statim accedere potest ad deum, & eum in se præsentem sentire, non tamen sine ænigmate. Mens autem non habituata in vnitiui amoris exercitijs tarda est, nec potest subito accedere ad deum, nisi per quædam media iuuetur, quibus necesse habet seipsam prius excitare, refricare, & in eius amorem accendere, meditando stupenda eius erga nos beneficia, & amoris insignia, & laudum præconia, quæ in finitam diuinæ intelligentiæ claritatem, & immensam suæ sincerissimæ charitatis & amoris dulcedinē, suæque maiestatis cuncta penetrantem præsentiam & cetera huiusmodi diuinæ perfectionis gloriam redolentia, annuncient, vt sic apta reddatur ad suscipiendum in se diuinas illuminationes & inflammations amorosas.

¶ Postquam autem mens habituata fuerit, statim in momento erigere se potest in deum sine illis medijs, quoties & vbiicumque voluerit, videreque in ænigmate & sentire eum præsentem, nisi per culpam vel per scrupulum impediatur, aut dispensatione diuina tam felici libertate eundi ad deum priuetur.

¶ Stante autem hac felici libertate fiunt aspirationes & orationes iaculatoriæ ad deum valde efficaces & fructuosæ. Aspiratio deo nihil aliud representat quam flammam igniti amoris. Oratio iaculatoria, aliquid certi idicat seu postulat à deo, Interdum simul sunt hæc duo: s; tunc aspiratio præualeat. Aspiratio (vt hic sumitur)

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

Pfal. 43

est vehemens desiderium diuini amoris, quod psal-
mista vocat sitim dicens. Sitiuit anima mea ad deum
viuum. Item: Sitiuit in te anima mea. Hæc sitis, hoc
desiderium, hæc flamma diuini amoris, interdum oc-
cupat animam dormientis, ita quidem à somno tunc
perfecte euigilat, excitata vel à natura, vel ab angelo
vel à deo: quasi diceret deus. Dormis ne dilecta, quid
agis? Tunc anima quasi sponsi voce audita: subita et
indeliberate pro consuetudine habens tendere in dis-
lectum, flammã emittit diuini amoris, corde plenissi-
mo, nihil aspirans nisi amorem. Tam enim habet præ-
sentem dilectum, nõ in illa nuditate nec faciali visiõne
quam expectamus in futuro: sed in ænigmate. Quod
quidem sentiri potest: doceri autem non potest quid
nam sit. Et tunc feruens anima sentit se plenissime
à dilecto videri. O gratissima morula, in qua nihil
occurrit in anima quod displiceat dilecto, O quan-
ta miseria est quod ab illa morula separatur anima
misera propter occupationes rerum transitoriarum
dilecto dispicientes. Si nihil impedimenti occurrit:
flamma amoris augetur in aspirando.

Isaïæ. 26

Ad istud applicari potest illud Isaïæ: (Nomen tu-
um) id est, tu ipse superamabilissime deus (& memo-
riale tuum) id est, dominus Iesus, perfectus deus &
perfectus homo, totus desiderabilis (in desiderio aĩæ)
scilicet est. Memoriale enim, est res quæ alicui datur
ac dimittitur pro memoria habenda dilecti. Sic enim
habemus in sacramento altaris. Est ergo superama-
bilis deus & dominus Iesus in desiderio animæ. Sed
quando? Subdit propheta (Anima mea desiderauit
te in nocte, sed & spiritus meus in præcordiis meis,
(de mane vigilabo ad te) Huic flammigero desiderio
iungitur oratio iaculatoria, quæ multiplicat cum ex-
pressionem certas petitiones (quod ei proprium est)
scilicet o optime domine, &c. quando tibi placebo,

quando tibi totus conformabor, qm̄ te perfecte diligam; & cætera similia. Nolo præ verecundia exprimere omnia verba quibus talis iaculator vtitur, sed ea vnusquisq; per se cogitet.

¶ Sed qui libero corde vult volare ad deum, & sagittare cor dei ne eius iacula impediatur, necesse est vt omni inordinato amoris curæ & delectationi quæ haberi potest sub deo, penitus abrenuntiet, me: *Psal. 70*
mor illius. Rennuit consolari anima mea, memor fui dei & delectatus sum, & exercitatus sum & defecit spiritus meus. Anticipauerunt vigilas oculi mei, &c. Cauetur tamen nimietas in hoc negotio, ne ex carentia somni & labore exercitij caput lædatur. Largus est dominus in præstando gratias & dona, sed requirit à nobis quod eius donis discrete vtamur. Reuertatur dominus Iesus alia hora, nisi spiritus sanctus iam in eo operari voluerit, quod ipse bene innuet puræ & fideli animæ. Nec licet resistere inspirationi diuinæ, Puto quod in prædicto articulo, anima apta sit recipere veras reuelationes à deo vel ab angelo. Sic prophetis angeli in somnis locuti sunt. Nemo tamen reuelationes desideret, nec si fiant ei, veras credat: nisi spiritus omnino eum certificauerit adeo firmiter, sicut intellectus naturaliter certificatur de primis principijs, intellectus terminis. Hic multi decepti sunt.

¶ Hæc quantum ex modica experientia exprime re potui, obiter scripta: aliorum correctioni libenter submitto. Qui de h'is aut similibus dei donis aliquid potuerit obtinere: non magnifice gloriatur, sed se in seipso vilem agnoscat & ingratum. In timore domini se iugiter exercent. Quia cum crescunt dona, rationes etiam crescunt donorum. Nemo etiam per torporem dei dona negligat recipere, dicendo: Quis potest hæc capere? Ipse enim dominus omnipotens semper paratus est effundere dona sua in eos q

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

dispositi sunt & apti atq; volnetes ad recipiendum.
¶ Diuina bonitas in beatissima virgine
Maria cæterisq; sanctis dei quomo
do elucescat, atq; illi ipsi quibus
à nobis sint modis honorãdi.

Cap. XXVIII.

Pro obtinēdis supradictis, perutilis quo
que est deuota inuocatio beatæ Mariæ
& sanctorum: quorum exemplis pro
uocamur, & orationibus adiuuamur.
Quorum vitã dum aspiciamus, nostram
confusi erubescimus. Quorum amori
dum inhæremus, ipsos ad nostrum fauorem in
clinamus. Nec timemus, ne propter amorem quẽ ad
iplos gerimus, amor Christi in nobis minoretur (qa
constat, q̄ eos quos nunq̄ vidimus, non nisi propter
Christum & in Christo, propter virtutes eorum dili
gimus: & sic eos amando, Christũ potius q̄ ipsos dili
gimus) sed magis speramus, q̄ eorũ interuẽtu quos
digne deus exaudit, gratiã effundẽdi cor & adipiscẽ
di æternã gloriã, pmerebimur. Deus etiã sanctos suos
honorare accidentaliter in nobis disposuit & in eis
vult ipse laudari, iuxta illud Psãlm. Laudate dñm in
sanctis eius. Ergo diligere & honorare sanctos, est do
minum diligere & honorare & laudare. Cæterũ quẽ
admodum in superioribus exercitijs cordis semper
præsentiã dñi attendenda est: sic q̄ certissime creda
mus dñm deũ nostrum sanctissimã, s. indiuiduã trini
tatem intissime attendere nostram meditationem,
nec posse eum non agnoscere oia, qa non potest non
esse deus: & impossibile est aliquid perfectionis sibi
subtrahi: quod vtiq; fieret, si posset eũ aliqd latere:
& istud sit dictũ circa primũ exercitiũ. Circa secundũ
vero, id est, circa exercitium dominicæ passionis, cer

Psã. 130
Præsentiã
dei.

missime credendū, q̄ aīa Christi oēs meditationes no-
 stras intuetur in verbo cui vnita est, & à quo plenissi-
 me illustratur etiam vltra om̄em puram creaturam:
 ita etiam de sanctis credendum est, quod in verbo, id
 est, deo filio: cui licet non personaliter vt Christus,
 tamen per gratiam, amicitiam, beatificam visionem
 perfectam charitatem & felicissimā fruitionem con-
 iuncti sunt, omnia eis ad honorem impensa, vel ab
 eis per nos petita perfectissime intuentur: alias gratis
 oraremus nos eos, si non agnoscerent petitiones no-
 stras. Vocalem vero orationem existentes in cœlo
 non magis audiunt quàm mentalē, nisi in verbo in-
 tueantur: quanquam spiritus angelici intelligere vo-
 calem valeant, semper quando nobiscum sunt & san-
 ctis deferre: nō autē cordium secreta q̄ solus deus no-
 uit scriptura dicente: Tu solus nosti corda oīm filio-
 rum hoīm. Fides ergo, qua credimus deum om̄ia in-
 tueri, & sanctis suis ea quæ à nobis ipsis impediuntur
 reuelare, necessaria est in isto exercitio. Ipsi vero san-
 cti, quantum putandum est, nobis compatiuntur &
 de nostro profectu gratulantur. Quàm libenter im-
 pēdunt quicquid possunt, cū perfecta in ipsis sit cha-
 ritas dei & proximi. Nec timendum est, ne propter
 hoc laborent, aut à sua felicitate impediuntur, vt
 merito eos fatigare indignis nostris precibus formi-
 dare debeamus: nec etiam timendum ne ipsis quietē
 habere desiderantibus, quasi molesti simus: quin po-
 tius credendum est ipsos in hoc beatitudinis suæ op-
 pus exercere, cum & ipse dominus non minus sibi
 in nostris bonis studijs, desiderijs, orationibus, exer-
 citijs, &c. complaceat, q̄ in his cōplaceat sanctis. Cō-
 municare enim bonum alijs, proprium est deo &
 etiam sanctis. Quapropter quærent quodammodo
 vt quærantur & vt tales inueniamur exoptat, quibus
 bonum impendere possint. Etiam non volunt aut
 expectant multas vocales preces nec multam

Anima
Christi.

Sancti
nos intue-
tur.

2. Paral. 6

Gregor.

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

Ad quid
preces in
sūtutæ.

Augustin⁹

Angelus
proprius

Patroni
eligendi

omissis melioribus) circa se occupationem desiderãe cū non indigeant nobis aut nostris: sed tantūmodo piam mentem & feruens desiderium requirit. Quod enim preces & laudes exolui institutum est, non propter deum aut sanctos hoc factum est, sed propter nostram excitationē. vt apti efficiamur ad bona suscipienda per talia exercitia, præparando nos ad amorem dei, & secundum Augustinum ne negligamus nos ad deum conuertere alijs intenti. Breuiter ergo offerendus est sanctis pius humilis & feruens affectus: quamquam interdū aliqua vocali oratione honorandi sunt.

¶ Honorandus est cum omni affectione atq; dulcedine reuerendus noster dominus & singularissimus amator angelus proprius, protector fidelissimus: cui etiam proprium festum circa festum angelorum in priuato celebrandum est. Item eligendi sunt aliqui speciales patroni de angelis, de patriarchis, scilicet sanctus Ioseph nutricius domini, vel sanctus Ioaachim pater gloriosæ virginis Mariæ, vel alius. Item de prophetis vt sanctus Ioannes baptista, vel alius. Item de apostolis, euangelistis, martyribus, confessoribus, virginibus, viduis, scilicet sancta Anna mater gloriosæ dei genitricis, vel alia. Item de coniugatis sancta Perpetua martyr vxor sancti Petri apostoli vel alia. Item de peccatricibus Maria magdalena, Maria egyptiaca. &c. Qui sic electi specialit & singulariter præ ceteris amoroſe honorãdi sunt & orãdi, vt p̄mpte in omni necessitate succurere dignentur. Nec tamen propterea ceteri sancti relinqndi sunt, sed omnes honorãdi, & maxime in festo proprio. De hac materia possem plix scribere, sed gratis & inaniter vt credo, q̄a vnusq; in proprio sensu abūdat in particularibus exercitijs. Oī tñ die vnū de specialibus patrōis singulariter honorãdū dixerī q̄ illo die q̄si p̄sideat p̄ nobis in cœlis, nisi occurrat aliqd̄ festū dñi v̄ alicuius san-

Qui, cui ex singulari deuotione illius diei ueneratione
 deferatur. Omnes tamen patroni electi cōmuni deuo-
 tione quotidie sunt uenerādi, saltē mētaliter per san-
 ctum desiderium & amorem. Pro quo amore obrinē-
 do legendæ sunt passionēs & historiæ sanctorum &
 mēti imprimendæ, ut ex amore uirtutū noster ani-
 mus ad ipsorū dilectionem inflāmetur. Quod cū ses-
 mel factum fuerit & p̄ aliq̄s iteratos act̄s habitus ge-
 neratus: tūc, p̄mptissime & leuissime atq; repētissime
 animus noster plene & p̄fecte & sine labore in ipso
 sancto erigetur. Sicut experimur de hoīe nobis op-
 time cognito, q̄ statim audito nomine eius, quasi to-
 ta uita eius nobis ante oculos posita esset: cōsurgimus
 vel in amorē & laudē eius, si uirtuosus est: vel in de-
 testationē, si iniquus est. Sic etiā si fiat recordatio
 de aliquo sancto, statim in charitatiū affectū & mē-
 talem orationē deuotā cōsurgimus, p̄ consuetudinē.
 Et (ut puto) hoc ipsis sanctis gratius & acceptus est,
 quā longa aliqua uocalis & tepida atq; distracta o-
 ratio. Nō enī indigēt. Hic tamē est notandū, q̄d unus
 quisq; debet cui⁹ auxiliū implorat sancti uitę uestis-
 gia, p̄ponere uelle imitari pro posse, & secundū cōdi-
 tionem status sui & exigētiam saltē in genere, puta,
 fidem, charitatem, odiū uitiorum, studium uirtutū,
 desiderii deo placēdi & huiusmodi. Confundi etiam
 debet in corde suo corā deo & sancto illo, si se ad resis-
 gnationē uel effusionē cordis inuenerit durū, & debet
 etiā iuuantē postulare, &c. Exercitium istud ad san-
 ctos ualde breue est, quia est solū eleuatus dulcis af-
 fectus ad sanctos pro quotidiana necessitate. In festo
 tamen alicuius potest uita illius summati recordari
 pro ueneratiōe & pro speciali deuotione obtinēda cū
 speciali etiā imploratione gratiarum, ut infra pate-
 bit. Similiter fieri debet, quando alicuius, p̄prij patro-
 ni singularis cōmemoratio seruatur, de qua cōmemo-
 ratiō faciēda iam supra dictū est. Quod si p̄pria uita

Simile

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

Generale.
quiddam.

sancti, cuius festum occurrit, ignoratur, tunc recur-
rendum est ad generalia, sine quibus gloriam suam
non est adeptus: vt sunt fides, spes charitas, humilis-
tas, obedientia, obseruantia mandatorum dei, &cæ.
Potest hoc exercitium fieri seruiendo ad missam vel
partim in missa conuentiali ante canonem. Memori-
a sanctorum valde dulcis est & fiduciam confert
præsentis auxiliij & futuri, qd in mortis hora præsta-
bunt. Ad gloriosam dei genitricem Mariam tã in festis
eius q̄ etiã q̄tidie fieri potest hoc modo. Cõcipiatur
mète q̄ in deo p̄sentialiter videat exercitiũ qd sibi de
uote impendit, & tũc eã cũ omni veneratiõẽ & verecũ-
dia deuotus affectus alloquatur verbis cordis.

Pñssima & gloriosa dei ge-
netrix semper virgo Maria, tu
cõcepta es sine originali culpa
& plena spũsancto es genita, si-
ne vllõ peccato hãc mortalẽ virã egisti, vñ
nunq̄ dñm deũ tuũ offendisti, nec eidem
vnq̄ displicuisti, imo semper eidem cõpla-
cuisti, & summam gratiam in oculis eius
inuenisti.

[O singularis innocẽtia. Hic debet animus cõgaude-
re pñssimę virginis intimo & vero affectu & propriã
miseriam deslere & peccata detestari.]

A sanctissimis parẽtibus tuis dño acceptis-
simum munus in templo oblata fuisti. Ibi
aptata fuisti & exercitata & omni spũali
ornatu decorata, vt mater dei effici digne
merereris. O virgo castissima, hũilima, in

charitate perfectissima, virtuosissimi. sancti
 spūs charismatib⁹ repleta, ab āgelo es offi
 ciosiss. salutata, & cōcipiēdo de spū sancto
 filiū dei mater dei es effecta; quē virgineo
 vtero portasti tāto tpe sub virgineo & in
 nocētissimo corde tuo, quē castis visceri
 bus genuisti & priā oīm deū & hoīem ado
 rasti, locasti, portasti, nutriuisti, & guber
 nasti eius curā gerēdo q̄ nutrit & guber
 nat vniuersa. Cū ipō sine q̄rela cōuersata
 es, eius p̄na atq; dulcissimis v̄bis fruebaris
 Ad diuinā q̄q; cōtēplādā essentiā admis
 sa es. Ipsum deniq; p̄fectissime es imitata
 Eius p̄secutiōes, tristitias, iniurias, passio
 nes, crucē & mortē vltra martyriū cōpassi
 uisti. virgineo atq; mat̄no corde sustinu
 isti, vt pote talis mat̄ talis filij, & in tali ne
 cessitate. Qui sua gloriosiss. resurrectiōe ti
 bi apparēdo priō recreauit, & ascensiōe &
 spiritus sancti missiōe atq; sanctę primiti
 uę ecclesię edificatiōe lētificauit. Relicta ta
 mē es dolorosa in hoc seculo lōgo tpe, p
 p̄secutiōe ecclesię afflictā, & quīdie filij tui
 ardētissimo desiderio cruciata. Tādē ve
 ro sup oēs angelorū choros cum corpore
 & anima felicissime exaltata. Op̄nissima

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

dei genitrix, quę omnium fidelium mater
sub cruce vnigeniti filij tui effecta es & vis
te matrem haberi & appellari: quamuis
ego ingratus & immundus peccator indi-
gnus sim habere saltē memoriā tui tamē
de tua confusus misericordia gratiosiss-
ma, obsecro maternā pietatē tuā, dignare
mihi impetrare à filio tuo charissimo illa
quę in effusioe cordis mei cōsueui ab ipso
deprecari. Et in omni periculo mortal-
is peccati & in tremēda hora mortis digna-
re misericorditer adesse, & impetra vt in
filio tuo merear semper esse securus inter-
cedentibus etiā omnibus patronis meis
& cunctis sanctis quorum hodie festiui-
tas est, atq; omnibus electis dei.

¶ Quod si commemoratio alicuius specialis patroni
illo die agitur, vel festum alicuius sancti: tūc ille no-
minatim in oratione hac mentali exprimerur. Et in
festo gloriosę virginis & omni tertia feria pōt addi
istud, auxiliantibus beatissimis parentibus tuis Ioa-
chim & Anna & virgineo sponso tuo Ioseph atq; om-
nibus sanctis, qui sunt de genealogia dilecti filij tui
&c. Hęc vel similia, prout pius affectus deuote dis-
etauerit, possunt tanquam pręsenti gloriosę virgi-
ni mente dici. Orandum est etiam pro singulis ne-
cessitatibus occurrentibus, pro ecclesia dei alijsq; ne-
gotijs & personis.

¶ Ad ceteros sanctos potest fieri simili modo, atten-
dēdo illū sanctum, quem quis vult orare tanquam

præsentem in deo & pia deuotione alloquatur eum,
 non verbis oris sed mentis. Exemplum de sancto Io
 hanne baptista. ¶ O beatissime omniumq; innocen
 tissime sancte Iohannes, qui in vtero sanctificatus
 Christum dominum agnouisti plenus spiritus sancto
 genitus fuisti, atq; in eremo à pueritia domino in ri
 gida vita deseruisti, dominū Iesum baptifasti, car
 cerem propter veritatem subisti, mortem propter de
 um sustinuisti, castissimus atq; humilimus extitisti, à
 Christo etiā inter natos mulierū maior prædicari me
 ruisti. Obsecro te, vt illa quæ pro me & alijs consue
 ui à dño petere, mihi digneris impet rare. Et in om̄i
 periculo mortalis peccati & in tremenda hora mor
 tis ad esse digneris, vt tuis meritis in dño semper me
 rear esse securus. Ora pro ecclesia dei, &c. Sub hac vel
 consimili forma potest beatissimus Iohannes corde
 inuocari, quando est festum eius vel commemora
 tio, præter quotidianum exercitium, quod est breuif
 simum, q̄a (vt supra tactum est) illud est solum deuo
 tus affectus directus in sanctum ex cōsideratione san
 ctitatis eius per modum iaculationis. Et ista exerci
 tia fiunt sine distractione, q̄a corde fiūt, vt supra eti
 am dictū est. Et sicut iā exemplificatum est de sancto
 Iohanne: sic potest practicari de alijs patronis & san
 ctis, de quibus non est scribendum per singula.

¶ Hoc etiam obseruādum videtur, vt postq̄ deuo
 tus affectus ad patronos & sanctos emissus fuerit,
 semper etiam omnes sancti eiusdem conditionis aut
 ordinis similē deuotum & attentum affectum accipi
 ant. Exempli gratia: Inuocato sancto Michaele &
 proprio angelo (quæ inuocatio fit cū vel in ipso emis
 so deucto affectu) statim cordialiter inuocentur oēs
 spirituū ordines orate pro nobis. Similiter post pro
 phetas: Oēs sancti patriarchæ & prophete orate pro
 nobis. Similiter post apostolos & euangelistas: Oēs

Ad S. Ioh
 Baptista.

Ad alios
 Sanctos.

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

sancti apostoli & euangelistæ, discipuli domini, & sancti innocentes orate pro nobis. Sic de martyribus confessoribus, virginibus & viduis. Et tunc cum magno affectu in præsentia dei omnia intuentis & omnium sanctorum, est subiungendum: Omnes sancti cælici ciues orate pro nobis. Sequitur oratio vocalis quotidiana post has mentales commendationes.

Heb. 11

Antiph. ¶ Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt promissiones. [Cogitandum est hanc antiphonam legenti quod sancti vicerunt peccata, & impleuerunt virtutes, & sic venerunt ad cælum, secundum illud: Declina à malo & fac bonum, inquire pacem, &c.] Versus: Iusti autem imperpetuum viuunt & apud dominum est merces eorum.

Sap. 5

[Viuunt sancti in cordibus nostris per quotidianam recordationem & in deo in æterna beatitudine.] Oremus. ¶ Maiestatem tuam domine suppliciter exoro, ut sicut me iugiter sanctorum tuorum atque sanctarum commemoratione lætificas: ita semper supplicatione defendas, imitatione conformes, tua gratia perseueranter nutrias & in æterna beatitudine de eorum societate statim post mortem gaudere concedas, Per dominum. ¶ Post completorium corde vel etiam ore potest sic orari.

SVscipe domina mea regina cæli, o piissima dei genetrix semper virgo Maria, obsequium seruitutis meæ: & si quid in his laudibus digne egi propitia respice, & quod negligenter actum est, clementissima mater ignosce, per eundem dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui cum deo patre & spiritu sancto viuus & regnas vnus gloriosus deus per omnia secula seculorum, Amen.

¶ Suscipe domine deus meus obsequium seruitutis meæ precibus & meritis beatæ Mariæ semper virginis, beati Iohannis baptistæ & omnium patronorum

& patronarum mearum, & eorum sanctorum quorum hodie festiuitas est, & omnium electorum tuorum: & si quid digne egi, propitius respice, & quod negligenter actum est, clementissime pater ignosce. Qui uiuis & regnas vnus gloriosus deus per omnia secula seculorum, Amen.

¶ Eundo dormitum & surgendo debet se vnus quisque deuote deo & gloriosæ virgini & proprio angelo atque omnibus sanctis commendare: & præcipue proprijs patronis & sanctis, quorum festiuitas agitur, & cor suum breuiter, sed tamen veraciter effundere.

¶ Consulendum esset vnicuique, quod rosarium beatæ Mariæ cum articulis passionis Christi quotidie attente legeret.

¶ Expediret præterea, quod quilibet martyrologium legeret post nonam, vt scire posset circa quod festum vel de quo sancto se occupare vellet ad vespervas & die sequenti. Quod si nullum festum occurreret, quod tunc ordinare posset, cuius patroni memoriam agere vellet. Quocirca antiphonæ & versiculi cum collectis colligenda essent de festis de patronis & aliquibus sanctis specialiter dilectis & de apostolis & martyribus, & in communi quibus in profestis & festis honorandi essent etiam vocali oratione, vt per hanc mens de interiori veneratõe & etiam effusione cordis admoneret. Cõsuetudo est altera natura. Quãuis ergo insuetis præscripta longa & tædiosa ac difficilia videbuntur: tñ scire certissime debent, quod assuetis sunt valde breuia, iucundissima atque leuissima. Verum spiritus sanctus docet suos alumnos: & vt videmus, differenter atque diuersis modis omnes ad vitam æternam exercet. Ad quam nos misericorditer dignetur perducere per sanctorum suorum & gloriosæ virginis Mariæ preces & merita necnon per boni

D. PETRI LEYDIS CARTHVS.

tatem, passionem, mortem & amorem Iesu Christi do-
mini nostri, pater & idem filius eius Iesus Christus
& spiritus sanctus vnus deus benedictus ab o-
mni creatura per infinita secula seculorum,
Amen.

**LIBRI PRIMI DE
BONITATE DI
VINA FINIS.**